

**Menkää ja kysykää
Herralta, mitä meidän on
nyt tehtävä, kun tämä kirja
on löytynyt.**

2. Kun. 22:13

Tässä numerossa

2 | Pääkirjoitus: Perustan linja

4 | Artikkelit

5 | Jari Olkkonen: Kaste, usko ja kääntymys

**14 | Jouko Talonen: Herätyskristillisyys Suomessa
viimeisen 250 vuoden aikana**

**26 | Simo Kiviranta: F. W: Krummacherin asema
eurooppalaisessa herätyskristillisyydessä**

34 | Tässä ja nyt

42 | Kirjat

54 | Sananselitystä

● Pääkirjoitus

Perustan linjana luottamus Raamattuun ja ristin evankeliumiin

”Aikakauskirjamme erityisenä päämääränä on toimia raamatullisen herätyskristillisyyden hengessä ja olla kirkkomme piirissä vaikuttavien hengellisten liikkeiden ja muiden herätyskristillisyyttä kansankirkossamme edustavien toimintamuotojen yhdyssiteenä. Lähimmän sysäyksen tämän julkaisun perustamiseen on antanut maahamme levinnyt teologinen suuntaus, jonka piirissä on väitetty herätyskristillisyyttä epäluterilaiseksi.”

Näin esitteli professori **Osmo Tiililä** perustamansa *Teologia ja kirkko* -lehden tarkoituksen lehden ensimmäisessä numerossa vuoden 1954 alussa. Taustana oli sodan jälkeinen muutos kirkossa ja jännite uuskansankirkollisuuden ja herätyskristillisyyden välillä. Tiililä oli ottanut voimakkaasti kantaa **Niinivaaran** kirjaan *Maallinen ja hengellinen*, josta oli tullut uuden tämänpuoleiseen keskittyvän kansankirkollisuuden kärkiohjus. Tiililä halusi koota herätysliikeväen puolustamaan klassista raamatullista kristillisyyttä, jonka keskuksena oli Jeesuksen sovitustyöhön perustunut pelastussanoma. Tiililän lehdestä sanottiin, että kaikki lukivat sitä, vaikka vain harva sitä tilasi. Erityisesti Tiililän ajankohtaiskatsaukset kiinnostivat.

Evangelisluterilainen Sisälähetystysäätiö (nykyinen Suomen Raamattuopiston Säätiö) jatkoi lehden julkaisemista muutaman vuoden senkin jälkeen, kun Tiililä ei enää vastannut lehdestä, mutta lopetti sen julkaisemisen Kansanlähetyksen perustamisen jälkeen. Lehti oli tullut ongelmalliseksi kustantajalleen, kun lehden tärkeimmät tekijät olivat lähinnä Ylioppilaslähetysten ja Kansanlähetyksen väkeä.

Ylioppilaslähetys ja Kansanlähetykset jatkoivat *Teologia ja kirkko* -lehden perinnettä perustamalla vuoden 1969 alussa *Raamattu ja seurakunta* -lehden. Sen ensimmäisessä numerossa päätoimittaja **Per Waldendorff** kertoi, että vaikka lehden nimi muuttuu, vanha perustus säilyy. Perustuksella tuo persoonallinen Kristus-mystikko tarkoitti itse Vapahtajaa.

Raamattu ja seurakunta -lehdestä ei tullut pitkäikäistä. Sisäinen kriisi koetteli Kansanlähetystä jo pian 1970-luvun alussa, oltiin taas tilanteessa, jossa kustantaja – toinen niistä – koki, että lehden pääasialliset tekijät olivat siirtyneet toiseen leiriin. Kansanlähetykset irtisanoutuivat lehdestä vuoden 1973 lopussa.

Ylioppilaslähetys päätti jatkaa yksin. Se perusti vuoden 1974 alussa *Perusta* -lehden. Sen ensimmäisessä numerossa lehden päätoimittaja **Juhani Lindgren** määritteli huolellisesti *Perustan* tehtävän ja tarkoituksen. Hän lähti liikkeelle wallendorffilaiseen tapaan: ”Perustan ensimmäinen tehtävä on viitata Kolmiyhteiseen Jumalaan ja hänen sovitustyöhönsä Jeesuksessa Kristuksessa uskomme ainoana lähteenä ja perustuksensa.” Tältä pohjalta lehden tuli rohkaista ja tukea yksityisiä kristittyjä uskossa ja kristillisessä elämässä. Tarkoitus oli välittää ”sovituksesta ja vanhurskauttamisesta avautuvan uskossa harjoitetun teologian hedelmää Jumalan kansan ulottuville ja sen omaisuudeksi”. Lehti ei olisi ”kapea-alainen ammatti-teologien lehti eikä myöskään hartauslukekemisto” vaan sen tehtävä oli ”tunnustuksellisen herätyksen hengessä” harjoittaa ja tehdä tunnetuksi uskon perusteita ja käytäntöön soveltamista koskevaa teologiaa. Lindgrenin mukaan teologian tehtävänä on rakentaa Kristukseen uskovien seurakuntaa, joka jatkuvasti tarvitsee teologiaa.

Perusta-lehti on osoittautunut edeltäjään sitkeähenkemmäksi ja aloittaa siis nyt jo 41. vuotensa. Jos mukaan otetaan edeltäjät, lehti täyttää jo 60 vuotta. Tiililän, Wallendorffin ja Lindgrenin linjaukset ovat osoittautuneet kestäviksi ja tuntuvat yhä vähintään yhtä tarpeellisilta ja ajankohtaisilta kuin niitä kirjoitettaessa. Ajankoh-taisuuttaan ei ole menettänyt vetoisuus raamatullisen pelastussanomana ja herätys-kristillisyyden puolesta, puhumattakaan Kristus-keskeisyydestä. Sovituksesta ja vanhurskauttamisesta avautuvaa teologiaa tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan.

Tässä yhteydessä on syytä sanoa kiitos **Raimo Mäkelälle**, joka ei ole ainoastaan erittäin uutteralla tavalla vienyt *Perustaa* viime vuosina eteenpäin, vaan joka itse asiassa on ollut tärkein lenkki tuossa em. pitkässä historiassa aina *Teologia ja kirkko* -lehden ajoista alkaen.

Moni asia on Tiililän ajoista muuttunut. Kirkon jäsenmäärä on pudonnut 95

prosentista alle 80. Taisteleva ateismi nostaa ennennäkemättömällä tavalla päätään, ja kirkkolaiva tuntuu ajelehtivan myrskyssä ilman kapteenia ja peräsintä. Herätysliikkeiden kirkoksi kutsutussa kirkossa vaikeutetaan herätysliikkeiden työtä, ja jotkut pyrkivät määrätietoisesti tuhoamaan kristillistä lähetystyötä. Suurin ongelma ei ole kirkon jäsenkato, vaan se, jos kirkko on ilman Jumalan sanaa.

Tämän myllerryksen keskellä *Perusta* haluaa rohkaista luottamaan Raamattuun ja välittää ristin sanomasta nousevaa uskon teologiaa. Uskomme että sanoma ristiinnaulitusta, joka kerran muutti ihmiset ja maailman, voi tehdä sen uudelleen. Kutsumme kysymään, mitä Kristukseen sitoutuminen merkitsee tässä ajassa. *Perusta* tahtoo tulla uskon ja ajattelun avuksi kaikille, jotka näkevät sekä ajan haasteet että varsinkin sen, mihin Jumalan sana meitä nyt kutsuu. ●

Timo Junkkaala

● Perustalla

Oikea parannus alkaa synnin tuntemisella ja synnin totisella tunnustamisella. Tätä synnin tuntemista ei voi olla ilman suurta kipua. – – Tämä on Pyhän Hengen työ. Luonnostaan ilman Pyhää Henkeä ihminen ei vihaa vaan rakastaa syntiä. – –

Jos tunnemme synnin ja kadumme sitä, on parannus jo alettu. Se tulee täydelliseksi, jos tässä katumuksessa tulee lisäksi usko Jumalan laupeuteen ja profeetan opetuksen mukaan sydän kääntyy Jumalan puoleen ja pyytää syntiä anteeksi. Tämä usko ei myöskään ole meidän, vaan Pyhän Hengen työ, sillä luonnostaan ihminen pakenee Jumalaa nähdessään että vaivoja tulee häneltä. Ihminen ei voi toivoa lunastusta häneltä, jolta näkee vihan tulevan.

Mutta tämän ”luonnon mielen” Pyhä Henki parantaa evankeliumilla ja ot-

taa sen kokonaan pois ja vuodattaa sydämeen uskalluksen Jumalan laupeuteen. Pyhä Henki opettaa meille, että vaikka Jumala vihaa syntiä, ei hänellä kuitenkaan ole mieli kadottaa syntisiä. Sillä Jumala on lahjoittanut maailmalle Poikansa ja luvannut, että hänen kauttansa saadaan toivoa syntiä anteeksi ja iankaikkista elämää.

Jos nyt sydän Pyhän Hengen armon avulla katsoo tätä taivaallisen Isän tahtoa, niin saa se kivusta toivon ja näkee juuri kuoleman pimeydessä elämän valkeuden. Sillä vaikka synti sydäntä pelottaa, niin ei se kuitenkaan ole epätoivossa, sillä se näkee kalliin lunastushinnan syntien edestä, Jumalan Pojan veren.

Martti Luther, *Hengellinen virvoittaja*, 18. viikko kolminaisuudesta, perjantai. ●

Artikkelit

5 | Kaste, usko ja kääntymys

Miten luterilaisen kirkon tulisi opettaa, toimia ja elää, jotta kirkosta vieraantunut, uskonsa menettänyt tai kirkkoon pettynyt voisi löytää uskon Jumalaan? Piispa **Jari Jolkkonen** käsitteli aihetta *Perusta*-lehden teologisilla opintopäivillä tammikuussa.

14 | Herätyskristillisuus Suomessa viimeisen 250 vuoden aikana

Millaisesta maastosta Suomen herätykset nousivat? Millainen kasvualusta niillä oli? Mikä on niiden paikka ja imago kirkossa? Entä kansainväliset yhteydet? Myös professori **Jouko Talosen** luento pidettiin teologisilla opintopäivillä.

26 | F. W. Krummacherin asema eurooppalaisessa herätyskristillisyydessä

Eri puolilla Eurooppaa ja Saksassa alkoi 1800-luvun alkupuolella esiintyä hengellistä uudistusta, josta saksalaisen **F. W. Krummacherin** elämä ja toiminta on edustava esimerkki. Julkaisemme **Simo Kivirannan** aikaisemmin painamattoman luennon, jossa on uutta tietoa suomalaiselle lukijalle.

● Kaste, usko ja kääntymys

Jari Jolkkonen

Kirjoittaja on teologian tohtori ja Kuopion hiippakunnan piispa. Tämä artikkeli perustuu esitelmään, jonka hän piti *Perustalehden* teologisilla opintopäivillä Kauniiaisissa 3.1.2014

Tarjoaako kirkko jäsenetuja vai kutsuuko kääntymykseen

Vieraillessani eräissä vankilassa tapasin raskaista rikoksista tuomittuja vankeja, jotka kertoivat oman osastonsa toiminnasta. Olisi kuvitellut, että vangit tekevät sitä, mitä ennen vapauden menetystään: punovat juonia hoitaakseen huumebisneksiään tai suunnittelevat seuraavia henkirikoksia. Sitä vastoin he kertoivat leppoisasti, että melkein koko konnaosasto kokoontuu omaehtoisesti lukemaan Raamattua, keskustelemaan uskosta ja hyvästä elämästä ja välillä vähän rukoilemaankin. Hymy oli herkässä ja väriä näyttettiin vaatetuksella: entinen jengiliivi oli vaihtunut erilaisiin Jesus is my President -paitoihin.

Kriittisen kuulijan mieli alkaa ehkä tässä vaiheessa salaisesti epäillä: hartautta vai harhautusta? Entä jos kyseessä onkin vain pinnallinen kääntymys erityiskohtelun saamiseksi?

Kriittinen pitää tietysti ollakin. Joskus hengellinen herätys voi vapauttaa ihmisen kertalaakista rikollisuuden tai päihteiden kierteestä, mutta usein tarvitaan pitkä prosessi ja monien ihmisten tuki, jotta muutos parempaan elämään voisi olla kestävä. Vanginvartijat kuitenkin vahvistivat sen, minkä oma intuitiokin sanoi: kovan luokan rikollisista oli tullut kunnan miehiä ja uskon miehiä. He puhuivat

uskoon tulemisesta. Heidän kohdallaan se kyllä tarkoitti myös ”järkiinsä tulemistä”.

Tuskin kovapintaisinkaan jumalan-kieltäjä rohkenee kieltää, että näiden monien vankien kohdalla muutos on *empiirinen*, se on *radikaali*, se on *kokonaisvaltainen* ja se on *muutos parempaan*. Vaikka olisin agnostikko, tukisin tällaista muutosta tukka putkella jo pelkäästään yhteiskunnallisista syistä: tuleehan se nyt veronmaksajille halvemmaksi, jos huumeidiileri ja murhamies tulevat järkiinsä tulemalla uskoon! On pakko antaa tunnustusta niille ihmisille, jotka ovat auttaneet näitä raskaista rikoksista tuomittuja löytämään uskon ja sen kautta tasapainoisen, ehjän elämän – ja myös katkaisemaan inhimillisesti ja yhteiskunnallisesti erittäin raskaan vankila-kierteen. Joskus he ovat oman kirkkomme työntekijöitä tai vapaaehtoisia. Mutta usein nämä ihmiset, nämä uskon kättilöt tai ”konnantädykkeet” eivät edusta luterilaista kansankirkollisuutta, vaan he kuuluvat erilaisiin vapaakirkollisiin liikkeisiin. Ei se ole kansankirkolta pois, jos sisarkirkolla sujuu. Silti herää kysymys, onko herätys kanavoitumassa kirkkomme ulkopuolelle. Miten kirkko vastaa niiden tarpeeseen, jotka kaipaavat kokonaisvaltaista elämänmuutosta?

Teologisten opintopäivien yleisteenä on herätys. Siihen liittyen minulle on annettu aiheeksi kaste, usko ja kääntymys. Kysymys kasteen ja uskon suhteesta kuuluu klassisen teologian ytimeen: synnyttääkö kaste uskon vai onko kaste pikemminkin uskon seuraus? Ovatko kastetut pelastuksesta osallisia vai osattomia? Jos osattomia, eikö Kristuksen asettama kaste käy turhaksi? Jos taas osallisia, eikö kääntymyksen julistaminen käy turhaksi?

Miten Jumala jakaa pelastusta objektiivisesti, ulkopuoolellemme, ja miten se vaikuttaa subjektiivisesti, sisäpuolellemme?

Samalla nämä kysymykset ovat myös pastoraalisesti erittäin ajankohtaisia. En tarkoita vain vankeja vaan myös uskostaan vieraantuneita vapaita kansalaisia. Miten luterilaisen kirkon pitäisi opettaa, toimia ja elää, jotta kirkosta vieraantunut, uskonsa menettänyt tai kristinuskoon pettynyt ihminen voisi löytää ”uskon Jumalaan elämää kannattelevaksi voimaksi”, kuten kirkon keskeisin painopiste kirkkomme strategiassa määrittellään? Tarjotaanko jäsenetuja vai kehotetaanko kääntymykseen?

Muroman perintö ja sen avoimet kysymykset

Koska olemme rovasti **Urho Muroman** perustaman opiston tiloissa, rohkenen lähestyä kysymystä kasteen, uskon ja kääntymyksen suhteesta pohtimalla aluksi hänen tietään ja julistustaan. Heti aluksi haluan sanoa, että mielestäni hän jätti sekä vaalimisen arvoisen herätyskristillisen perinnön että avoimia kysymyksiä, joihin meidän tulisi yrittää etsiä ratkaisuja.

Muroma eli nuoruuttaan 1910-luvulla teollistumisen ja kaupungistumisen aikana, jolloin osa kaupunkilaisista ja työväestöstä vieraantui kirkosta. Myös uskontokritiikki voimistui varsinkin älymystön piirissä. Sekä ekumeeniset vaikutteet että filosofiset muotivirtaukset levisivät tehokkaasti yli valtakunnan rajojen. Biblisismin rinnalle syntyi saksalainen liberaaliprotestantismi (**Schleiermacher, Ritschl, von Harnack**) yhdeksi apologeettiseksi yritykseksi puolustaa kristinuskoa nousevien luonnontieteiden puristuksessa. Elettiin siis monella tavalla samantyyppisiä aikoja kuin tänään.

Kuten tunnettua, Urho Muroma toimi voimakkaan hengellisen herätyksen 18.10.1912 norjalaisen herätysaarnaajan

Albert Lunden johtamassa kirkkoillassa Helsingin Johanneksenkirkossa.

Muroman kääntymykseen liittyy nimenomaan *ratkaisun* tekeminen: on tehtävä tietoinen valinta siitä, että antaa elämänsä Kristukselle ja ryhtyy seuraamaan häntä. Tähän ratkaisuun kuului vahva *kokemus*, jota voi kutsua mystiseksi tai hurmokselliseksi. Ratkaisun jälkeen Muroma kertoi kotiin kävellessään kokeneensa ”ennen aavistamatonta rauhaa” ja ”merkillistä lämpöä”. Ratkaisuun ja kokemukseen liittyi myös *pelastusvarmuus*. Tuo ilta muutti hänen elämänsä niin, että hänestä tuli 1900-luvun ehkä merkittävin herätyksen julistaja Suomessa.

Muroman herätys tapahtui luterilaisessa kirkkorakennuksessa ja luterilaisen seurakunnan järjestämässä tilaisuudessa, mutta teologisesti hän oli joutunut kosketuksiin amerikkalaisen evankelikaalisuuden kanssa. Entisenä merimiehenä Lunde oli kokenut herätyksen Pohjois-Amerikassa ja myös antanut kastaa itsensä uudelleen. Julistuksessaan hän edusti erityisesti Chicagossa vaikuttaneen **Dwight L. Moodyn** herätyskristillisyyttä.

Se on protestanttista, mutta tunnustuskuntarajat ylittävää ja niitä vieroksuva. Se korostaa Raamatun ehdotonta arvovaltaa, henkilökohtaisen uskonratkaisun merkitystä, pyhityselämää, kiireellistä evankeliointia ja Kristuksen toista tuleamista. Ihminen tulee kristityksi ja pelastuksesta osalliseksi vasta, kun hän katuu syntiään, hylkää vanhan elämänsä ja tekee tietoisin uskonratkaisun. Tähän kuuluu uudestisyntymisen kokemus, rauha ja ilo sekä pelastusvarmuus. Tätä kääntymistä seuraa – sitä *tulee* seurata – halu lukea Raamattua säännöllisesti, rukoilla, elää puhtaasti ja esittää kääntymyskehoitus toisille ihmisille. Pappisvirka, liturgia, sakramentit, kirkkojärjestys, ekumenia ja valmiit rukoukset eivät sitä juurikaan kiinnosta. Elävän kristillisyyden pahimpina esteinä

pidetään usein meitä piispoja ja varsinkin paavia. Käytäväpuheiden perusteella Suomessa tälle mustalle listalle on päässyt – ehkä oikein pyrkinytkin – helsinkiläisen seurakuntalehden päätoimittaja.

Urho Muroma on auttanut tuhansia uskosta vieraantuneita, erityisesti kaupunkilaisia ja työväestöön kuuluvia, löytämään uskon Jumalaan ja rakkauden lähimmäiseen elämää kannattelevaksi voimaksi. Silti on voitava arvioida myös teologisesti hänen julistustaan, halusihan hän itsekin olla tarkka oikeasta opetuksesta.

Luterilaisen uskonkäsityksen näkökulmasta Muroman julistukseen liittyy kaksi ongelmaa. Ensiksi siinä Kristuksen asettamien sakramenttien, varsinkin kasteen, pastoraalinen merkitys näyttää jäävän taka-alalle. Toiseksi voimakas kääntymisvaatimus johtaa siihen, että julistuksessa ajaututaan käytännössä synergismiin, siis sellaiseen käsitykseen, jossa vanhurskauttamisen katsotaan perustuvan Jumalan ja ihmisen yhteistyöhön.

Muroma oli huolissaan siitä, että monet kastetut eivät näytä elävän uskoaan todeksi. Sekä pelastusvarmuus että sen tuoma ilo puuttuvat. Monet kirkon jäsenet näyttävät suhtautuvan uskoon välinpitämättömästi. Hän epäili, että kastetta käytetään ihmisten ”nukuttamiseen”.

Huoli uskon menettämisestä, elävän uskon kuolemista, ei ole Muroman eikä edes pietismin keksintöä. Kuten edesmennyt professori **Heikki Kotila** on muistuttanut, oppi siitä, että kirkko on *corpus permixtum*, jossa on sekä eläviä että kuolleita jäseniä, kuuluu **Augustinuksen** ja **Lutherin** oppeihin ja tunnetaan normaaliopetuksena niin luterilaisissa, katolilaisissa kuin anglikaanisissakin katekismuksissa.¹ Huoli uskonnollisesta vieraantumista

¹ Ks. Kotilan artikkeli ”Liturgian suunta” synodaalikirjassa *Minä uskon? – Jumala-usko* 2010-luvulla.

on siis ekumeeninen. Toisaalta luterilaiset ovat aina halunneet muistuttaa, että vain Jumala tuntee sydämet ja siksi on oltava erittäin pidättyväinen piirtämään empiirisiä demarkaatiolinjoja konkreettisten ihmisten välillä.² Ei kuulu meidän toimivaltaamme jakaa ihmisiä ylös hääarterialle ja alas hiilihanko-osastoon. Vitsit apostoli Pietarista taivasten valtakunnan portsarina ovat hauskoja mutta myös harhaoppisia. Ei semmoinen kuulu Pietarin virkaan.

Muroma ei voinut hyväksyä oppia kasteessa tapahtuvasta uudestisyntymisestä. Se oli hänen mielestään ”saatanallista valhetta” ja ”katolilaista harhaoppia” – mikä oli sama asia. ”Hylkäsin ehdottomasti opin kasteessa tapahtuvasta uudestisyntymisestä”, hän kirjoitti.³ ”Raamattu ja Luther eivät ole milloinkaan tällaista oppia opettanut”, hän saarnasi ja jatkoi: ”Luterilaiseen kirkkoon ei kuulu tämä maagillinen riitus.”⁴ Muroman mukaan uudestisyntyminen on tietoinen kokemus ja voi tapahtua vasta, kun ihminen tekee tietoisien uskonratkaisun. Vesikasteen ja

² Tämä käy ilmi vaikkapa Augsburgin tunnustuksen VII artiklasta, jonka mukaan ”tässä elämässä myös teeskentelijöitä ja jumalattomia on sekoittunut tosiuskovien ja pyhien joukkoon”. Edelleen reformoiduista tunnustuskirjoista poiketen kirkkokuria ei pidetä CA:ssa tosi kirkon tuntomerkinä.

³ Näin Muroma myöhäiskauden kirjasaan *Kristus-kaste* (1950). Timo Junkkaala on osoittanut, että tällä kannalla Muroma oli myös toimintansa alkuvaiheessa.

⁴ Viittaa tässä You Tubessa kuultavana olevaan Urho Muroman kasteen ja uudestisyntymisen suhdetta käsittelevään opetuspuheeseen. Saman saarnan mukaan kastetut mutta uudestisyntymisen kokemattomat kirkon jäsenet ovat ”luontojumalaisia kristillismielisiä fariseuksia”, jotka Kristus torjuu viimeisellä tuomiolla.

henkikasteen erottaminen näyttää perustuneen Muroman omaan kokemukseen, ja vahvistusta sille hän sai englantilaisen **W.P. Mackayn** kirjan *Grace and Truth* ruotsinnoksesta ja ehkä yllättäen myös entisen Kuopion piispan ja myöhemmin arkkipiispan **Gustav Johanssonin** kirjasta *Pyhä Uskomme*. Tällainen kastekäsitys Muroman julistuksessa suututti suuresti erityisesti evankelisen liikkeen pappeja (**E. Hakala, K. E. Salonen, K. R. Kares**), jotka tunsivat tunnustuskirjat ja jotka olivat sisäistäneet sakramenttien pelastusopillisen ja sielunhoidollisen merkityksen.⁵

Tämä korostus johti käytännössä sekä sakramenttien sivuuttamiseen että synergistisiin korostuksiin. Kun varoitettiin luottamasta kasteen armoon, oli turvattava johonkin muuhun. Tämä muu oli ihmisen oma ratkaisu, oma valinta, oma teko. Kun lähdetään sutta pakoon, tulee usein karhu vastaan. Kun halutaan välttää kuollutta sakramentalismia, ajaututaan helposti spiritualismiin ja/tai synergismiin. Teologisella munkkilatinalla sanottuna Muroma halusi välttää keskiajan katolista *ex opere operato* -oppia niin paljon, että ajautui lähelle keskiajan katolista *facere quod in se est* -oppia. Tässä ei ole mitään yllättävää, sillä sama ongelma koskee myös Muroman ulkomaalaisia esikuvia (Lunde, Moody, **Mackay**).

Toisaalta on sanottava, että Muroma osasi myös lohduttaa. Tuskin missään armo on niin alhaalla ja niin edellytyksetön kuin Muroman sairauden keskellä sanelemassa kirjassa *Lohdutuksen Jumala*. ”Sinä et jaksa paljoa, eikä sinun tarvitse jaksaa-kaan. Kyllä Herra tuntee sinun väsymyksesi ja heikkoutesi. Ei hän sinulta mitään vaadi. Päinvastoin hän tulee nyt vuoteesi ääreen antaakseen sinulle jotakin. Hän tahtoo antaa sinulle lohdusta, rohkaisua

⁵ Tästä lähemmin ks. Junkkaala 1990, 34-39 ja 132-141.

ja voimaa.” Sairasvuoteensa vierelle hän kertoo usein toivovansa ihmistä, jolla on mukanaan ehdollisen evankeliumin sijasta ”täydellisen anteeksiantamuksen evankeliumi”.⁶

Olen esittänyt yllä kaksi kriittistä pistettä Muroman korostuksissa. Huomiot eivät ole uusia tai omaperäisiä, sillä vastaavaan johtopäätökseen tullaan nähdäkseni myös teologian tohtori **Timo Junkkaalan** ammattitutkijan tarkkuudella tekemässä Muroma-elämänkerrassa *Herätyssaarnaaja* (1990). Myös Kansanlähetyksen entinen johtaja **Matti Väisänen** on analysoinut terävästi uuspietistisen kastekäsityksen ongelmia ja eroja luterilaiseen teologiaan verrattuna **Uuras Saarnivaaran** kastekäsitystä koskevassa väitöskirjassaan.

Muroma jätti vaalittavaksi perinnön, joka voitaisiin muotoilla näin: Luterilaisenkin kirkon tehtävänä on kutsua uskon-
sa menettäneitä takaisin uskoon, kehottaa katumattomia kääntymykseen ja julistaa hengellisesti kuolleille herätystä.

Edelleen Muroma jätti ratkaistavaksi kysymyksen, joka voitaisiin muotoilla näin: Miten tämä uskon omistamiseen kutsuva julistus voidaan tehdä tavalla, joka a) sopii yhteen luterilaisen sakramenttiopin kanssa ja saa voimaa armonvälineistä ja joka b) välttää vääranlaisen synergian ja säilyttää Jumalan yksinvaltuuttavuuden eli monergian?

Kohti luterilaista evankelioimisen teologiaa

Ensiksi on selvää, että Lutherin ja luterilaisten tunnustuskirjojen mukaan uudestisyntyminen tapahtuu nimenomaan kasteessa.⁷ Tämä käy selväksi Lutherin

⁶ Urho Muroma: *Lohdutuksen Jumala* (6. painos 1976, 9).

⁷ Tästä lähemmin ks. esim. Jolkkonen: ”Lu-

kastesaarnoista, katekismuksista ja vaikkapa hänen *Kasteen toimittaminen* -kaavastaan, jonka esipuheessa hän kirjoittaa:

”Emme saa antaa tätä korkeaa sakramenttia Perkeleen pilkattavaksi emmekä saa häpäistä Jumalaa, joka kasteessa antaa äärettömän ja pohjattoman armonsa rikkauden tulvia ylitemme ja joka on itse antanut sille nimeksi ’uudestisyntyminen’ (lat. *regeneratio*, saks. *Neue Geburt*), koska me siinä pääsemme kaikesta Perkeleen himuvallasta vapaiksi, eroon synnistä, kuolemasta ja helvetistä, elämän lapsiksi ja kaikkien Jumalan aarteiden perilliseksi, Jumalan omiksi lapsiksi ja Kristuksen veljiksi.” Kasterukouksessa pyydetään kasteen lahjana ”hengellistä uudestisyntymistä”, ja päätössanoissa pappi pukee lapsen kastepukuun ja puhuttelee kastetua sanoen: ”Kaikkivaltias Jumala, joka on sinut uudestisyntynyt veden ja Pyhän Hengen kautta ja antanut sinulle kaikki syntisi anteeksi, vahvistakoon nyt sinua armollaan iankaikkiseen elämään.” Aivan selvää on, että tässä Jumalan lupauksen perustella ja Jumalan sanan voimasta kasteen katsotaan vaikuttavan tehdyn teon perustella (*ex opere operato*).⁸

Toiseksi on selvää, että luterilaisen uskonkäsityksen mukaan pelastuksen asiassa aloite ei kuulu ihmiselle, vaan Jumala on pelastuksen asiassa ensimmäinen, varsinainen ja ainoa aloitteen tekijä. Uskonpuhdistus syntyi vastustamaan

teriläinen kasteteologia ja sen liturgiset seuraukset” (TA 4/2000) ja **Huovinen**: ”Fides infantium – Martti Lutherin käsitys lapsen uskosta” (STKSJ 175).

⁸ Lutherin kastekaavan suomennos ks. *Tunnustuskirjat* (SLEY 1990). Lutherin *opus operatum* -opin kriitikoista ks. Huovisen artikkeli ”Opus operatum. Onko Lutherin käsitys sakramenttiin vaikutuksesta ymmärretty oikein?” kirjassa *Tutkimuksia Lutherin ajattelumuodoista* (STKSJ 154).

nimenomaan erityisesti **Gabriel Bielin** korostamaa *facere quod in se est* -oppia, jonka mukaan Jumala ei kiellä armoaan ihmiseltä, joka ”tekee voitavansa”. Tässä opissa nimenomaan ihminen näyttää olevan aloitteen tekijä. Julistus, jossa vanhurskauttamisen ehtona on se, että ihmisen pitää *ensin* katua syntejä, *ensin* tehdä tahdollaan tietoinen uskonratkaisu, *ensin* valita Jumala, jotta Jumala voisi antaa hänelle armonsa, näyttää tulevan kiusallisen lähelle *facere quod in se est* -oppia ja teologista synergismia.⁹

Miten Lutherin ja tunnustuskirjojen teologiassa tämä ongelma ratkaistaan?

Käsite-erotteluja pidetään helposti hiustenhalkomisena, mutta ne ovat hyödyllisiä ja välttämättömiä, jos ylipäänsä halutaan ymmärtää yhtään mitään. Erityisen välttämättömiä ne ovat, kun kysymys on vanhurskauttamisoppiin, puhtaaseen evankeliumiin, pelastukseen ja sielun rauhaan liittyvistä asioista.

Kun kehitetään luterilaista evankeliumin teologiaa, kaksi Lutherin käsite-erottelua voisi palvella asiaa. Ensiksi Luther puhuu vuonna 1518 julkaisemassaan saarnassa ”Kahdesta vanhurskaudesta” (*sermo de duplici iustitia*) otsikon mukaisesti kahdesta vanhurskaudesta.¹⁰

Lutherin mukaan ensimmäinen vanhurskaus (*iustitia prima*) on ”vierasta” ja ”ulkoapäin vuodatettua”. Se on vanhurskautta, jonka kautta ”Kristus itse on vanhurskas ja jolla hän vanhurskauttaa meidät uskossa”. Miten tämä ensimmäinen

⁹ *Facere quod in se est* -opista ja sen luterilaisesta kritiikistä ks. esim. **Gassmann & Hendrix**: *Johdatus luterilaiseen tunnustukseen* (Kirjapaja, 2005).

¹⁰ Lutherin saarna WA 2, 145–152 (StA 1, 221–229). Tässä on käytetty **Anja Ghisellin** hyvää suomennosta kirjassa *Iloinen kärsimys* (Kirjaneliö 1996).

vanhurskaus annetaan? Luther vastaa näin: ”Tämä vanhurskaus annetaan ihmiselle kasteessa ja jokaisena aidon katumuksen hetkenä, jotta ihminen voisi luotavaisesti kerskata Kristuksessa ja sanoa: ’Minun omaani on Kristuksen elämä, teot, sanat ja kärsimys – yhtä läheisesti kuin jos itse olisin elänyt hänen elämänsä.’ Kuten sulhanen omistaa kaiken, mikä on morsiamen, siten myös kastettu omistaa kaiken, mitä Kristus on ja mitä hän on tehnyt. ”Kaikki, mikä on Kristuksen, on myös meidän.”

Koska tämä vanhurskaus on vierasta eli Kristuksen, siksi se on myös täydellistä. Mitään ei puutu. Siksi myös synergismi voitetaan. Luther kirjoittaa: ”Tämä on siis vieras vanhurskaus, joka on vuodatettu meihin yksin armosta ilman omaa myötävaikutustamme ja jonka avulla Isä vetää meidät Kristuksen puoleen.” Vieras vanhurskaus on vastapainona perisyntynille, jota myös voidaan kutsua ”vieraaksi”, koska se on periytynyt meille ilman omaa myötävaikutustamme. Tämä ensimmäinen vanhurskaus on myös toisen vanhurskauden eli oman ja tämänhetkisen vanhurskaudemme ”perusta, syy ja alkulähde.”

Toinen vanhurskaus (*iustitia secunda*) on ”meidän oma vanhurskautemme, ei siksi oma, että me yksin saisimme sen aikaan, vaan siksi, että me toimimme yhteistyössä tuon ensimmäisen ja vieraan vanhurskauden kanssa.” Lutherin mukaan se ilmenee mielenmuutoksena ja uutena elämäntapana, josta seuraavat hyvät teot. Näitä ovat itsessä olevaa syntiä vastaan taistelu, lähimmäisen rakastaminen, nöyryys Jumalan edessä, rukous ja niin edelleen. Tässä siis puhutaan yhteistyöstä, synergiasta eli ko-operatiosta, mutta ei hereettisessä merkityksessä, sillä yhteistyö perustuu ensimmäiseen vanhurskauteen, joka on vierasta, ulkoa annettua ja riittävää.

Toinen hyödyllinen käsite-ero voisi olla *Yksimielisyyden ohjeen* erottelu uudesti-

syntymisen (*regeneratio*) ja uudistumisen (*renovatio, vivificatio*) välillä. Uudestisyntyminen (*regeneratio*), jota Uudessa testamentissa käytetään melko harvoin (lähinnä Joh. 3:5 ja Tiit. 3:5), liitetään niin luterilaisessa kuin katolisessa, ortodoksisessa ja anglikaanisessa raamatuntulkinnassa kasteeseen. Kuitenkin kastettu tarvitsee jatkuvaa uudistusta (*renovatio*), jotta hän ei menettäisi uskoa Jumalaan eikä ajautuisi elämässään ”paatumukseen”, vaan jotta hän vahvistuisi uskossa ja saisi voimaa rukoilla, rakastaa ja taistella syntiä vastaan. Uudistuksen synonyyminä tunnustuskirjoissa puhutaan usein myös ”eläväksi tekemisestä” (*vivificatio*). Tässä elämän kestävässä uudistuksessa ihminen ei ole pelkkä sivustakatsoja, puupölkky tai objekti, vaan uudistuksen tulee koskettaa ihmisen koko persoonaa.¹¹

Kolmas hyödyllinen käsite-ero voisi olla kasteen lahjan (*donum*) ja käytön (*usus*) välillä. Voisiko Muroman huoli väärään varmuuteen ja velttouteen ajautumisesta saada vastauksen, jos ymmärtäisimme nykyistä paremmin, että luterilaisen uskonkäsityksen mukaan kaste ei ole vain lahja vaan myös tehtävä? Se kyllä synnyttää uudesti, mutta kutsuu myös uuteen elämään. Se kyllä antaa lahjan, mutta kutsuu myös tehtävään. Se kyllä tekee osalliseksi pelastuksesta, mutta myös velvoittaa tielle. Niinhän jo Vähässä katekismuksessa sanotaan: ”Kaste merkitsee, että meissä oleva vanha ihminen on *jokapäiväisessä katumuksessa ja parannuksessa* upotettava ja surmattava kaikkine synteineen ja pahoine himoineen, ja sen tilalle pitää *joka päivä* tulla esiin ja nousta ylös uusi ihminen, joka elää iankaikkisesti jumalalle vanhurskaana ja puhtaana.”

¹¹ Käsite-erottelut *regeneration, renovation* ja *vivification* välillä tehdään muun muassa *Yksimielisyyden ohjeessa*.

Lapsikastekäytäntö edellyttää myös ajatusta kristillisestä vanhemmuudesta. Lapsia kastavan kirkon on myös ohjattava vanhempia ohjaamaan lapsiaan ja antamaan heille kristillistä kasvatusta. Tätähän meidän kastekaavassammekin kysytään. ”Tahdotteko yhdessä seurakunnan kanssa huolehtia siitä, että lapsenne saa kristillisen kasvatuksen?” Valitettavasti kastekaavan kysymyksessä ”kristillisen kasvatuksen” sisältö jää kokonaan sanoittamatta. Toisin on esimerkiksi Amerikan Luterilaisen kirkon (ELCA) kastekaavassa. Sen johdanto-sanoissa ilmaistaan kyllä kasteen lahja, mutta sen jälkeen terästyy myös kristittyjen vanhempien tehtävä kysymällä:

”Kun pyydätte lapsellenne kasteen lahjaa, teille annetaan myös velvollisuuksia: elää lasten kanssa osana Jumalan perheväkeä, tuoda heidät Jumalan sanan ja pyhän ehtoollisen äärelle, opettaa heille Isä meidän, uskontunnustus ja kymmenen käskyä, asettaa heidän käteensä pyhä Raamattu ja kasvattaa heitä uskossa ja rukouksessa, *jotta* lapsenne oppivat luotamaan Jumalaan, julistamaan Kristusta sanoin ja teoin, pitämään huolta toisista ihmisistä ja Jumalan maailmasta sekä taistelemaan oikeudenmukaisuuden ja rauhan puolesta. Tahdotteko siis auttaa lapsianne kasvamaan kristillisessä uskossa ja elämässä?”¹²

¹² ”As you bring your children to receive the gift of baptism, you are entrusted with responsibilities: to live with them among God’s faithful people, bring them to the word of God and the Holy Supper, teach them the Lord’s Prayer, the Creed, and the Ten Commandments, place in their hands the holy scriptures, and nurture them in faith and prayer, so that your children may learn to trust God, proclaim Christ through word and deed, care for others and the world God made, and work for justice and peace. Do you promise to help your children grow in the Christian faith and life?” Ks. USA:n (EL-

Olen edellä pyrkinyt tekemään luterilaisen teologian pohjalta kaksi korrek-tuuria anglo-amerikkalaiseen herätys-julistukseen, jotka mielestäni tarvitaan sekä teologisista että pastoraalisista syistä. Aito herätysjuhlustus on kirkon tunnustuksen mukaista, ja se johtaa ihmisen iloon, sielunrauhaan ja vastuun kantami-seen kirkossa ja yhteiskunnassa. Herätys-julistukseen tulee yhdistyä kirkkaana sekä Jumalan yksinvaikuttavuus että Kristuk-sen asettamien sakramenttien merkitys. Nämä kuuluvat yhteen. Juuri ulkoiset armonvälineet varmistavat sen, että van-hurskaus tulee meihin ulkopuolelta, yksin Jumalan armosta. Jotta *Augsburgin tunnus-tuksen* neljäs eli lahjavanhurskautta kos-keva pääartikla voisi olla mahdollinen ja sisäisesti johdonmukainen, se edellyttää vahvaa käsitystä sanasta ja sakramenteis-ta uskon synnyttävänä ja Pyhän Hengen lahjoittavina armonvälineinä, mikä V artikkelissa ilmaistaan.

Jotakin on kuitenkin sanomatta. Palaan vankilaan, joista aloitin. Empiirinen tosi-asia on se, että kastettuun jää syntiä ja että hän voi myös syystä tai toisesta menettää uskonsa, siis kuolla hengellisesti. Tämä on tunnustuskirjojen oppi, ekumeeninen konsensus ja empiirinenkin fakta, josta voi lukea vaikkapa kirkon nelivuotiskerto-muksista, varsinkin tästä viimeisestä.

On itsestään selvää, että tunnustuskir-jojen mukaan kastettuun jää syntiä ja et-tä hän voi kieltää uskonsa sanoin ja teoin. ”Meitä kiusaavat oma synti, maailma ja Perkele”, Luther sanoo selityksessään Isä meidän -rukoukseen. Usko voi hiipua ja kääntyä välinpitämättömyyteen. Vilpitön-kin kristitty voi ”alkaa suosia syntiä elä-mässään”, kuten edellisen kirkkokäsikir-jan synnintunnustus lausuu. Kastettukin tarvitsee jatkuvasti Jumalan sanaa uskon

CA) ja Kanadan (ELCIC) luterilaisten kirkkojen kirkkokäsikirja *Evangelical Lutheran Worship*.

vahvistamiseksi, synninpäästöä syntien anteeksiantamiseksi ja ehtoollista näitä molempia varten.

Edelleen ihminen voi syystä tai toisesta menettää uskonsa. Oma syyllisyys voi ajaa ihmisen epäuskoon ja epätoivoon. Kristittyjen loukkaavat sanat, painostava ilma-
piiri ja tekopyhyys voivat vieroittaa toiset Kristuksesta ja saada hänet näyttämään pelottavalta. Kastettu voi myös ajautua hengelliseen välinpitämättömyyteen tai aktiiviseen ateismiin.

Eikö tässä ole herätysjulistuksen paikka myös tänään? Eikö kääntymykseen kutsuvalle julistukselle ole tilausta juuri tänään ja juuri niiden keskuudessa, jotka syystä tai toisesta ovat vieraantuneet uskosta tai pettyneet kirkkoon? Eikö silloin tarvita uudelleen kastamisen sijasta uudelleen uskomista?

Yksinkertainen teologinen perustelu löytyy esimerkiksi Augsburgin tunnustuksen parannusta ja kääntymystä koskevasta XII artiklasta:

”Parannuksesta seurakuntamme opettavat, että ne, jotka ovat kasteen jälkeen langenneet, voivat saada syntien anteeksiantamuksen milloin tahansa, kun he kääntyvät, ja että kirkon tulee antaa synninpäästö niille, jotka näin palaavat tehdäkseen parannuksen. Parannus näet sisältää varsinaisesti seuraavat kaksi asiaa. Toinen on katumus eli synnintunnosta johtuva pelästyminen, joka ahdistaa omaatuntoa. Toinen on usko, joka syntyy evankeliumista eli synninpäästöä ja joka luottaa siihen, että synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden, ja antaa omalletunnonle lohdutuksen ja vapauttaa sen pelosta. Tämän jälkeen tulee seurata hyvien tekojen, jotka ovat parannuksen hedelmiä.”¹³

¹³ Olen kiitollinen tästä yksinkertaisesta oivaluksesta professori **Jouko Taloselle**.

Artiklassa torjutaan myös kasteenuusijoiden *perseverantia sanctorum* -oppi, jonka mukaan kerran vanhurskautetut eivät voi menettää Pyhää Henkeä tai että jotkut tässä elämässä saavuttavat pysyvän synnitömyyden tilan. Käänteisesti artikla edellyttää, että kastettu voi menettää uskon ja siten myös Pyhän Hengen ja osallisuuden pelastukseen. Tästä taas seuraa, että evankelioinnilla tai herätysjulistuksella on paikka myös luterilaisessa kirkossa. Siitä ei kuitenkaan seuraa, että mikä tahansa herätysjulistus olisi hyväksyttävää.

Kriittisiä kysymyksiä

Rohkenen esittää joitakin kysymyksiä itselle ja hengellistä heräämistä rukoileville ja julistaville ihmisille.

Miten huolehditaan siitä, että *herätys ja ilo* pysyvät yhdessä? Istuin kerran Hakan niemessä raitiovaunussa, kun vanha mies karjaisi uhkaavalla ja vihaisella äänellä: ”Tehkää parannus!” Ihmisissä se herätti lähinnä vastenmielisyyttä ja ahdistusta. Jos tarkoitus oli auttaa ihmisiä uskoon tai parannukseen, keino toimi täydellisen kontraproduktiivisesti. Mikään tuskin vieroittaa Kristuksesta ja hänen evankeliumistaan paremmin, kuin se, että umpimieliset uskovaiset jakavat uhkaavia käännytyslehtisiä, suhtautuvat ahdistuneen tosikkomaisesti kulttuuriin, vahtivat toisten vikoja ja valittavat maailman turmiollisuutta.

Kyllä Jeesus puhui kadotuksesta, mutta viimeistä tuomiota koskeva kuvaus on vasta Matteuksen evankeliumin lopussa, 25. luvussa. Kannattaa muistaa, miten Matteuksen mukaan Jeesuksen julkinen toiminta alkoi: ”Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta.” Rakastettu kirjailija **C.S. Lewis** kirjoittaa omakohtaisessa kirjassaan *Ilon yllättämä*, että juuri elämän perimmäinen hyvyys ja siihen liittyvä ilo johtivat häntä

aikanaan ateismista anglikanismiin, elämän arvon kieltävästä epäuskosta elävän Jumalan luo.¹⁴

Miten huolehditaan siitä, että *herätys ja sielunhoito* pysyvät yhdessä? Urho Muromaa saattaa moni ulkopuolinen pitää kovapintaisena konservatiivina. Tätä kuvaa rikkoo kuitenkin tehokkaasti Muroman osin sairaskuoteella kirjoittama kirja *Lohdutuksen Jumala*, johon viittasin. Yhtä herkkää, lempeää ja sydäntäsärkevää lohdutusta saa etsiä. Armo kulkee alhaalla, lattian raossa, ainakin yhtä alhaalla kuin körttiseurojen parhaimmissa puheissa. Ilman sielunhoidollista tähtäyspistettä herätysjulistus näyttäytyy kovana ja ilman järjestettyä jälkihoitoa vierailut jättävät paikkakunnalle jälkeensä hämmennystä ja irrallisuutta.

Miten huolehditaan siitä, että *herätys ja diakonia* pysyvät yhdessä? On varmasti mahdollista, että kirkossa on heitä, jotka sivuuttavat sanoman laista ja evankeliumista tai synnistä ja armosta ja latistavat kirkon työn pelkkään diakoniaan tai humanitaariseen auttamiseen. Mutta oikein ei ole sekään, että todistetaan Kristuksesta vain sanoin. ”Älkäämme rakastako sanoin ja puheessa, vaan teoin ja totuudessa”, kehottaa Uusi testamentti. Kirkon työssä usko ja rakkaus kuuluvat yhteen. Alussa kuvaamani Vapaakirkon menestyksekkään vankilatyön taustalla on vahva sosiaalinen toiminta vankien tukemiseksi.

¹⁴ Myös uskonnottomassa kodissa kasvanut esseisti **Antti Nylén** kirjoittaa *Tunnustuskirjassaan* (Kirjapaja 2012), että uuden lapsen syntymään liittynyt hämmästyminen ja ilo johtivat hänet sellaisen ilmiön äärelle, jota sanotaan luomiseksi.

Miten huolehditaan siitä, että *herätys ja sakramentit* pysyvät yhdessä? Luterilaisessa perinteessä sana ja sakramentit tähtäävät samaan: ne jakavat samaa Kristuksen armoa, ne synnyttävät ja vahvistavat yhtä ja samaa uskon luottamusta Kristukseen. Miten julistamme niin, että kaste ei sammuta vaan tekee eläväksi, ei latista intoa vaan herättää sen? Miten julistamme niin, että emme vieroita ihmisiä ehtoollisyyhteystä vaan kutsumme heitä siihen? Eivätkö käsikirjan kutsusanat ”tulkaa, ottakaa vastaan Kristuksen ruumis” ja päätössanat ”olemme vastaanottaneet Herran Jeesuksen Kristuksen?” ole luterilainen vastine anglo-amerikkalaisille herätyskokouksille? Eikö juuri vahva sakramenttien asema suojaa väärenlaiselta synergismitä?

Miten huolehditaan siitä, että *kirkko ja herätys* pysyvät yhdessä? Tämä on suuren luokan kysymys, jossa on syytä katsoa peiliin sekä herätystä julistavien että kirkon johtajien. Jos kirkon johto asettuu aitoa herätystä vastaan, eikö kirkko silloin näivety ja kuole? Saman kysymyksen voi esittää myös toisin päin: Jos herätystä julistetaan kirkkoa vastaan, eikö silloin herätysliike ajaudu kirkon ulkopuolelle, näivety ja kuole? 1920-luvulla Suomeen perustettujen luterilaisten vapaakirkkojen ja 2000-luvulla syntyneen Nokia-mission kohtalot osoittavat, että jos liike ajautuu kirkon ulkopuolelle, siellä tulee pian kylmä. Näistä liikkeistä ei tullut suuria menestyskertomuksia.

Siksi on toimittava niin, että seurakunnat saavat voimaa herätysliikkeistä ja herätysliikkeet saavat voimaa seurakunnista. ●

● Herätyskristillisyys Suomessa viimeisen 250 vuoden aikana

Jouko Talonen

Kirjoittaja on teologian ja filosofian tohtori ja valtiotieteiden maisteri sekä Helsingin yliopiston kirkkohistorian professori. Hän piti tämän esityksen *Perustan* teologisilla opintopäivillä 3.1.2014.

Johdanto

Tarkastelen suomalaista luterilaista herätyskristillisyyttä ja Suomessa vaikuttaneita uskonnollisia herätysliikkeitä pääasiassa kolmesta näkökulmasta. Aiheeseen johdattelevan yleiskatsauksen jälkeen pohdin, millaisesta maastosta Suomen herätykset ja herätysliikkeet nousivat. Millainen kasvualusta niillä oli? Toiseksi käsittelen muutamia pikapiirroin herätysliikkeiden paikkaa ja imagoa Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa ja suomalaisessa yhteiskunnassa. Lopuksi pohdin suomalaiskansallisina pidettyjen 1800-luvun herätysliikkeiden kansainvälistä ulottuvuutta.

Käsittämäni aihepiiri on siis varsin laaja. Siksi joudun vain raaputtelemaan jäävuoren pintaa.

Mikä on herätysliike?

Mitä on herätys? Mikä on uskonnollinen herätysliike? On muistettava, että Euroopassa esiintyi 1800-luvulla sekä kansallista että uskonnollista herätystä.

Uskonnollisten herätysliikkeiden ja herätyskristillisyyden lähtökohtana on ollut yksilön uskonnollinen kokemus: herätys, kääntymys, parannus. Tämä herätyskokemus jakaa ihmisen elämänkaaren kahteen osaan. Aika ennen kääntymystä oli elä-

mää ”suruttomuudessa”, ”maailmassa”, sen jälkeen ”elävässä uskossa”. Itse asiassa tässä asetelmassa ilmenee konkreettisesti Augsburgin tunnustuksen kaste- ja parannusartiklojen välinen suhde (CA 9. ja 12. artiklat). Kastetta ja kääntymystä ei siis irroteta toisistaan. Luterilaiset isät tunsivat kasteen armosta luopuneen tuhlaajalapsen. Luterilaisen herätysjulistuksen ja evankelioimisen oikeutus avautuu juuri tästä ”paluukutsusta” käsin.

”Mielenmuutos tarkoittaa kääntymistä vanhalta tieltä pelastuksen tielle, synnistä armoon, pahan vallasta Jumalan valtakuntaan. Tämä kääntymisen ei ole mahdollista ilman iankaikkista evankeliumia, ilman Pyhää Henkeä, ilman taivaallista tulta alttareillamme”, totesi Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan dekaani, käytännöllisen teologian professori **Martti Parvio** tiedekunnan publiikkipuheessa nuorille vasta valmistuneille teologeille 22.11.1982.

Luterilaisen tunnustuksen herätysjulistukselle suomasta ”tilasta” huolimatta juuri kastettuihin seurakuntalaisiin kohdistunut ja kääntymystä edellyttävä parannusjulistus on monesti aiheuttanut jännitteen herätysväen ja kirkkoinstituution kesken. Erityisesti herätysliikkeiden innoittavaan alkuvaiheeseen tämä jännite näyttää kuuluvan olennaisena osana.

Käsite *herätyskristillisyys* on kirkkohistoriallisessa mielessä avoin monille tulkinnoille. Yleisesti ottaen voimme lukea protestanttiseen herätyskristillisyyteen pietismin, herrnhutilaisuuden, Euroopan ja Yhdysvaltojen 1800-luvun herätysliikkeet, lähetyskenttien herätykset ja 1900-luvun monimuotoiset uskonnolliset herätysilmiöt, erityisesti uuspietis-

min sekä evankelikaaliset (*evangelical*) ja karismaattiset virtaukset. Näitä ilmiöitä voidaan pitää pitkässä kirkkohistoriallisessa jatkumossa uusina uskonnollisina innovaatioina. Samalla ne ovat edustaneet tavalla tai toisella niin sanottua klassista kristinuskoa, kristikunnan kivijalkaa. Teologinen premissini tälle määrittelylle on, että kristinuskolla on tietty pitkäkestoinen jatkuvuus. Se ei luo itse itseään eikä sitä voi verrata historiassa havaittujen aatteiden ja ideologioiden syntyprosessiin. Erityislaatuisena uskon ja pelastuksen yhteisönä kristillisellä kirkolla on toisaalta ”ylhäältä” annettu lähtökohta ja pysyvät tuntomerkit (*notae ecclesiae*), toisaalta se on vaeltava Jumalan kansa, joka matkallaan kohtaa reagoitua vaativia uusia asioita ja ilmiöitä. Reformaation prinssiippi *semper reformanda* on monessa suhteessa haastava. Mikä on kristillisessä uskossa muuttuvaa ja mikä muuttumatonta? Viime kädessä on muistettava, ettei kirkolla ole oikeutta (*ius ecclesiae*) muuttaa oman olemuksensa perustavia lähtökohtia, jos se haluaa teologisessa mielessä olla kristillinen kirkko.

Herätysliike-termi on saksalaisella maa-perällä *erweckungsbewegung*. Anglosaksisessa maailmassa käytetään termiä *revival movement* tai *awakening movement*. Skandinaviassa puhutaan herätysliikkeistä (ruotsiksi *väckelserörelse*, norjaksi *vekkelsesbevegelse*, tanskaksi *vækkelsesbevægelse*). Viron kielessä termi on *ärätusliikumine*, latviaksi *atmodas kustība*.

Kysymys on siis *herätyksestä* tai *herämisestä* (*väckelse*, *awakening*, *erweckung*, *ärätus*, *atmoda*).

Herätysliike on siis uskonnollisesta herätyksestä – joka on lähtökohdaltaan yksilön subjektiivinen, uskonnollinen kokemus – liikkeelle lähtenyt ryhmämuodostus, liikehdintä, liike.

Pietismi, herrnhutilaisuus, 1800-luvun herätysliikkeet ja viime vuosisadan herä-

tuskristilliset ilmiöt (uuspietismi, evankelikaalisuus, karismaattinen liike) ovat muovanneet omalla tavallaan länsimaista kirkkoa 1700-luvulta alkaen. Herätuskristilliset virtaukset ovat olleet kirkkohistoriallisia tekijöitä eri puolilla Eurooppaa.

Pohjoismaiden lisäksi niillä on ollut vaikutusta useissa maissa kuten Alankomaissa, Baltiassa, Saksassa, Unkarissa, Slovakiassa, Ranskassa ja Isossa-Britanniassa. Pohjois-Amerikka toistuvine herätysaaltoineen on kokonaan oma lukunsa. Esimerkiksi Norjan ja Suomen evankelis-luterilaisten kirkkojen tilannetta on tänäkin päivänä vaikea ymmärtää ilman herätysliikeproblematiikan tuntemista. Herätysliikkeet ovat uskonnollisia liikkeitä, jotka ovat vastanneet yksilön uskonnolliseen ja eksistentiaaliseen kyselyyn. Niiden vaikutus on koskettanut ensi sijassa uskonnollista elämää ja kirkkoja, mutta liikkeiden välillinen vaikutus on tuntunut myös ihmisten eettisessä käyttäytymisessä, kulttuurissa, poliittis-yhteiskunnallisissa, jopa taloudellisissa kysymyksissä.

Herätysliikkeitä on tutkittu Suomessa lähinnä teologisesti, erityisesti kirkkohistorian, kirkkososiologian ja dogmatiikan näkökulmasta. Niitä voidaan tutkia myös eksegetiikassa, esimerkiksi Raamatun tulkinnan historian ja Raamatun käytön perspektiivistä. Lisäksi liikkeitä voidaan selvittää uskontotieteen, sosiologian, politiikantutkimuksen, kansatieteen ja kirjallisuudentutkimuksen oppiaineissa. Herätysliikkeiden kieli on ollut esillä suomen kielen, erityisesti kirjasuomen kehityksen selvittelyssä. Jopa käsityötieteessä on Helsingin yliopistossa valmistunut pro gradu -tutkielma Laestadiuksen käyttämisestä pukeutumistermeistä 2001.¹

¹ **Päivi Räsänen:** *Koreuden ryysyt ja valkeat vaatteet. Pukeutumismormit Lars Levi Laestadiuksen saarnoissa vuosilta 1845–1860.* HY: kasvatustieteellinen tiedekunta. 2001.

Suomalaisten herätysten ja herätysliikkeiden kasvualusta

Suomen kirkkohistorian tutkimuksessa ovat vakiintuneet jo käsitteiksi 1700- ja 1800-luvun herätysliikkeet (rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus, lesta-diolaisuus) ja 1900-luvun viides herätysliike eli uuspietismi. On muistettava, että 1800-luvulla evankelis-luterilaisessa kirkossa vaikuttanut uskonnollinen liikehdintä oli paljon monimuotoisempaa kuin myöhempi kirkkohistoriankirjoitus on tätä kuvannut. Suomalaisen herätysliiketutkimuksen uranuurtajan **Matthias Akianderin** (1802–1871) lähdejulkaisu, seitsemänosainen teossarja *Historiska upplysningar om religiösa rörelserna i Finland i äldre och senare tider* ilmestyi vuosina 1857–1863. Hän luokitteli keräämäänsä aineistoa aivan eri tavalla kuin myöhempi tutkimus. Akianderin luokittelussa on yhdeksän pääryhmää: hurmahenkisyys (*svärmeri*), separatismi, mystisismi, herrnhutilaisuus, evankelismi, hurmoksellisuus (*extatism*), swedenborgilaisuus, baptisismi ja pietisismi. Tämän ryhmittelyn lisäksi Akiander löysi joukon muita uskonnollisia virtauksia, ”epäkirkkollisia opisuuntia ja lahkoja” (wallenbergiläisyys, Inkerinmaan lahkot ym.). Pietisteihin hän luki muun muassa **Abraham Achreniuksen, Antti Björkqvistin, Paavo Ruotsalaisen, Juhana Lustigin, Jonas Laగుksen, Henrik Renqvistin, Johann Wegelius** vanhemman ja nuoremman, **Matti Paavolan, Gustaf Wilhem Niskan** ja **Fredrik Gabriel Hedbergin. Ilkka Huhta** on oikeassa muistuttaessaan, että 1800-luvulla herätyksiä oli joko paljon enemmän kuin neljä tai sitten oli kysymys yhdestä ja samasta ilmiöstä.

Herätysten ja herätysliikkeiden kasvualustana oli luterilaisen ortodoksian aikana 1600-luvulla kiinteytynyt kirkollinen kansanopetus. Emme voi väheksyä

”tavallisten pappien” puurtamista arkisessa seurakuntatyössä, siis jumalanpalveluksissa, kirkollisissa toimituksissa, rippikoulussa ja lukukinkereillä. Turun piispana 1664–1690 toimineen **Johannes Gezelius** vanhemman katekismus *Yxi paras Lasten tawara* (1666) tähtäsi juuri kristillisen tiedon juurruttamiseen kovapäisille suomalaisille. Uppsalan arkkipiispa **Olaus Swebiliuksen** (1624–1700) katekismus oli merkittävä kristillisen tiedon lähde maassamme vuodesta 1745, jolloin Skaran piispa **Daniel Juslenius** käänsi sen suomeksi. Tällä katekismuksella oli maassamme johtava asema 1800-luvulla. **Simo Kivirannan** mukaan Swebiliuksen katekismuksen vaikutus näkyi Suomen herätysliikkeissä, jotka ”elpyvänä luterilaisuutena valloittivat kirkon neologialta”. Kiviranta korosti, että Suomen herätysliikkeillä on juuri tässä katekismuksessa yhteinen pohja.

Kolmas kansan kristillisen tiedon lähde oli **Johan Möllerin** katekismus, joka oli lähtökohtaisesti Swebiliusta pietistisempi sisällöltään. Tämä *Autuuden oppi lyhykäisesti edespandu Lutheruxen Catechismusen yxinkertaisexi selityxexi* ilmestyi tiettävästi ensimmäisen kerran 1793. On syytä muistaa myös, että Vanha Biblia, vuoden 1776 raamatunkäännös, sisälsi apokryfikirjoja myöten **Lutherin** esipuheet. Reformaattori avasi siis tulkintahorisontin Raamattuun. Näistä lähteistä ja laajasta muusta uskonnollisesta kirjallisuudesta muodostui se ortodoksis-pietistinen kirkollinen ”kansankulttuuri”, joka loi pohjaa sitten yksilöiden subjektiivisille uskonkokeuksille.

Otan vain esimerkin siitä, mitä Swebilius opetti. Kysymykseen Mikä Pyhä Raamattu on Swebilius vastasi:

Se on Jumalan Sana, jonka Pyhän Hengen vaikutuksesta ja ilmoituksesta profetat, evankelistat ja apostolit ovat

kirjoittaneet ja julistaneet meille ope-
tukseksi, lohdutukseksi ja iankaikki-
seksi autuudeksi (kohta 10).

Pietismin ensimmäinen julkinen ilmen-
tymä Suomessa oli **Lars Ulstadiuksen**
ja **Per Schäferin** radikaalipietismi, jo-
ka tuli näkyviin Turun kirkkohäiriössä
1688. Johannes Gezelius nuoremman yh-
teys **Philipp Jacob Speneriin** on syytä
myös panna merkille. Suuren Pohjan so-
dan (1700–1721) kirkkohistoriallinen jäl-
kikäiku oli merkittävä Itämeren alueen
kirkkohistoriassa. Tuhotun Liivinmaan
ja Vironmaan alueella puhkesi voimakas
herrnhutilainen herätys. Jos hyppäys Bal-
tiaan sallitaan tässä yhteydessä, on syy-
tä muistaa, mitä maailmansotien välisen
ajan Viron johtava kirkkohistorioitsija
professori **Olaf Sild** totesi. Hänen mu-
kaansa vasta ”veljien” toiminnan kautta
tavallinen virolainen rahvas omaksui kris-
tinuskon ja evankeliumin. Herrnhutilau-
suus teki kristillisyydestä heille sydämen
asian. Tunnettu Viron herrnhutilaisuuden
myöhempi tutkija **Voldemar Ilja** painotti
samaa asiaa.

Sildin kanssa samaan aikaan vaikutta-
nut Latvian kansallisen kirkkohistorian
luoja, professori **Ludvigs Adamovičs** to-
tesi, että juuri herrnhutilaisuus toi kristil-
lisen uskon tavallisen kansan ulottuville
Liivinmaalla. Se, mitä baltiansaksalainen
yläluokkainen papisto ei ollut onnistunut
saamaan läpi, meni jakeluun herrnhuti-
laisissa kansanherätyksissä. Nyt rahvas
alkoi tajuta, että Kristus oli myös latvia-
laisten Vapahtaja. Pietismin ja herrnhuti-
laisuuden myötä maassa tapahtui kasva-
minen kristillisyyteen.

Niitä Suuren Pohjan sodan suoma-
laisia sotavankeja, jotka kokivat pietis-
tisen herätyksen Venäjällä, on kutsuttu
heränneiksi karoliineiksi (**Erkki Kansan-
aho**). Kartanopietismin ja 1734 alkaneen
herrnhutilaislähettien toiminnan lisäk-

si Suomessa alkoi 1700-luvun loppupuolella
Länsi-Suomen kansanherätys **Liisa
Eerontyttären** herätyksestä 1756. Iisalmen
Savojärvellä 1796 puhjennut kansanherä-
tys on taas nähty herännäisyyden kasvu-
alustana. Seuraavan vuosisadan kansan-
herätykset rakensivat monessa suhteessa
edellisen vuosisadan ”vanhan pietismin”
ja herrnhutilaisuuden perinnölle, mutta
niihin tuli myös uusia keskieurooppalai-
sia ja anglosaksisia vaikutteita erityisesti
uskonnollisen kirjallisuuden välityksel-
lä. Myös 1900-luvun uuspietismi voidaan
nähdä osittain samana jatkumona, toki
muutettavat muuttaen.

Mitä kirjallisuutta 1800-luvun herätysliikkeissä luettiin?

Osmo Tiililä on käsitellyt klassikossaan
Rukoilevaisten kirjoja (1961) Länsi-Suomes-
sa käytettyä uskonnollista kirjallisuut-
ta. Hän selvittelee noin parinsadan van-
han suomenkielisen kirjan syntyvaihetta
ja sisällystä. Rukoilevaisuuden kirjalli-
sia auktoriteetteja ovat olleet esimerkiksi
**Andreas Hasselqvist, Johann Gerhard,
Johann Arndt, Arthur Dent, Johann
Philipp Fresenius, Johan Jacob Ram-
bach, Anders Nohrborg, Joh. Quirsfeld,
August Hermann Francke, Gerhard
Tersteegen, Nils Hamnerin, Lorens
Retzius, Christian Scriver, P. O. Bug-
ge, Tuomas Kempiläinen, Nils Grubb,
Stephan Praetorius, Karl Heinrich
Bogatzky.**

Rovasti **Jaakko Haavio** julkaisi 1983
kirjan *Ukko Paavon eväät*. Tähän teokseen
hän keräsi tekstejä Paavo Ruotsalaisen
(1777–1852) hengellisistä käyttökirjoista.
Pyhän Raamatun ja Lutherin lisäksi Savon
talonpoikien herättäjän uskonnollisia auk-
toriteetteja olivat **John Bunyan, Thomas
Wilcox, Thomas Gouge, Johan Philipp
Fresenius, David Hollatz, Peter Topp,
Kristian Zieglerer, Eric Pontoppidan,**

Antti Björkqvist, Anders Nohrborg ja Juhana Wegelius. Voimme siis päätellä, että Ruotsalainen ammensi toisaalta vanhasta ortodoksis-pietistisestä kirjallisuudesta, toisaalta reformoidun ja anglosaksisen kristillisyyden aineksista. Professori **Tuija Laine** on tutkinut englantilais-peräistä hartauskirjallisuutta Suomessa Ruotsin vallan aikana. Laineen tutkimus nostaa esille juuri Dentin, Bunyanin ja Wilcoxin, mutta myös vähemmän tunnettuja auktoreita kuten **Richard Boxterin, William Cowperin, James Jarewayn.**

Tässä yhteydessä on syytä todeta myös Karjalan herättäjän **Henrik Renqvistin** (1789–1866) rooli uskonnollisen kirjallisuuden levittäjänä ja julkaisijana. Renqvist oli 1830- ja 1840-luvuilla maamme suurin suomenkielisen kirjallisuuden julkaisija. Hän painatti noin 60 kirjaa.

Myös pohjoiskalotin herättäjä **Lars Levi Laestadius** (1800–1861) jatkoi Ruotsin lukijaliikkeen perinnettä uskonnollisen kirjallisuuden levittäjänä. *Seppo Leivo* ja *Ilpo Harjutsalo* ovat tehneet havaintoja Laestadiusen käyttämästä kirjallisuudesta ja hänen kirjatilauksistaan. Yksi esimerkki väkevän alkuheräyksen ajalta.

Pajalan kirkkoherra tilasi 24.11.1850 seurakuntaansa suuren kirjalähetyksen. Lista oli seuraava: ”200 Abc böcker, 100 Spörmåler (Svebilii), 50 Psalmböcker, 50 huutavan Ääni, 50 st. käärdymyxen harj., 50 st. Armon järjesty, -- st. Lyhy arvmatoin armon aika, -- Thomas Gog. Hän totesi, että kirjat maksaa **Moses Olofsson.** Laestadius antoi myös ohjeet kirjalastin kuljetukseen: ”-- jämte en låda af bräder, hvaruti Böckerna inläggas.”

Nousevassa herännäisyydessä alkoi jo 1830-luvulla esiintyä kiinnostusta Lutheria kohtaan. **Eino Murtorinne** toteaaakin, että reformaattori nähtiin taistelevana uskonsankarina ja väljähtyneen rationalistisen uskonnollisuuden tinkimättömänä vastustajana. Kiinnostus Lutheria koh-

taan johti sitten 1840-luvulla hänen teostensa suomennostyöhön. Herännäispaperien Luther-harrastus ja kiinnostus muun muassa Saksan tunnustuksellisia luterilaisia piirejä kohtaan liittyy juuri tuohon vaiheeseen. Fredrik Gabriel Hedbergin (1811–1898) irtiotto herännäisyydestä 1840-luvun alkupuolella haki teologiset perustelunsa Lutherilta ja tunnustuskirjoista. Tiedämme myös, miten merkittävä rooli 1873 perustetulla Suomen luterilaisella evankeliumiyhdistyksellä (SLEY) on ollut Lutherin kirjojen julkaisijana ja levittäjänä.

Laestadiusen työtoveri katekeetta **Juhani Raattamaa** (1811–1899) löysi tukea 1853 käyttöön ottamalleen avainten vallalle juuri Lutherin kirkkopostillasta. Hänellä oli myös Hedbergin toimittamat tunnustuskirjat käytössään. Lestadiolaisuuden suuressa hajaannuksessa vanhoillislestadiolaisten oli helppo perustella ”avaraa” synninpäästön ja evankeliumin julistusta juuri Lutherilla. On kuitenkin pantava merkille, että liikkeen hajaannuksen jälkeen tapahtui myös kirjallista jakoa. Näyttää siltä, että vanhoillislestadiolaisten ja esikoistenkin piirissä Laestadiusen aikainen pietistihenkinen kirjallisuus jäi yhä vähemmälle käytölle. Luther ja herätysliikkeen ”omat” kirjat nousivat entistä enemmän esille. Johtaviin vanhoillislestadiolaisiin saarnaajiin kuulunut opettaja **Heikki Jussila** (1863–1955) suhtautui esimerkiksi Arndtin *Totiseen kristillisyyteen* torjuvasti. Muistellessaan 1948 julkaisemassaan *Kutsujan armo*-kirjassa omaa kääntymistään Jussila totesi, ettei Arndt ollut pystynyt häntä auttamaan.

Siinä oli sopivaa ”possun ruokaa”, jota koetin ahmia ja siihen liittyviä pitkiä rukouksia rukoilla. Mutta mieleeni tuli pahoja ajatuksia ynnä pahan himon ”porsaita”, joita koetin paimentaa. Kyllä siinä touhua riitti. Koetin kiivetä oman pyhyiden tikapuita taivaaseen.

Mutta oman pahuuden voima painoi yhä syvemmälle epäilyksen suohon, jossa ei ääriä näkynyt eikä keinojakaan, miten yli päästä.

Kittilästä liikkeelle lähteneen uuden heräyksen vaatimuksen yksi alulle pani-joista oli körttipietistisestä taustasta lestadiolaisuuteen tullut metsänhoitaja **Frans Silen**. Kun jotkut Kittilän evankelishenkisimmistä lestadiolaisista puolustivat avaran synninpäästön julistamista Lutherin postillan avulla, kerrotaan Silenin heitä kiusatakseen vieneen Lutherin postillan tallin akkunalle hevossukan viereen.

Herätysliikkeiden paikka ja imago kirkossa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa

Suomen kirkkohistoria tuntee 1800-luvun perinteiset kansalliset herätysliikkeet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon elämään merkittävästi vaikuttaneina tekijöinä. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista analysoida tarkemmin niitä eri tekijöitä, jotka johtivat 1800-luvun ”alkuheräysten” organisoitumiseen ja kirkkolistumiseen. Tähän liittyviä sosiologisia, kirkkohistoriallisia ja teologisia syitä ei ole mahdollista eritellä lyhyesti. Viitataan vain suomalaisen yhteiskunnan yleiseen historialliseen kehitykseen 1800-luvulla, vuoden 1869 kirkkolakiin sekä samanlaiseen konventikkeliplakaatin kumoamiseen. Jälkimmäinen askel merkitsi maallikoille uusia mahdollisuuksia uskonnollisessa toiminnassa. Suomen suuriruhtinaskunnan aseman muutokset osana Venäjän keisarikuntaa kulkevat tässä muutoksessa mukana.

Herätysliikkeiden sisäiseen kehitykseen vaikuttivat useat tekijät. Erityisesti 1840-luvulla virinnyt uusi mielenkiinto Lutheriin vaikutti merkittävästi myös niiden dogmaattiseen kehitykseen. Kun

Ilmari Salomies julkaisi 1936 toisen painoksen herätysliikkeiden yleisesityksensä *Jumalan tulet*, hän ei kirjoittanut siellä täällä vaikuttaneista palopesäkkeistä tai ”hiipuvista hiilloksista” vaan roihuisista. ”Suomen kirkon herätysliikkeet” olivat niin kirkkollisesti kuin kansallisesti tärkeässä roolissa maailmansotien välisen ajan Suomessa. Suomen kirkko oli tuolloin pietistinen kansankirkko.

Rukoilevaisuus, herännäisyys, evankelisuus ja lestadiolaisuus olivat vakiinnuttaneet asemansa kirkon uskonnollisen elämän peruspilareina ja itsenäistyneen kansakunnan kansallista identiteettiä vahvistavina tekijöinä. Erityisesti tämä asema suotiin herännäisyydelle. **Ilkka Huhdan** väitöskirjan otsikko *Täällä on oikea Suomenkansa* nousee **Aura Jurvan** *Suomen Kuvalehteen* kirjoittamasta raportista vuoden 1917 herättäjäjuhlista Lapualla. Viimeisimpänä kirkollisen hyväksynnän saavutti lestadiolaisuus viimeistään 1930-luvun porvarillisessa Suomessa. Jopa askeettis-rigorigistisia piirteitä omaksunut ja kirkkopoliittisessa periferiassa vaikuttanut esikoislestadiolaisten ryhmä sai korkean tason tunnustusta 1931. Herätysliikkeen lähetystö vieraili tasavallan presidentti **P. E. Svinhufvudin** luona Naantalın Kultarannassa kesäkuun lopussa 1931. *Lahden* lehden selostuksen mukaan Svinhufvud – porvarillisen Suomen toivo – oli vakuuttanut hyvin tuntevansa lestadiolaiset ja pitävänsä heitä valtakunnan vakavimpana ja parhaimpana kansanosana.

Herätysliikkeiden kirkkolistuminen ja sopeutuminen suomalaisen yhteiskuntaan jatkui toisen maailmansodan jälkeen. Ei siksi ihme, että 1960-luvun uusi herätysaalto, uuspietismi, kohtasikin eräiden kirkon johdossa olleiden herännäisvaikuttajien vastustusta. Herätysliikkeiden ja evankelis-luterilaisen kirkon suhteisiin on toki tullut – herännäisyyttä lukuun ottamatta – muita jännitetekijöitä viime

vuosikymmeninä, mutta tietty peruskäyttö on säilynyt samana. Herätysliikkeiden asema on kirkon ”ylärakenteessa” ja kirkkopoliittisessa vaikuttamisessa heikentynyt, mutta maakunnissa, erityisesti Kuopion, Lapuan ja Oulun hiippakunnissa sekä Porvoon hiippakuntaan kuuluvalla Pohjanmaalla (*svenska Österbotten*) ne ovat edelleenkin tärkeä osa ”ruohonjuurikirkkoa”. Lisäksi on muistettava se, että Mikkelin ja Tampereen hiippakunnissa uuspietismi on vaikuttava tekijä kirkollista hallintoa myöten.

Eurooppalaisen kirkkohistorian näkökulmasta on todettava, että ajan saatossa herätysliikkeistä näyttää usein tulevan kasvatuskristillisiä perinneliikkeitä. Jotkut niistä saattavat muovautua traditioksi, perinteeksi, jota vaalitaan ja siirretään seuraavalle uudelle sukupolvelle. Toiset herätysliikkeet voivat kokea taas uuden innoituksen ja löytää uudelleen vanhan alkuperäisen näkönsä. Koska toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta Suomen kirkossa on vähän yksityiskohtaista tutkimusta, on puhuttava varovaisesti, kun Suomen herätysliikkeiden kehityshistoriaa luonnehditaan.

Körttiläisyys saavutti ajan nationalistisen aallon siivittämänä maailmansotien välisenä aikana niin sanotun *suomalaisen kristillisyyden* aseman. Toisen maailmansodan jälkeen se on halunnut myös ottaa etäisyyttä herätyskristilliseen kysymyksenasetteluun. Evankelinen liike, joka 1980-luvulla alkoi yhä enemmän palata hedbergiläisiin herätyskristillisiin ja samanaikaisesti tunnustuksellisiin juuriinsa, on taas esimerkki liikkeen paluusta ”alkulähteilleen”. Lähivuodet tai -vuosikymmenet näyttävät, mihin suuntaan nyt voimakkaassa turbulenssissa ja mediajulkisuudessa oleva SRK-lestadiolaisuus kehittyy. Uudet sukupolvet muuttavat monesti herätysliikkeitä; joskus myös sellaiseen suuntaan, jota ei voi ennakoita.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja herätysliikkeiden vuorovaikutuksen ja toisaalta liikkeiden oman sisäisen dynamiikan kehitys on haudannut alleen sen historiallisen tosiasian, että lähes kaikkien herätysliikkeiden ”alkuheräykset” tai taustalla olleet kansanherätykset eivät aikanaan tulvahtaneet kirkolliselle kentälle ”dogmatiikan oppikirjat kainalossaan” tai edustaneet sisäisiä kirkollista julkisivua. On näet muistettava, että jo 1700-luvun kansanherätykset olivat erikoisia ilmiöitä, mutta samanlaista dynaamista alkuvoimaisuutta ja hurmoksellisuutta tulvii tutkijaa vastaan 1800-luvulla syntyneissä liikkeissä. **Viljo Remes** on kutsunut herätysliikkeiden alkuvaiheiden hurmoksellisuutta karismaattiseksi ilmiöksi.

Kansallisia ja kansainvälisiä liikkeitä

Mielestäni yksi olennainen asia, jonka suomalainen herätysliiketutkimus on jättänyt vähemmälle huomiolle, on se, miten maamme 1800-luvun uskonliikkeet kytkeytyvät kansainväliseen kontekstiin. Professori **Eino Murtorinne** kiinnitti tähän asiaan huomioni 1980-luvun alussa. Hän oli vierailevana tutkijana Münchenin yliopiston teologisessa tiedekunnassa 1981–1982 laatiessaan yleisesitystä maamme autonomian ajan teologiasta. Itse sain kirkon ulkomaanasian toimikunnan järjestämänä ja Baijerin luterilaisen maakirkon stipendin avulla tutustua Saksan 1800-luvun herätysliikkeiden (*Erweckungsbewegung*) historiaan kahtena kesänä Erlangenissa 1984 ja 1986.

1700-luvun pietismin ja herrnhutilaisuuden sekä toisaalta 1900-luvun uuspietismin kansainvälisyys on yleisesti tiedossa. Mutta 1800-luvun herätysliikkeet on nähty vahvasti suomalaiskansallisina ilmiöinä ja sellaisina jopa omaperäisinä ”vientituotteina”. Viittaakaan vain 1920- ja

1930-luvun kirkollisiin heimoyhteyksiin. Unkarin evankelis-luterilainen kirkko sai vaikutteita erityisesti herännäisyydestä ja vanhoillislestadiolaisuudesta 1920–1940-luvulla. Viron ”kirkollisen herätyksen” äänenkannattaja *Ärätaja*-lehti oli todellinen pietismin silta Suomenlahden yli 1935–1940; siksi paljon suomalainen körttipietismi oli siinä esillä, myös historiallisina kuvauksina.

Herätysliiketutkimuksen vahva nousu itsenäisyytemme kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä edisti kansallista tulkintaa herätysliikkeistä. Itsenäistyneen Suomen henkisiä juuria löydettiin niin 1800-luvun kansallisesta kuin uskonnollisesta herätyksestä. Tilanne oli sama Baltiassa. Esimerkiksi 1918 itsenäistyneessä Latviassa Liivinmaan vanha herrnhutilaisperintö nousi arvoon arvaamattomaan. Siitä haluttiin löytää esikuvia kansallisen talonpoikaisen kulttuurin, Venäjän konsistoriaalisesta kirkkohallinnosta itsenäiseksi kuoriutuneen latvialaisen kansankirkon ja jopa oman kansallisen teologian luomiselle. Riian teologiipiireissä niin liberaalit kuin konservatiivit arvostivat maan vanhaa herrnhutilaisperinnettä.

Millä tavalla sitten Suomen 1800-luvun herätysliikkeitä voidaan pitää myös kansainvälisinä liikkeinä? Ensiksi täytyy muistaa, ettei suomalainen herätysliikehdintä ollut suinkaan ainutlaatuista Euroopassa. Kautta Euroopan kulki erityisesti 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla herätysten aalto, joka ulotti vaikutuksensa ei vain luterilaiseen ja reformoituun vaan jopa katoliseen maailmaan.

Ruotsin, Norjan ja Tanskan herätysliikkeet ovat meille varsin tuttuja. Sen sijaan Islannissa herätysliikkeiden vaikutus on ollut varsin vähäistä. Färsaaret edustaa taas Tanskan ”raamattuvyöhykettä”. Alueen luterilainen kirkko on muutama vuosi sitten itsenäistynyt Tanskan kirkosta. Färsaarilla alkoi 1800-luvulla vaikuttaa Plymouth-

yhteisö. Tanskan Sisälähetys (Indre Mission), jonka perushahmo Tanskassa oli **Wilhelm Beck**, rantautui saarille 1895. Plymouth-yhteisöön kuuluu 10 % saarten väestöstä, ja Sisälähetysliikkeen vaikutus on ollut lähes yhtä suurta. Pienessä ja maantieteellisesti osittain eristäytyneessä yhteisössä tällä on oma merkityksensä.

Vähemmän tunnemme myös keski-eurooppalaista 1800-luvun herätyshistoriaa. Mielestäni edelleen käyttökelpoinen yleisesitys Saksan 1800-luvun herätysliikkeistä on tunnetun kirkkohistorioitsijan professori **Friedrich Wilhelm Kantzenbachin** teos *Die Erweckungsbewegung* vuodelta 1957. Saksassa on viime vuosikymmeninä melko vähän tutkittu juuri 1800-luvun herätysliikkeitä, siis myöhäispietismin jälkeen syntyntä uutta uskonnollista liikehdintää. Sen sijaan pietismin tutkimus on viime vuosikymmeninä elänyt aivan uutta nousukauttaan. Herrnhutilaisuus on niin ikään ollut jatkuva tutkimuskohde.

Rationalismi oli jättänyt oman jälkensä Saksan kirkkojen uskonnolliseen elämään 1700-luvun jälkipuoliskolla. ”Järjen uskonnon” teologia oli levinnyt laajalti kirkollisteologisessa maastossa Hallen yliopiston pietistislähtöistä teologista tiedekuntaa myöten. Vain pienet pietistiset ja herrnhutilaiset ryhmät elivät siellä omaa hiljaista elämäänsä. Saksalainen kirkkohistoriankirjoitus tunteekin käsitteen *Stillen im Lande* (maan hiljaiset); tänä päivänä voisi ehkä puhua ”ruohonjuurikirkosta”.

Kun Napoleonin sotien jälkeen 1800-luvun alkupuoliskolla alkoi uskonnollinen herätys, se koettiin virkistäväenä kevätsateena. Herätys vaikutti – ei vain luterilaisissa seurakunnissa – vaan myös reformoidussa ja jopa katolisessa kirkossa. Kysymyksessä oli eräänlainen ”epidemia”, joka levisi eri puolilla Saksaa.

Baltian herrnhutilaisuuden vahva ekspansio tapahtui 1800-luvun ensimmäisellä

puoliskolla. Niinpä liikkeen kannatus saattoi yltyä 70–90 prosenttiin Alüksnes-
sa 1839. Raunan seurakunnassa oli 1856
kuusi veljesseurakunnan rukoushuonet-
ta. 1850-luvulla lukeutui kymmenen pro-
senttia yli 14-vuotiaista virolaisista herrn-
hutilaisiin. Viron Saarenmaalla liikkeellä
oli merkittävä asema.

Voimme siis ajatella, että suomalai-
nen herätysliikehdintä oli osa Euroo-
pan laajuista virtausta, joka tapahtui sa-
maan aikaan romantiikan aallon kanssa
1800-luvun alkupuolella. Suoria kansain-
välisiä yhteyksiä oli toki vähän. **Carl Olof
Rosenius** tunnettiin Suomessa. Hed-
bergillä oli kontakteja Ruotsiin. Lesta-
diolaisuus oli jo lähtökohtaisesti koko
pohjoiskalotin valtakuntien rajat ylittävä
herätysliike. Saksan herätysliikkeisiin oli
myös suoria vaikutussuhteita. Toimies-
saan Pietarin ruotsalaisen seurakunnan
kirkkoherran apulaisena sai silloinen teo-
logian ylioppilas **N. G. Malmberg** rat-
kaisevia vaikutteita gossnerilaisuudesta.
Johannes Gossner toimi 1820-luvun alus-
sa muutaman vuoden pappina Pietaris-
sa. Gossnerilainen ystäväpiiri vaikutti sit-
temmin myös Tampereella.

Württembergin pietismin akateeminen
muoto beckiläinen teologia vaikutti Suo-
messä varsin merkittävästi 1850-luvulta
pitkälle viime vuosisadalle asti. Nuori he-
rännäisteologi **Alfred Kihlman** ihastui
Tübingenin luentosaleissa **J. T. Beckin** teo-
logiaan. Kihlmannin kirje ystävälleen **Carl
Gustaf von Essenille** 15.2.1852 on kiintois-
a ajan kuva. ”Hän [Beck] on Saksan suola”,
kirjoitti Kihlman. ”Ukkoihin” turhautuneet
herännäispapit löysivät nyt uuden suun-
nan. Beckiläisyys oli toista sataa vuotta sit-
ten kirkkomme johtava teologinen virtaus.

Vaikka siis suomalaisten herätysliikkei-
den välittömät kosketukset muihin vas-
taavan ajan herätysilmiöihin Euroopassa
olivatkin rajalliset, oli kirjallinen vaiku-
tus sitäkin merkittävämpi. Kuvaavaa on,

että jopa uuspietistinen Ev.lut. Herätys-
seura Suolahdessa on 1960-luvulta asti
kustantanut vanhaa hartauskirjallisuutta
Pontoppidanista ja Dentistä alkaen. Sak-
san 1800-luvun herätysliikkeiden kirjalli-
suutta luettiin maassamme runsaasti toi-
seen maailmansotaan asti. Viitataan vain
lyhyesti württembergiläisen hartauskir-
jallisuuden suomennoksiin ja Johannes
Gossnerin teoksiin. **Friedrich Wilhelm
Krummacher** oli tärkeä auktoriteet-
ti körttiläisille sata vuotta sitten. Krum-
macheriun pääteoksen *Elija Tisbiläinen*
kustansi Herättäjä 1900-luvun alkuvuosi-
na. **Wilhelmi Malmivaaralle** se oli tär-
keä kirja. Krummacheria luettiin kaikissa
herätysliikkeissä, hajaantuneessa lesta-
diolaisuudessa lähinnä uudenheräyksen
piirissä. Rukoilevaiset kustansivat *Elija
Tisbiläisen* uuden painoksen 1982.

Fredrik Gabriel Hedbergin teologi-
seksi auktoriteetiksi nousi yhä enemmän
reformaattori Martti Luther 1840-luvulta
alkaen. Raamatun tulkinnan ohjeeksi as-
tuivat luterilaiset tunnustuskirjat, joiden
suomenkielisen laitoksen hän toimitti
1878. **Lauri Koskenniemen** luonnehdin-
ta Hedbergin kehityksestä pietistipapis-
ta sanan ja sakramenttien teologiksi pitää
epäilemättä paikkansa.

Vaikka körttipietismin irtautuneen
Hedbergin tärkeimmät saksalaiset vai-
kutteet tulivat niin sanotusta uuslute-
rilaisuudesta, on mielenkiintoista, että
”pietistisistä” vanhoista auktoriteeteis-
ta säilyttivät asemansa hänen teologias-
saan myöhäisortodoksian Johann Arndt
sekä Saksan 1800-luvun Erweckungs-
bewegung-liikkeiden eri haaroja edusta-
neet Johannes Gossner, **Martin Boos** ja
Friedrich Wilhelm Krummacher. Lute-
rilaisen ortodoksian ajan vahva teologi
Johann Gerhard ja evankelisessa liikkeessä
myöhemmin suosittu **Stefan Prätorius**
nousivat nyt uusina vaikuttajina hänen
hengelliseen lukemistoonsa.

Hedbergin saksalaisten pietististen auktoriteettien ja hänen 1840-luvulla omaksumansa ”puhdasoppisen luterilaisuuden” välinen dilemma on kiintoisa. Pöytyällä kesällä 1844 kirjoittamassaan ”vilpittömässä” uskontunnustuksessaan Hedbergin siteeraa ihailemaansa Baijerin katolisen herätysliikkeen vahvaa vaikuttajaa Martin Boosia. Koskenniemikin myöntää Hedbergin arvostaneen Boosin voimakasta evankelista julistusta.

Reininlaakson herätysliikkeen perushahmon, reformoidun papin Friedrich Wilhelm Krummacherin ensimmäiset suomeksi käännetyt tekstit toimitettiin nimenomaan evankelisen liikkeen piirissä 1850-luvulla. Esimerkiksi Krummacherin pienimuotoinen kirjanen *Etsijä* oli julkaisu alun perin *Kristillisissä Sanomissa* 1852. Osmo Tiilikä arvelee *Etsijä*-kirjaseen vaikuttaneen Hedbergin kastekäsitykseen. On paradoksaalista, että ”luterilaistunut” Hedberg sai keskeisimmille opinkäsityksilleen – siis uskonvanhurskauden korostukselleen ja kastekäsitykselleen – vaikutteita kahdelta saksalaiselta ”pietistiltä”, jotka eivät olleet edes luterilaisia.

Esittämäni problematisointi ei tietenkään muuta aikaisemman tutkimuksen antamaa kokonaiskuvaava Hedbergin saamista ratkaisevista vaikutteista juuri Lutherilta, luterilaisesta ortodoksiasta ja Saksan 1800-luvun alkupuolen uusluterilaisuudesta. Herätysliikkeiden uskonnollisten mentaliteettien ja teologianhistorian osalta on kuitenkin monia yksityiskohtia syytä pohtia ja toisaalta jättää avoimiksi, koska juuri Saksan 1800-luvun herätysliikkeiden vaikutuksesta Suomeen on olemassa vasta vähän tutkimusta.

Kiitän **Ilpo Harjutsaloa**, joka on ystävällisesti antanut käyttööni muistiinpanot Laestadiuksen kirjatilauksesta vuodelta 1850. Niin ikään kiitän professori (emerita) **Aila Mielikäistä** huomioni kiin-

nittämisestä herätysliikkeiden osuuteen suomen kielen ja kirjallisuuden tutkimuksessa. ●

LÄHTEITÄ JA KIRJALLISUUTTA

Internet-lähteet

Wikipedia/wiki/ Henrik Renqvist. Katsottu 12.12.2013.

Painetut lähteet

Akiander, Matthias: *Historiska upplysningar om religiösa rörelserna i Finland i äldre och senare tider I–VII*. Helsingfors 1857–1963.

Jussila, Heikki: *Kutsujan armo laestadiolaisessa kristillisyydessä*. Oulu 1948.

Möller, Johann: *Autuuden oppi lyhykäisesti edespantu, Lutheruksen Katekismuksen yksinkertaiseksi selitykseksi*. Helsinki 1882.

Parvio, Martti: *Usko tässä ajassa. Dekaanin puheita valmistuville teologeille 1978–1984*. Porvoo & Helsinki & Juva 1984.

Olaus Svebilus: *Katekismuksen yksinkertaisen selityksen kysymysten ja vastausten avulla*. Rauma 1985.

Kirjallisuutta

Haavio, Ari: *Suomen uskonnolliset liikkeet*. Porvoo & Helsinki 1965.

Huhta, Ilkka: ”Täällä on oikea Suomenkanasa.” *Körttiläisyyden julkisuuskuva 1880–1918*. SKHS toim. 186. Diss. Helsinki 2001.

Huhta, Ilkka: ”Menneisyyden tulevaisuus herätysliikkeissä.” – *Kristinusko Suomessa*. STKS julk. 249. STKS:n vuosikirja 2006. Helsinki 2006.

Huotari, Voitto: *Kirkkomme herätysliikkeet tänään*. Pieksämäki 1981.

Hansen, Gerhard: *Vækkelsesbevaegelses møde med Færingernes enhedskultur. En analyse ca. 1850–1918. Annales societatis scientiarum Færoensis supplementum X*. Diss. Torshavn 1984.

Hörmander, Oskar: *Schartauanismen och samhället. En studie i religiösa och politiska idé-motsättningar 1890–1933*. Diss. Uddevalla 1980.

- Jaatinen, Tuija:** *Württembergiläisen hartauskirjallisuuden suomennosten julkaiseminen 1850–1917.* Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu-tutkielma 1988. HYK.
- Juva, Mikko:** *Protestiliikkeet Suomen kirkkohistoriassa.* – TA 1962.
- Karjalainen, Jouko:** *Lars Stenbäckin ”pietismin” puolustus 1838–1848.* Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian lisensiaatintutkimus 1988. HYK.
- Juva, Mikko:** *Rukoilevaisuuden sukupuu.* – Haik 1978.
- Kansanaho, Erkki:** *Heränneitä karoliineja. Pietismin soihdunkantajia Kaarle XII:n armeijassa.* Helsinki 1950.
- Kansanliikkeiden Pohjanmaa.** *Tutkielmia joukkoluonteisista liikkeistä Etelä-Pohjanmaalla Ylistaroa koskevan aineiston pohjalta.* Toim. **Kalervo Ilmanen.** Helsinki 1981.
- Kantzenbach, Friedrich Wilhelm:** *Die Erweckungsbewegung. Studien zur Geschichte ihrer Entstehung und ersten Ausbreitung in Deutschland.* Neuendettelsau 1957.
- Kiviranta, Simo:** *Esipuhe toiseen painokseen.* – **F. W. Krummacher:** *Elija Tisbiläinen.* Suom. **Otto Rosendahl.** 2. korjattu painos. Rauma 1982.
- Kiviranta, Simo:** *Olaus Svebilus ja hänen katekismuksensa.* – **Olaus Svebilus:** *Katekismuksen yksinkertainen selitys kysymysten ja vastausten avulla.* Rauma 1985.
- Kjellberg, Knut:** *Folkväckelse i Sverige under 1800-talet.* Uppkomst och genombrott. Vargårda 1994.
- Kokkonen, Kerttu:** *Krummacherin Elija Tisbiläinen. Körttiläisten kirja 1900-luvun alussa.* – *Hengellinen Kuukauslehti 11 / 2010.*
- Koskenniemi, Lauri:** *Oikea ja väärä kristillisuus.* Esipuhe. – *Hedbergin testamentti. Neljä kultajyvää uskon salaisuuden etsijälle.* Toim. **Sakari Korpinen.** SLEY-kirjat: Helsinki 1993.
- Koskenniemi, Lauri:** *Johdanto.* – **Fredrik Gabriel Hedberg:** *Autuuden tie.* Suom. **Lauri Koskenniemi.** SLEY-Kirjat Oy: Helsinki 1985.
- Kuosmanen, Juhani:** *Herätyksen historia.* Tikkurila 1979.
- Laasonen, Pentti:** *Suomen kirkon historia 2. Vuodet 1593–1808.* Helsinki & Porvoo & Juva 1991.
- Laato, Antti (toim):** *Karismaattisuuden haaste kirkolle.* Helsingin kristillisen opiston seminaari 5.2. 2007. *Studier i exegetik och judaistik utgivna av Teologiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 4.* Åbo 2007.
- Laine, Tuija:** *Ylösherätys suruttomille. Englantilaisperäinen hartauskirjallisuus Suomessa Ruotsin vallan aikana.* Diss. SKS:n toim. 775. Helsinki 2000.
- Laine, Tuija:** *Ylösherätys suruttomille. Englantilaisperäinen hartauskirjallisuus Suomessa Ruotsin vallan aikana.* Bibliografia. *English Devotional Literature in Finland during the Swedish Era. Bibliography.* SKS:n toim. 778. Helsinki 2000–
- Leivo, Seppo:** *Jeesuksen nimessä ja veressä. Synninpäästön käyttöönotto lestadiolaisuudessa.* – *Lestadiolaisuuden monet kasvot. Lustitia 14 / 2001.* Helsinki: STI.
- Lindhardt, P.G.:** *Vækkelser og kirkelige retninger i Danmark.* København 1951.
- Lohi, Seppo:** *Pohjolan kristillisuus. Lestadiolaisuuden leviäminen Suomessa 1870–1899.* Diss. Oulu. Jyväskylä 1997.
- Miettinen, Martti:** *Lestadiolainen herätysliike I. Perustajan aika.* Diss. Helsinki 1942.
- Murtorinne, Eino:** *Suomalainen teologia autonomian kautena (1828–1918).* Helsinki 1986.
- Murtorinne, Eino:** *Suomen kirkon historia 3. Autonomian kausi 1809–1899.* Porvoo & Helsinki & Juva 1992.
- [Niemelä], Kati:** *Kirkolliset herätysliikkeet ja järjestöt.* – *Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000–2003.* KTK:n julk. 89. Tampere.
- Raittila, Pekka:** *Lestadiolaisuuden matrikkeli ja bibliografia.* FKSH 74. Helsinki. Forssa 1967.
- Raittila, Pekka:** *Lestadiolaisuus 1860-luvulla. Leviäminen ja yhteisönmuodostus.* Diss. Helsinki. Loimaa 1976.
- Raittila, Pekka:** *Ensimmäisen lestadiolaispolven suhde Lutheriin ja kirkon tunnustukseen.*

– *Ecclesia reformanda. Professori Lennart Pionamaan juhla kirja.* Toim. **Pentti Lempiäinen.** STKS julk. LXXXVI. Helsinki 1971.

Remes, Viljo: *Herännäisyyden nousu ja hajoaminen.* Lapua 1995.

Remes, Viljo: *Paavo Ruotsalainen. Viisas neuvoja, vaikea lähimmäinen.* Helsinki.

Salomies, Ilmari: *Jumalan tulet. Piirteitä herännäisliikkeistämme menneisyydestä ja nykyisyydestä.* Neljäs painos. Porvoo & Helsinki 1964.

Salomäki, Hanna: *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen.* KTK:n julk. 113. Diss [Jyväskylä]. Porvoo 2010.

Santakari, Esa: *”Niin se tapahtui”. F. G. Hedbergin teologisen omaleimaisuuden rakentuminen hänen Oulun ja Raippaluodon aikaan vuosina 1840–1842.* SLEY-kirjat: Helsinki 1996.

Setälä, Osmo: *Johannes Gossnerin vaikutus Suomen uskonnolliseen elämään ennen vuotta 1860.* Kirkkohistorian laudaturtyö 1965. HYK.

Straube, Gvido: *Latvijas brāļu draudzes diārijs (Jaunākais noraksts) jeb herntūtiešu brāļu draudzes vēsture Latvijā.* Rīga 2000.

Suolinna, Kirsti: *Uskonnollisten liikkeiden asema sosiaalisessa muutoksessa.* Diss. Helsinki 1975.

Taipale, Pentti: *Alkusana. – Niilo Kustaa Malmbergin kirjeet.* Toim. **Pentti Taipale.** Lapua 1986.

Talonen, Jouko: *Suomen perinteisten herätysliikkeiden raamattukäsityksestä.* Esitelmä Kuhmon seurakuntatalolla 15.4.1984. Painamaton esitelmä tekijänsä hallussa.

Talonen, Jouko: *Esikoislestadiolaisuus ja suomalainen yhteiskunta 1900–1944.* SKHS 163. Helsinki. Jyväskylä 1993.

Talonen, Jouko: *Herätysliikkeet Euroopan kirkkohistoriassa. – Perusta 1 / 1998.*

Talonen, Jouko: *Hedberg ja Laestadius – luterilaisen ortodoksian ja pietismin leikkauspisteessä? – Reijo Arkkila & Teemu Kakkuri: Fredrik Gabriel Hedberg 1811–2011.* Juhla kirja. Vaasa 2011.

Talonen, Jouko: *Herrnhutian religious-cultural, socio-political, and national influence in the Baltic area during the 18th–20th centuries.* Esitelmä Tübingenissä Protestantismus in den baltischen Ländern -konferenssissa 21.–23.11.2013. Tekijänsä hallussa.

Osmo Tiililä: *Kaste ja usko. Piirteitä Fr. G. Hedbergin kristillisyydestä.* WSOY: Helsinki 1947.

Tiililä, Osmo: *Rukoilevaisten kirjoja.* SKST 270. Helsinki 1961.

Wallmann, Johannes: *Totinen kääntymys ja maailmanparannus. Pietismi kirkkohistoriallisena ilmiönä.* Suomennos **Esko Laine.** Helsinki. Pieksämäki 1997.

KÄSI RAAMATULLA
SUOMEN RAAMATTUOPISTO 75 V.

Tervetuloa juhlimaan kanssamme!

9.2. Kuusankoski, 16.2. Turku,
2.3. Kuhmo, 16.3. Pori, 16.3. Raahe,
4.5. Vaasa, 9.8. Oulu, Kellonkartano,
23.8. Helsinki, pääjuhla,
14.9. Vuokatinranta, 28.9. Lapua,
12.10. Kokkola, 5.10. Jyväskylä,
19.10. Valkeala, 19.10. Joensuu,
25.10. Mikkeli, 26.10. Kuopio,
8.11. Kauniainen, 16.11. Lappeenranta,
16.11. Siilinjärvi ja 23.11. Rauma.

Osallistu juhluvuoden keräykseen!

Soita 0700 91560 (21,86 € + pvm)
www.nettikolehti.fi
Danske Bank FI40 8000 1100 0684 11
Viite: 13 00098 03518

Kiitos lahjastasi!

Rahankeräyslupa: 2020/2013/3190.

www.sro.fi/75vuotta

● F. W. Krummacherin asema eurooppalaisessa herätyskristillisyydessä

Simo Kiviranta

Kirjoittaja (1937–2004) oli rovasti ja teologian lisensiaatti. Hän teki elämäntyönsä Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa, jossa toimi assistenttina.

Hengellistä uudistusta Euroopassa 1800-luvun alussa

Eri puolilla Saksaa ja laajemminkin Euroopassa alkoi 1800-luvun alkupuolella ilmaantua hengellistä uudistusta, josta **F. W. Krummacherin** elämä ja toiminta on edustava esimerkki. (Hyvä yleiskatsaus on **E. Beyreutherin** artikkeli julkaisussa *Die Religion in Geschichte und Gegenwart* = RGG 2, 3. painos, s. 621–631.) Tutkijat näyttävät olevan tosin eri mieltä herätyksen alkukohdasta ja varsinkin sen syntyyn vaikuttaneista tekijöistä. E. Beyreuther pitää mahdollisena, että herätyksen alku on sijoitettava jo 1700-luvun puoliväliin, jolloin sillä olisi hyvin kiinteä side myöhäispietismiin, herrnhutilaisuuteen ja muihin 1700-luvun vastaaviin ilmiöihin.

Varmaa on, että erilaisia ”maan hiljaisten piirejä” eli eri puolilla Saksaa ja kaikkialla Euroopassa, mutta ne olivat sisäänpäin kääntyneitä ja niissä esiintyi omalaatuisia ja kirjavia opinkäsityksiä. Kirkot taas olivat etäällä kansasta, toimivat valistuksen ns. luonnollisen uskonnon pohjalla ja saarnasivat hyvettä, moraalia sekä hyödyn ja edistyksen tavoittelua.

Hyvä esimerkki herrnhutilaisen ja vanhauskoisen (*altgläubig*) teologian säilymisestä hajanaisesti järjkeisopin valtaamisessa yliopistotiedekunnissa on hallelainen

G. Chr. Knapp, joka oli myös F. W. Krummacherin merkittävin opettaja hänen opiskeluaikanaan Halleissa. Muista mainittakoon Berliinin böömiläisen Bethlehem-seurakunnan pastori **J. Jänicke**, joka tuli herätykseen 1767 ja toimi Lontoon Lähetysseuran Saksan johtajana. Hänet Krummacher esittää Elia-teoksessaan esimerkkinä julistajista, jotka ovat vaikuttaneet paljon kuolemansa jälkeenkin.

Samassa yhteydessä Krummacher viittaa myös kölniläiseen **G. Krafftin**, joka oli herätyksen uranuurtajana tunnetun Krafft-suvun ensimmäisiä herätyksen lapsia. Suvun edustajia toimi monilla Saksan seuduilla. Keskeinen asema tuli olemaan myös sleesialaisella paroni **H. von Kottwitzilla**, joka tuli herätykseen 1773.

Yhteiskunnallisella ja poliittisella alalla valistuksen haaveet ja optimismin tuhosivat Ranskan vallankumous ja sitä seuraavat veriset Napoleonin sodat, jotka syöksivät koko Euroopan sekasortoon. Aatehistoriallisesti tilalle tuli romantiikka, jossa ihailtiin kaukaista menneisyyttä, luontoa, yksilön sisäistä maailmaa, tunteita ja kaikenlaista mystiikkaa. Teologisesti haluttiin palata luonnollisesta uskonnollisuudesta yliluonnollisuuteen ja tunteeseen vetoavaan uskonnollisuuteen. Teologisesti 1700–1800-luvun vaihe on hyvin sekava ja vaikeasti ymmärrettävä. Yliluonnollisuutta korosti ns. supranaturalismi.

Tunneuskonnollisuutta ja panteismiin eli kaikkeuden palvontaan taipuvaa suuntaa edusti **F. Schleiermacher**. Ns. uus-teologia eli neologia yritti yhdistää valistuksen ja historian harrastuksen. Näitä

selvittää **E. Hirsch** (*Geschichte der neueren evangelischen Theologie* 5, 3. p., s. 70–.)

Mainitut aatevirtaukset jäivät yliopistoihin ja sivistyneistön piireihin. Kirkot ja seurakuntaelämä pysyivät yleensä alennustilassa. Mutta yllättävästi melkein samaan aikaan alkoi eri puolilla Saksaa, kuten muissakin maissa ja Suomessakin, ilmetä kansanherätyksiä. Saksassa, jossa luterilaiset, reformoidut ja roomalaiskatoliset olivat eläneet rinnakkain uskonpuhdistuksesta saakka, nämä herätykset kulkivat tunnustuskuntien poikki ja koskivat ihmisiä kaikista ryhmistä. Tätä on selitetty sillä, että valistus ja rationalismi olivat hävittäneet niin perin pohjin kansan tietoisuudesta opin ja tunnustuksen. Luterilainen pappi **H. Wangemann** kirjoittaa tästä kirjassaan ”Hengen sadetta ja taisteluita Itämeren rannoilla” (1861):

Jumalan Henki, joka noina päivinä puhalsi seutujen halki, ei ollut sidottuna tunnustuskuntiin. Sellaiset miehet kuin Gossner, Boos, Sailer, Feneberg, Lindl ja Wessenberg todistavat tästä Jumalan antamasta elämästä yhtä hyvin kuin Menken, Geibel, Riquet ja Metger reformoitujen keskuudessa. (**Kantzenbach**: *Die Erweckungsbewegung* 1957, s. 7.)

Yhteisenä piirteenä oli kuitenkin uskonpuhdistuksen sanoman synnistä ja armosta löytäminen uudelleen. Herätysliikkeiden kehitys johti myös tunnustuskysymyksen tiedostamiseen ja koko liikehännän siirtymiseen protestanttisiin kirkkoihin (Beyreuther *RGG* 2, s. 621). Luterilaisen herätyskristillisyyden kannalta merkkipaaluksi tunnustuskysymyksen korostumisessa muodostui Augsburgin tunnustuksen juhlavuosi 1830 (Beyreuther: *Die Erweckungsbewegung* 1977, s. 23).

Yleisesti ja lyhyesti luonnehdittuna Saksan herätysliikkeet, jotka virisivät kirkon

syvimmän laman ja poliittisen sekasorron keskellä ja sen jälkeen, ovat seuraavat.

Baijerin alueen herätykset

Yllättävää ja merkille pantavaa on, että varhaisin herätysliikehdintä syntyi Baijerin roomalaiskatolisella seudulla. Herää kysymys, olivatko protestanttiset kirkot jo niin kuoleman kohmeessa, että kipinä oli tultava ulkopuolelta. Joka tapauksessa katolinen herätys ei ollut vahvasti uskonpuhdistuksen ja raamatullis-evangelisen painoituksensa takia virallisen katolisen kirkon suosiossa vaan sen valvonnan ja suoranaisen vainon kohteena. Alkusysäyksen antoi katolinen piispa **J. M. Sailer**, jota elähdytti syventyminen Raamattuun ja sisäinen, mystissävyinen hurskaus. Mutta hänen johtamassaan katolisten pappien piiristä Seegissa ja Allgäussa (ns. *Seeger Kreis*) alkoi kansanliike, joka vyöryi yli tunnustusrajojen. Sen johtavat henkilöt olivat **L. M. Feneberg**, **M. Boos**, **J. Gossner** ja **Ignaz Lindl**.

Liike keskittyi Raamattuun ja varsinkin Paavalin vanhurskauttamisoppiin. Tunnuslauseina olivat: ”Kristus, meidän pelastuksemme.” ”Vain Kristus, tai niin kuin Paavali sanoo, Jumala Kristuksessa, sovitettuaan maailman itsensä kanssa, voi sinut pelastaa!” (**Krug** 1983, s. 72–73; Kantzenbach 1957, s. 27–31.)

Kun liikkeen hallitsevana teemana oli ”yksin Kristus” ja julistuksen sisältönä keskitetysti luterilaistyyppinen vanhurskauttamisoppi, oli välirikko roomalaiskatolisen hierarkian ja jesuiittojen kanssa väistämätöntä.

Ensimmäinen ja varsinainen johtaja oli Martin Boos, joka tuli evankeliseen herätykseen 1789 ja jonka saarna Kristuksesta Jumalan edessä kelpaavana vanhurskaute-na herätti närkästystä ja katolisen kirkon tuomion. Boos joutui joksikin aikaa pappien rangaistuslaitokseen, minkä jälkeen

hän toimi Augsburgissa, joka oli tilapäisesti Ranskan valvonnassa. Tämä antoi Boosille vapaan työjakson. Mutta täältäkin katoliset opinvalvojat karkottivat hänet ja hän siirtyi Itävaltaan Linziin, jossa hänellä oli hyvin paljon kannattajia. Täältä hän siirtyi professoriksi Düsseldorfin ja sittemmin papiksi Saynin seurakuntaan Reinin rannalle.

Boos pysyi elämänsä loppuun katolisena mutta hyvin luterilaisesti suuntautuneena pappina. Hän kertoo löytäneensä **Lutherin** 1811 ja tunsi voimakasta samastumista tähän. Hänen rakkain kirjansa oli Lutherin *Huonepostilla*. (Kantzenbach 1957, s. 33–38; Kantzenbach: *RGG* 1, 3. p., s. 13–64.)

Toinen kansainvälisesti kuuluisaksi tullut liikkeen johtaja oli Johannes Evangelista Gossner. Hän oli aluksi luunkova rationalisti, mutta ajautui kriisiin ja sai elävän uskon Kristukseen ja lähetyksnäyn 1797. Hän joutui Boosin tavoin kirkolliseen arestiin ja jesuiittojen vainoamaksi, lähti Düsseldorfin ja täältä Venäjän keisarin **Aleksanteri I:n** kutsumana Pietariin (1820–1824). Täällä hän vaikutti ratkaisevasti Venäjän protestantismiin ja solmi vaikutusyhteydet Suomeen. Sittemmin hän siirtyi Pommeriin ja Sleesiaan, jossa hän 1826 liittyi protestanttiseen kirkkoon. Perustamalla oman lähetykseuran (Gossner Mission) 1836 hänestä tuli koko aikakautensa Euroopan merkittävimpiä uskonnollisia vaikuttajia.

Gossnerin välittämänä tulivat myös M. Boosin julistus ja työ laajalti tunnetuksi. Hän julkaisi Berliinissä Boosin kaksiosaisen postillan (*Predigten*) sekä Boosin omaelämäkerran (päiväkirjan) antaen sille paljon puhuvan otsikon ”Jumalan edessä kelpaavan vanhurskauden saarnaaja” III (1826). Teos on julkaistu myös ruotsiksi 1839 ja ollut useiden herätysliikepappiemme käytössä. **F. G. Hedberg** käytti ahkerasti Boosia ja gossnerilaista kirjallisuutta. Omaelämäkerrallisessa kirjassaan, joka

on eräänlainen hengellinen testamentti, hän on ottanut motoksi seuraavat Boosin sanat :

Sanot minun aina olleen marttyyriin ja siinä olet oikeassa. Sellainen minä olen. Nuoruudessani minua rääkkäsivät syntini, joista vapahtamaan en tiennyt kehtään muuta kuin itseni. Kun sittemmin löysin Vapahtajan ja uskoin häneen syneistä päästäjänäni ja sydämeni vapauttajana, minua rääkkäsivät konsistorit ja juutalaishenkiset pietistit pyrkien repimään rikki, väittelemään hajalle ja ajamaan maanpakoon uskoni ja Lunastajan. Tämä tragedia on jatkunut tähän päivään asti. Lisään tähän vielä syntini, perkele ja oma epäuskoinen, paha, yliherkkä, turmeltunut ja masentunut sydämeni! (F. G. Hedberg: *Vilpitön tunnustus*. Julk. Autuuden tie. Helsinki 1985. **L. Takala**: *Suomen evankelisen liikkeen historia I* 1929, s. 331–332; II 1933, s. 83, 587, 609, 619; III 1948, s. 290, 427.)

Eino Murtorinne toteaa mielenkiintoisen seikan Baijerin katolislähtöisen herätysliikkeen vaikutuksesta herännäisjohtaja **Nils Gustaf Malmbergiin** tämän ollessa Pietarissa Pyhän Katariinan seurakunnan apulaisena: ”Varsinkin mainitun herätyksen keskeisten vaikuttajien Martin Boosin, Johannes Gossnerin ja Lindlin teokset vaikuttivat syvästi Malmbergiin ja tekivät hänestä jo Pietarin kautena syyttävän julistajan.” (**E. Murtorinne**: *Suomen kirkon historia* 3. Porvoo 1992, s. 136.)

Baijerin alkuperätyös säteili sittemmin vaikutuksiaan kaikkialle. Erityinen merkitys sillä oli Reininmaan herätykselle ja siten välillisesti Krummacherille. Olihan Boos sekä Düsseldorfissa että Saynissa Reininmaalla. Lisäksi hänen voimakas rajankäyntinsä vapaan armon evankeliumin julistajana ja myöhäispietististen lakihenkisten, mystis-spiritualististen ja pyhityspainot-

teisten katsomusten kriittikkona tulee selvästi lähelle Krummacherin julistusta.

Toinen Baijerin alueen herätys sijoittuu pohjoiselle Frankenin alueelle Erlangeniin ja Nürnbergiin. Sen johtavana maallikkona oli kauppias **J. T. Kiessling**, joka toimi puuhämiehenä Nürnbergin Raamattuseuran perustamisessa. Erlangenissa taas toimi teologian professorina kuuluisan Krafftien herätysliikesuvun edustaja **Chr. Krafft**. Nürnbergissä vastaavanlainen Raamattua ja tunnustusta kohtaan nälkää tuntevien ”hengelliseksi isäksi” kutsuttu oli **K. von Raumer**, jota tuki dekaani **Th. Lehmus**. Korostetusti luterilaista kirkollista herätystä edusti Neuendettelsaun kuuluisien laitosten perustaja ja Chr. Krafftin oppilas **Wilhelm Löhe** sekä ns. Erlangenin teologian luterilainen perustaja **A. Harless**. (Beyreuther RGG 2, s. 624; Kantzenbach 1957, s. 63–64, 74–78.)

Berliinin ja Pohjois-Saksan liikkeet

Berliinissä ja sen ympäristössä oli Jänicken laskemalle pohjalle ja säilyneiden herrnhutilais-herätyskristillisten piirien perintönä muodostunut toinen Saksan keskeisistä herätysalueista, jonka piiriin F. W. Krummacherkin elämäntyönsä loppukaudella joutui. Jo 1810-luvulla siellä sanotaan olleen yli 20 vanhapietististä piiriä. Paroni **Kottwitzin** ja hänen hengellisen isänsä, herrnhutilaisen **A. G. Spangenbergin**, vaikutus muodostui johtavaksi. Täältä olivat saaneet vaikutteita monet myöhemmät teologit., jotka tosin loittonivat sen piiristä kuten **A. Tholuck**, **R. Rothe** ja **R. Stier**.

Voimakkaaksi Berliini-Brandenburgin liike tuli yhdistyessään Pommerin ja Itä-Preussin herätyksiin. Hyvin keskeinen johtaja oli upseeri **Adolf von Thadden**. Hänen johdollaan varsin suuri ryhmä piirinjäseniä teki 1817 matkan Etelä-Saksaan tavaten Boosin ja muita Baijerin liikkeen

edustajia. Side pohjoisen ja etelän liikkeiden välillä oli varsin kiinteä.

Mukaan liittyi varsin paljon myös aate-lisia, kuten esim. **Gustav von Below**. Heidän maakartanoistaan Pommerissa tuli herätyksen kiintopisteitä. Myös hovipiirit joutuivat herätyksen vaikutuspiiriin. Von Thaddenin talossa nuori **Otto von Bismarck** sai siitä vaikutteita. Samoin keisari **Wilhelm IV** noustuaan valtaistuimelle 1840 kutsui – ei ainoastaan Krummacheria – vaan monia muitakin herätyspappeja ja teologeja seurakuntiin ja yliopistoihin.

Jakavaksi tekijäksi tähän liikehdintään tuli kysymys unionista eli luterilaisen ja reformoitujen kirkollisesta yhteydestä Preussin maakirkoissa. Luterilaisen ryhmän johtajaksi tuli tässä vaiheessa **W. Hengstenberg**. Tämän alueen itäosissa syntyi myös voimakas luterilais-tunnus-tuksellinen liike (Pommeri, Breslau, Slesia), josta lähti runsaasti liikkeen kannattajia siirtolaisiksi Pohjois-Amerikkaan, missä he muodostivat 150 vuotta sitten voimakkaan luterilaisen kirkon, ns. Mis-souri-Synodin.

Württemberg, Reininmaa ja Bremen

Württemberg on pietististen ja raamattuskollisten liikkeiden varsinainen kehto. Siellä näkyy selvimmin jatkuvuus vanhan pietismin ja 1800-luvun herätysten kesken. Siellä oli säilynyt elävänä **J. A. Bengelin** ja hänen oppilaittensa **Fr. Roosin** ja **Ph. Burkin** perintö. Raamatun sanan keskeisen aseman korostaminen armonvälineenä yhdistää F. W. Krummacherin Württembergin liikkeisiin. Samalla on huomattava, että alueelle oli syntynyt monenlaisia epäraitteita ja spiritualistisiakin ryhmiä, jotka olivat viemässä Saksan läntistä herätysaluetta moneen ja joskus kyseenalaiseen suuntaan (Kantzenbach 1957, s. 137–138).

Vuosisadan vaihteessa oli vielä elävänä talonpoikaissaarnaaja **Johann Michael Hahnin** liike, jota kutsuttiin ”hartaushetkiväeksi” (*Studenleute*) ja ”Michelianeksi”. Se toimi lähinnä herttuatar **Fransiskan** suojeluksessa ja oli perustanut kaksi keskusta, Korntalin ja Wilhelmsdorfin, estääkseen kaikkia kannattajia lähtemästä siirtolaisiksi Amerikkaan tai Etelä-Venäjäälle. Voimakkain herätysaarnaaja oli **L. Hofacker**, joka tuli herätykseen 1818 ja vaikutti lyhyen elämänsä ajan Stuttgartin saavuttaen valtavan tuhansiin nousevan kuulijakunnan ja kannattajajoukon.

Häntä tuki hänen veljensä **W. Hofacker** ja kuuluisa hengellinen runoilija **Albert Knapp**, jota kutsuttiin ”1800-luvun Klopstockiksi”. Heidän ystävänsä **S. K. Kapf**, joka toimi Korntalin pappina, perusti sisälähetyksen ja toimi ns. Evankelisen allianssin johtajana. Hänen toimestaan saatiin perustetuksi myös Baselin lähetykseura, jonka välityksellä luotiin kiinteät suhteet mm. Englantiin ja Sveitsiin. Hyvin erikoislaatuinen ilmiö täällä olivat myös kaksi saarnaajaa, sielunhoitajaa ja parantamisliikkeen edustajaa isä **Johan Christoph Blumhardt** ja tämän poika **Christoph** (Bad Boll), jotka loivat omaperäisen Jumalan valtakunta -teologian.

Ala-Reinin alue oli tiiviissä yhteydessä toisaalta Würtembergiin toisaalta Bremenin alueeseen. Siellä myöhemmin käsiteltävien Krummacherien vaikutus oli johtava.

Heidän rinnallaan ja työn jatkajana toimi **H. Fr. Kohlbrügge**. Tällöin herätysliikeseurakuntien luku kasvoi ja keskuksiksi muodostui Wuppertal. (Krug 1983, 77.)

Hansakaupunkien Bremenin ja Hampurin alueella vaikutti F. W. Krummacherin isän lisäksi kaksi suurta saarnaajaa **G. Menken**, joka kuitenkin oli sidoksissa lääkäri **Samuel Collenbuschiin** ja ns. Hasenkampin ryhmään Ala-Reininmaalla ja edusti harhautunutta ja epäraamatul-

lista sovituspoppia, jonka mukaan Kristus ei sovittanut Jumalaa, koska hän on ikuinen rakkaus, vaan sovitus tapahtuu vain subjektiivisesti ihmisen sydämessä. Hän käsitti Paavalin puheen vihollisuudesta vain ihmisen vihamielisyydeksi Jumalaa kohtaan ja kielsi näin Jumalan vihan ja Kristuksen rangaistuskärsimyksen. Krummacher sanoutuu selvästi irti tästä opetuksesta ja seuraa objektiivisen sovituksen linjaa sekä kirjassaan *Kärsivä Kristus* että *Elia Tisbiläisessä* esim. s. 369–371. Toinen saarnaaja oli **J. W. Rautenbach** Hampurissa, mutta hänkin suostui allianssikristillisyyteen mm. baptistien kanssa. Hänen työtään jatkoi mm. pyhäkoulu- ja diakoniatyön osalta **J. H. Wichern**.

F. W. Krummacherin lähitausta saksalaisissa herätysliikkeissä

F. W. Krummacherin pääteoksena on kirkkohistoriassa kiistattomasti pidetty hänen raamatuntutkistelusarjaansa *Elia Tisbiläinen*. On sanottu, että Krummacher itse oli ”Elian tulella kastettu”. Kirja on koko oman aikansa herätyskristillisyydessä uranuurtava ja edustaa herätysliikkeiden tuottaman runsaan kirjallisuuden huippuja. (**R. Kögel**: *Krummacher, F. W.* julkaisussa *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche = RPTK 11*, s. 152.)

Teos on omaa luokkaansa jo muodon ja puhetaidon tasolla. Krummacherin sanankäyttö on elävää ja täynnä värikkäitä kielikuvia. Se tempaa kuulijat mukaansa ja kulkee kuin väkevä ja vaikuttava näytelmä. On väitetty, että Krummacher ns. draamaattisella tyyllillään pyrki tietoisesti luomaan vastakohtan sen ajan sovinnaiselle, muodolliselle ja ontolle saarnatyyliille. (**D. Rössler**: *RGG 4*, 3. p., s. 83.) Tämän myönsi omalla tavallaan sen ajan kulttuurin suuri auktoriteetti **Johann Wolfgang von Goethe**, joka kiinnitti kirjoittajaan huomionsa ja julkaisi 1830 hänen pääteokses-

taan arvioinnin. Uskonnollinen herätys sekä yksilöllisen kokemuksena että kansanliikkeenä oli kuitenkin hänelle vieras ja käsittämätön. Sen tähden hän nimittää Krummacherin saarnoja ”sivistymättömien massojen huumaamiseksi” (Rössler, *RGG* 4, s. 83).

Oman aikansa herätyskristillisyyden edustajaksi Krummacherin varsinaisesti tekee puheiden sisältö. Samalla kun hän rikkoo kylmän ja kuolleen rationalismin ”vanhat alttarit”, hän esittää uuden liikkeen ohjelmajulistuksen (Kögel, *RPTK* 11, s. 153). On keskityttävä Raamattuun, jonka sanalla on vaikuttava voima. On tähdättävä siihen, että ihmisen sydämessä todella tapahtuu jotain. Sanoma on suunnattava todelliselle kansalle, jonka keskuudessa eletään.

Krummacherin aseman ja vaikutuksen saksalaisessa herätyskristillisyydessä selittää jo silmäys hänen lähitaustaan- ja sukuperintöönsä. Krummacherien laaja suku jätti aikanaan syvän jäljen Ala-Reininmaan herätysliikkeeseen, ja heidän vaikutuksensa ulottuvat osaksi Ranskan ja Alankomaiden puolelle ja Württembergiin, Baadeniin ja Etelä-Saksan baijerilaisiin liikkeisiin samoin kuin pohjoisemmas yhtäältä Bremeniin ja luoteisrannikolle, toisaalta Preussin alueille Berliiniin ja Branderburgiin sekä aina Pommeriin ja Itä-Preussiin asti. (Beureuther 1977, s. 40–41; Krug 1983, s. 77–78; **Horst Stephan & Hans Leube**: *Handbuch der Kirchengeschichte* 4. Neuzeit. Tübingen 1931, s. 311–313; **F. W. Krummacher** [nuorempi]: *Gottfried Daniel Krummacher und niederrheinische Erweckungsbewegung* julkaisussa *Arbeiten zur Kirchen Geschichte* 17. Berlin 1935.)

F. W. Krummacherin isä **Friedrich Adolf Krummacher** (1767–1845) oli vanhapreuussilaista, monta sukupolvea Westfalenissa asunutta kreivillistä sukua. Friedrich Adolf oli Hallessa koulutuksensa

saanut, mutta sen järkeisopin kylmäksi jättämä koulumies ja teologi, joka toimi mm. kymnaasin rehtorina Morsissa sekä teologian professorina Duisburgin teologisessa tiedekunnassa. Teologian professuurin rinnalla hän antiikin ja klassisen kirjallisuuden erityistuntijana oli myös kaunopuheisuuden opettaja (*professor eloquentiae*), mikä antanee viitteitä hänen saarnaajapoi- kansa retoriseen taitavuuteen. Napoleonin sotien aiheuttama levottomuus ja sekasorto tuhosi myös Duisburgin mahdollisuudet. Isä Krummacher siirtyi saarnaajaksi Ruhrin alueelle Kettwigiin ja täältä maakirkon johtajaksi (*Superintendent*) Anhalt-Bernburgiin. Kaikkein vaikuttavimmaksi muodostui kuitenkin hänen toimintansa Bremenissä Pyhän Ansgariuksen kirkon saanaajana ja kirkonjohtajana.

Herätyksiin isä Friedrich Adolf oli suhtautunut alusta alkaen myötämielisesti, ja hänellä oli ollut yhteyksiä ”maan hiljaisiin” eli edelliseltä vuosisadalta periytyneen myöhäispietismin ja herrnhutilaisuuden edustajiin. Mutta ennen kaikkea hän oli voimakkaasti innostunut romantiikasta ja varsinkin **J. G. Herderin** kiehtovasta historiannäkemyksestä. Mutta Kettwigin aikana hän oli kokenut uuden voimakkaan herätyksen. Yhdessä yliopistoajan professoritoverinsa ja myöhemmin lankonsa **A. W. P. Möllerin** kanssa hän asettui voimakkaasti vastustamaan jo kansankin keskuuteen levinnyttä rationalistista henkeä. Hän kirjoitti kaksi kuuluisaksi tullutta kirjaa *Parabeli* eli ’Vertaukset’ sekä ”Evankeliumikertomuksen hengestä ja muodosta historian ja estetiikan valossa”, jotka ilmestyivät lukuisina painoksina ja käännettiin monille kielille (Kantzenbach, s. 150; **H. Mallet**: *Krummacher Friedrich Adolf*, *RPTK* 11, s. 150–151).

Vielä näkyvämpi ja selvästi johtava asema Reininmaan herätyksen varhaisvaiheessa oli isä Friedrich Adolfin nuoremalla veljellä ja F. W. Krummacherin

sedällä **Gottfried Danielilla** (1774–1837). Hän ei veljensä tavoin lainkaan mennyt Halleen, vaan opiskeli Duisburgissa, jonne rationalismi ei ollenkaan päässyt. Hän kasvoi pietistisen erityisryhmän piirissä, jota johti rehtori **J. G. Hasekamp** ja johon vuosien mittaan olivat olleet kosketuksissa monet Württembergin ja Reininmaan hengelliset avainhenkilöt, kuten lääkäri S. Coltenbusch, saarnaaja G. Menken, mystikko **G. Terssteegen**, omalaatuinen spiritualisti **G. Jung-Stilling**, runoilija **J. Lavater** ym. Tässä piirissä esiintyi kuitenkin myöhäispietismiin pesiytyneitä mystis-harhaoppisia ja suorastaan okkultistisia piiriteitä.

Krummacherien erityinen merkitys nähdään siinä, että he pitäytyivät raittäiseen raamatullisuuteen, jonka Gottfried Danielin sanotaan säilyttäneen jo lapsuuden kodistaan saakka. Samoin kuin hän torjui villin ja epäraittii spiritualismin, hän ei myöskään lähtenyt toiseen suuntaan, joka reformoidun vaikutuksen alaisella seudulla oli yleinen. Tässä korostettiin kovaa kääntymisvaatimusta ja pitkälle vietyjä pyhitysmenetelmiä. Häntä luonnehditaan ”vapaan armon saarnaajaksi”, joka tältä pohjalta näki myös predestinaation yksin Jumalan vaikuttamisena ihmisen pelastuksessa. Henkilökohtaisesti hän koki tämän herätyksen ja uskonnäkemyksen kirkastumisen 1798.

Gottfried Daniel varoitti luottamasta tunteisiin ja torjui ajatuksen, että predestinaatiota käytettäisiin jonkinlaisen kokemusperäisen omassa sydämessä asuvan pelastusvarmuuden ja lankeamattomuuden perusteluna, minkä pohjalta muka voitaisiin keskittyä vain pyhitysharjoitukseen. Samoin hän torjui ankarasti ns. *apokatastasis*- eli kaikkien ihmisten ja jopa paholaisenkin pelastumisopin korostaen, että on uskottava Raamatun mukaan sekä Jumalan viha että Jumalan rakkaus. Sik-

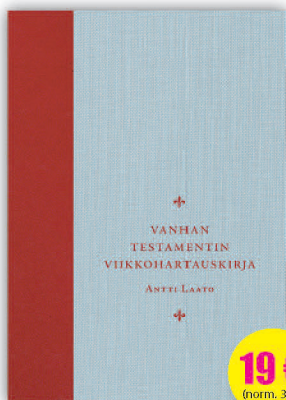
si hän ei halunnut tietää mitään Collenbuschin kummallisista pyhityssasteista. Setä Krummacher julisti aina syntisen ja jumalattoman, ei suinkaan hurskaan ja pyhittyneen vanhurskauttamista.

F. W. Krummacherin kirkollinen ohjaaja ja kenties eniten hänen julistukseensa vaikuttanut pappi oli hänen mainittu setänsä. Isänsä perintönä hän luki **Herderiä** ja ihanoi Raamatun heprealaista runoutta. Hän tutustui tarkoin **J. F. Kleukersin** kuuluisiin apologeettisiin kirjoituksiin ja isänsä teokseen ”Evankeliumikertomusten henki ja muoto” (Kantzenbach 1957, s. 154). Setänsä innoittamana hän taas syventyi Lutherin teoksiin ja keskusteli niistä luterilaisen työtoverinsa ja läheisimmän ystävänsä, pastori **Fr. Sanderin** kanssa.

Myös F. W. Krummacherin nuorempi veli **Emil Wilhelm Krummacher** oli saman hengen lapsia. Hänen huomattavin kirjallinen työnsä oli Lutherin kirjoituksista koottu kirja ”Päivittäinen sydämen laiduntaminen Lutherin teosten parissa” (H. Mallet, *RPTK 11*, s. 152). Krummacher joutui käymään rajun hengellisen rajankäynnin kahteen suuntaan yhtäältä rationalismiin ja toisaalta villiin ja spiritualistiseen pietistimin muotoon. Edellistä edusti parhaimmillaan hänen Bremenissä isänsä kirkossa pitämänsä vierailusarja, joka 1840 herätti papiston keskuudessa valtaisan kritiikin ja vastahyökkäyksen.

Siihen Krummacher vastasi vielä vahvemmin kirjallaan ”Tekopyhä rationalismi Pyhän Raamatun tuomioistuimen edessä” (1841). Epäraamatulliseen spiritualismiin päin rajanveto tapahtui toisin, mutta on silti täysin selvä. Krummacher on raamattukeskeinen, luterilaistyyppisen lain ja evankeliumin sekä objektiivisen sovituksen ja vanhurskauttamisen saarnaaja. Samealle mystiikalle hän antaa selvät jäähyväiset. ●

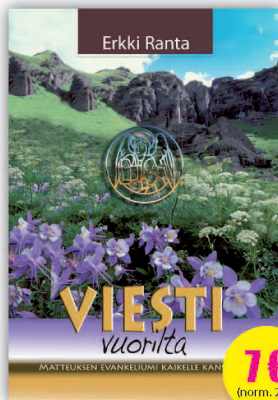
Teologisia aarteita alehintaan

19€
(norm. 39€)

Antti Laato

**Vanhan testamentin
viikkohartauskirja**
(kovakantinen, 708 s.)

7€
(norm. 28€)

Erkki Ranta

**Viesti vuorilta
- Matteuksen evan-
geliumi kaikelle kansalle**
(kovakantinen, 560 s.)

5€
(norm. 19€)

Jonas Lagus

Evankeliumin ääni
(pehmeäkantinen, 240 s.)

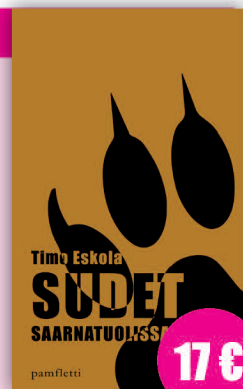
Lisää alekirjoja www.perussanoma.fi

UUTUUS

Timo Eskola

Sudet saarnatuolissa

Sudet saarnatuolissa on itsenäinen jatko-osa Eskolan aiemmalle Ateistit alttarilla -pamfletille vajaan kymmenen vuoden takaa. Tekijä jatkaa suomalaisen raamattukeskustelun arvioimista nostamalla esille konkreettisia esimerkkejä yhä rajummaksi käyvästä kiistasta.
(pehmeäkantinen, 130 s.)

17€

Tilaukset

www.perussanoma.fi | puh. 09 5123 9120 (klo 9-16) | tilauspalvelu@perussanoma.fi

PERUSSANOMA - USKON JA TIEDON LÄHTEELLÄ

Tässä ja nyt

35 | **Arkkipiispa Pöder: On yhä vastattava kommunistisen ateismin väitteisiin**

Viron luterilaisen kirkon arkkipiispan mukaan kommunistien uskontokritiikki jäi elämään vaikka kommunismi kaatui.

37 | **Hyvän tahdon ilmaus**

Keväällä 2009 julkaistiin silloisten piispojen ja perinteisellä virkakannalla olevien herätysliikejohtajien yhdessä laatima ja hyväksymä ns. tahdonilmaus. Teksti on yhä ajankohtainen.

38 | **Kristillinen usko Mandelan voimana**

Pitkinä vankisellin vuosina **Nelson Mandelan** ainoa sallittu kirja oli Raamattu. Hän ei ujostellut sanoa, kuinka suuri merkitys kristillisellä opetuksella ja uskolla oli hänen elämässään ollut.

39 | **Menkää pois melkein kaikki**

Viime aikoina on käyty vilkasta keskustelua seurakuntien tuesta lähetyksjärjestöille. Keskusteltuaan **Johanna Korhosen** ja **Sari Roman- Lagerspetzin** kanssa kirkon ulkomaan osaston johtaja **Kimmo Kääriäinen** kirjoitti *Kotimaa24:ssä* asiasta.

40 | **Seuraavaksi kielletään Kristuksen ainutlaatuisuus**

Ruotsissa keskustellaan islamista. Median viesti on, ettei Jeesus ole ainoa tie Jumalan luo.

● Arkkipiispa Pöder: On yhä vastattava kommunistisen ateismin väitteisiin

Viron arkkipiispan **Andres Pöderin** teema teologisilla opintopäivillä oli monisanaisiksi muotoiltu: ”Miten julistaa herättävästi ihmisille, joista kommunismi ja ateismi ovat tuhonneet paljon?”

Menneisyyden traumat

Pöderin esityksissä tuli ilmi Viron kirkon historian traumoja pitkältä ajalta. Lähes sata vuotta sitten etsittiin luterilaisen kirkon omaa itsenäisempää tietä suhteessa Saksan luterilaiseen kirkkoon ja pyrittiin irti saksalaisen papiston liiallisesta vaikutusvallasta. Toisesta maailmansodasta alkoi 50 vuoden neuvostomiehitys ja kommunismin ankara kristinuskon ja kirkon vastainen taistelu, joka tyhjensi kirkkoja ja pyrki ”vapauttamaan” ihmisten ajattelun uskonnon kahleista. Viron miehityksen päättyessä 1990-luvun alussa luterilaisen kirkon jäsenmäärä oli romahtanut ja kirkko oli monessa mielessä raunioitettu kirkkorakennusten ja taloudenkin suhteen.

Arkkipiispan esityksissä oli myös sarkastisia pohdintoja siitä, missä kohden kommunismin aika oli kirkolle siunaus tai kirous. Opiskelijan kysymykseen: ”Onko kirkossanne paljon ateistisia pappeja kuten Suomessa?” Pöder hymähti: ”Kirkossamme on ollut niin alhaiset pappien palkat, ettei se juuri ole ateisteja houkuttellut.”

Jumalan annettava toimia sanansa kautta

Pöderin mukaan evankeliumi on muuttumaton kaikkina aikoina. Siksi on ennen kaikkea annettava Jumalan toimia Raamatun sanan välityksellä. Se on yhä Heparalaiskirjeen sanoin sydämiin vaikuttava,

läpätunkeva kaksiteräinen miekka. Näin on, vaikka aikamme ihmisiin sopiikin 2. Timoteuskirjeen varoitus: ”Tulee näet aika, jolloin ihmiset eivät siedä kuulla tervettä oppia.”

Kirkossa on kuitenkin nähtävä vaivaa ja löydettävä uusissa yhteiskunnallisissa tilanteissa ihmisiin se kosketuspinta, joka avaa tietä sanomalle. Tässä Viron kirkon haasteena on ollut se, miten kohdata sukupolvi, jolle kommunismin aika onnistui luomaan kristinuskosta stereotyyppisen irvikuvan.

Ateismin jättämät stereotypiat

Pöder muisteli, miten jo kommunistisen kauden loppupuolella joku puolueen jäsen saattoi vitsailla: ”Olemme kuin retiisejä – päältä punaisia, mutta sisältä valkoisia.” Kun yhteiskunnan poliittinen käänne sitten tuli – ”takinkäännös” oli monille pieni askel vapauteen entisestä ideologisesta pakkopaidasta tai marxilaisesta talousajattelusta. Se, mikä monen kohdalla ei lainkaan kääntynyt, oli suhde kristinuskoon. Kommunismin luomia ajatuksia ja asenteita vain harva rupesi kyseenalaistamaan. Siksi virolaisille evankeliumia välitettäessä on vastattava 50 vuoden aikana iskostettuihin stereotyyppiin ennakkokäsityksiin.

Näitä stereotypioita Pöder listasi tähän tapaan: 1. Uskovat ovat tyhmiä, koska uskovat, vaikka tiedämme, ettei Jumalaa ole. 2. Uskonto on ennen ollut pappien ja kirkon väline hankkia rikkauksia. 3. Usko on heikkojen lohdotus. 4. Kristinusko on virolaisille vierasta tuontitavaraa, saksalaisen ritarimiekan oheistuote. 5. Uskonto voimaannuttaa (kapitalistisia) vallanpitäjiä. 6. Kristinusko kieltää nautinnon. 7. Usko ja uskominen ovat henkilökohtaisia asioita eikä niillä tule olla sijaa julkisuudessa.

7. Uskonto ja valtio on pidettävä täysin erillään, kirkolla ei saa olla julkisia vaikutuskanavia. 8. Se, mikä on oikeaa uskoa, ei tarvitse tuekseen kirkkoa tai kirkollisia rakenteita.

(Kirjoittajan reunahuomautus: Lista kuulostaa aika tutulta. Suomessa ”erkkolainen medialiberalismi” on yltänyt samaan vaikutukseen kansan parissa ehkä lyhyemmässäkin ajassa.)

Kaikista stereotyyppioista huolimatta evankeliumilla on tartuntapintoja virolaisten elämään. Peruskysymykset ovat yhä tallella: Kuka meitä todella rakastaa? Onko ikuista rakkautta, onko oikeudenmukaisuutta, elämän tarkoitusta tai perimmäistä arvoa, onko vastausta kuoleman nostamiin kysymyksiin? Nämä kysymykset eivät jätä ihmisiä rauhaan ja evankeliumissa kirkko tarjoaa kaikille vastauksia.

Viron uskonnollisuuden uudet ilmiöt ja tilastot

Uuden itsenäisyyden ajan uskonnollisuudesta tai virolaisten suhteesta kristinuskoon ei ole Pöderin mielestä helppo luoda selkeää kuvaa. Tilastollista tutkimusta haittaa esimerkiksi se, että monet eivät koe tarpeelliseksi vastata sitä koskeviin kyselyihin, koska ”uskonto on yksityisasia”.

Tilastojen tuloksissa on ainakin näennäistä ristiriitaisuutta. Virolaiset edustavat EU-tasolla alhaisinta prosenttia jumaluskon kohdalla (16 %; EU:n keskiarvo 52 %). Toisaalta 54 % virolaisista sanoo uskovansa johonkin korkeampaan elämänvoimaan (EU:n keskiarvo 27 %). Puolet virolaisista toivoo yhteiskunnan perustuvan kristilliselle arvopohjalle ja 68 % kannattaa sitä, että koulu tarjoaisi uskonnonopetusta.

Kuitenkin vain kolmasosa virolaisista kuuluu johonkin kristilliseen kirkkoon. Yhteenlasketulta jäsenmäärältään suurin on ortodoksikirkko (Viron venäläinen ortodoksikirkko 180 000, Viron ortodoksi-

kirkko 30 000 jäsentä). Vapaakirkot ovat kasvattaneet jäsenmääräänsä.

Kristillisyyden ulkopuolella ilmenee New Age -uskonnollisuutta, uutta henkisyttä, jolla voi olla yhtymäkohtia ateistiseen animismiin ja vanhaan Viron kansanuskoon. Pöderin mukaan kommunismi loi välillisesti pohjaa näille ilmiöille.

Todettuaan, että nykyisin kristityt kokevat olevansa vähemmistönä, Pöder kysyy, onko se rajoite vai mahdollisuus. Demokratian piirissä on oikeus olla toisenlainen, yksilöllisyyttä arvostetaan ja kirkolla on nyt tilaisuus olla ”kunniallisesti toisenlainen” – edustaa vastakulttuuria. ”Vain elävät kalat uivat vastavirtaan!”.

Minne katosi vapautumisen ajan herätys?

Tämän kysymyksen kohdalla virolaiset luennointsijavieraat (Pöder, Luhamets) palauttivat mieliin 1990-luvun alun tilanteen. Kasvava kiinnostus kirkkoa kohtaan oli alkanut jo edellisellä vuosikymmenellä. Vapautumisen myötä kirkkoihin, kasteelle ja rippikouluihin oli tungosta siinä määrin, että se ylitti papiston kyvyn vastata kaikkiin haasteisiin. ”Me kysymme samaa: mihin se into katosi parissa vuodessa?” Yhden vastauksen he antoivat herätyksen laantumisen syyksi: ”Sitten alkoi kapitalismin herätys ja ihmisten juoksu rahan ja elintason perässä.”

Tallinna ja Turku 2014 – eri suunta?

Arkkipiispa Pöderiä ja muita Viron luterilaisen kirkon vieraita kuunnellesa suomalainen kuulija tulee väistämättä tehneeksi vertailuja. Paljolta olemme kirkossakin säästyneet, kun Suomi vältti Viron kohtalon 75 vuotta sitten. Ja jos virolaisvieraita on uskominen, niin paljon on oma kirkkomme rikastunut herätys-

liikkeistä, joita Viron kirkossa on ollut vähemmän.

Mutta toisaalta taloudellisissa vaikeuksissa kamppaileva sisarkirkkomme näyttää kadehdittavalta. Siinä missä Suomen Turussa kirkon johto aika ajoin päivittää medialle Raamatusta irtautumisensa nykykoordinaatteja ja kääntää kirkon peräsiintä eri kysymyksissä yleisen mielipiteen ja postmodernin arvotyhjiön suuntaan – siinä Toompeanmäen konsistorissa ta-

jutaan, että kirkon kohtalonkysymys on uskollisuus Lähettäjälleen ja hänen sanalleen ja se sanotaan ääneen!

Muuan viime kesän Viron turisti kertoi käyneensä Saarenmaalla jumalanpalveluksessa, paljonkaan saarnasta ymmärtämättä. Sen hän oli tajunnut että pappi rukoili Suomen kirkon puolesta, että se ei hukkaisi Raamattuaan. Pitäisikö sanoa Halleluja vai eläköön Itämeren ekumenia!? •

Martti Ylinen

● Hyvän tahdon ilmaus

Luterilaisen kirkon piispat ja perinteisellä virkakannalla olevien herätysliikejärjestöjen edustajat tapasivat säännöllisesti arkikiipspa **Jukka Paarman** aikana vuodesta 1999 alkaen. Kevällä 2009 julkaistiin yhteisesti hyväksytty teksti, ns. tahdonilmaus. Se tarkoituksena oli varmistaa, että perinteisellä virkakannalla olevilla olisi yhä tilaa kirkossa. Vaikka tämä tahdonilmaus ei velvoita seurakuntia tai järjestöjä ja vaikka sen vaikutus on valitettavasti ollut suhteellisen vähäinen, se lienee parasta, mitä tässä asiassa on saatu aikaan. Se antaa edelleen mahdollisuuden järkevään toimintaan niille, joilla on halua antaa tilaa perinteiselle näkemykselle.

Julkaisemme tahdonilmaisun uudelleen, koska sitä on pyydetty.

Piispat ja herätysliikejärjestöjen edustajat julkistivat siis 4.3.2009 yhteisen tahdonilmaisunsa seurakuntien ja herätysliikejärjestöjen yhteyksistä ja yhteistyöstä. Teksti kuului näin:

1. Haluamme edistää sitä, että herätysliikkeet ja niiden muodostamat yhteisöt ovat entistä selvemmin osa kirkon ja seurakuntien toimintaa ja siten tuovat oman panoksensa seurakuntaelämän uudistamiseen.

2. Tunnustamme sen, että kirkossamme on jäseniä, jotka eivät vakauksensa vuoksi pidä oikeana kirkon hyväksymää päätöstä avata pappisvirka naisille, ja toivomme, että hekin voivat edelleen kokea kirkon omakseen.

3. Haluamme yhdessä toimia sen puolesta, ettei ketään kirkossa syrjitä hänen sukupuolensa, vakauksensa tai virkanäkemyksensä tähden.

4. Pidämme tärkeänä, että herätysliikejärjestöjen toiminta muodostaa paikallisseurakuntien sisällä sellaista yhteisöllisyyttä, joka vahvistaa kaikkien seurakuntalaisten sitoutumista Kristukseen ja kirkkoon.

5. Kun herätysliikejärjestöt ovat yhteistyössä paikallisseurakuntien kanssa, ne toimivat kirkkomme vuonna 1986 tekemän virkaratkaisun ja paikallisseurakuntien käytäntöjen mukaisesti.

6. Seurakunta voi tehdä yhteistyötä herätysliikkeen kanssa ja antaa tiloja herätysliikkeen kirkkopyhiä ja muita tilaisuuksia varten.

7. Vetoamme kaikkiin seurakuntalaisiin, että erilaisista näkemyksistä huolimatta pysymme ja toimimme yhdessä ja samassa kirkossa.

Arkkipiispa Jukka Paarmann lisäksi työskentelyyn osallistuivat piispat **Eero Huovinen**, **Samuel Salmi**, **Simo Peura** ja **Matti Repo**. Muut piispat ilmaisivat yhtyvänsä tahdonilmaisuun. Herätysliikejärjestöjen puolesta tekstin hyväksyivät toiminnanjohtaja **Timo Junkkaala** Suomen Raamattuopiston Säätiöstä, pääsihteeri **Jussi Miettinen** Suomen Evankelisluterilaisesta Opiskelija- ja Koululaislähetyskesästä, lähetysjohtaja **Pekka Mäkipää** Evankelis-luterilaisesta Lähetysyhdistys Kylväjästä, toiminnanjohtaja **Lasse Nikkarikoski** Suomen Luterilaisesta Evankeliumiyhdistyksestä, pääsihteeri **Henrik Perret** Suomen teologisesta instituutista ja lähetysjohtaja **Timo Rämä** Suomen Evankelisluterilaisesta Kansanlähetyskesästä.

Kirkon tiedotuskeskuksen tiedotteen mukaan arkkipiispa Paarma piti yhteistä kannanilmaisuja hyvänä perustana keskinäiselle kunnioitukselle, kuuntelemiselle, keskustelulle ja yhteistyölle.

Eniten keskustelua herätti viides kohta. Sen viesti on, että seurakunnat luonnollisesti itse päättävät omasta toiminnastaan. Vierailijat eivät voi määrätä, miten seurakunnissa toimitaan. Jos seurakunnassa ei

anneta tilaa perinteisen kannan messulle, vierailija on luonnollisesti se, joka väistyy. Koska koko tekstin tavoite on antaa tilaa perinteiselle virkanäkemykselle, kohta ei voi merkitä sitä, että vanhalla kannalla olevien tulisi luopua vakaumuksestaan tai toimia sitä vastaan. Kirkolliskokouksen päätökseen vuonna 1986 liittyi ponsi, jossa taattiin perinteisellä kannalla oleville kotipaikkaoikeus kirkossa.

Kun vuodet em. tekstin hyväksymisen jälkeen ovat osoittaneet, että kirkossa elävät rinnakkain perinteinen ja uusi virkakanta, tahdonilmauksella olisi yhä käyttöä.

Mikkelin piispa **Seppo Häkkinen** kirjoittaa uudessa paimenkirjeessään: ”Kirkkona emme ole kyenneet hoitamaan virkakysymystä tyydyttävällä tavalla. Pappisvirka on kirkossamme avattu naisille jo yli neljännesvuosisata sitten, mutta asia hiertää yhä. Ongelma ei ratkea kieltämällä tai kurinpitotoimin. Kirkossa on oltava tilaa virkakysymyksessä eri tavalla ajatteleville. Uskon että yhteisellä tahdolla olisi löydettävissä kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Siksi olisi käynnistettävä tätä koskeva keskustelua.” ●

Timo Junkkaala

● Kristillinen usko Mandelan voimana

”Teiltä olemme saaneet kaiken, ilman teitä meillä ei olisi mitään.” Näin sanoi **Nelson Mandela** kirkkoille ekumeenisessa kokouksessa. **Heikki Huttusen** mukaan Mandela tarkoitti paitsi vapautumista rotusorrosta, ennen muuta koulutusta. Mandela kertoi aloittaneensa koulutienensä metodistikirkon lähetysasemalla ja koroosti, kuinka ratkaiseva merkitys hänen ja monen muun afrikkalaisen elämässä kristillisellä lähetystyöllä on ollut.

Nelson Mandela muistetaan miehenä, joka kykeni sovintoon. Hän oli valmis sol-

mimaan rauhan niiden kanssa, jotka olivat pitäneet häntä vankilassa neljännesvuosisadan ajan. Hän ei halunnut kosta vaan maalleen uutta, yhteistä tulevaisuutta.

Pitkinä vankivuosina Mandelan ainoa sallittu kirja oli Raamattu. Hän ei ujoskellut sanaa, kuinka suuri merkitys kristillisellä opetuksella ja uskolla on hänelle ollut. Uskosta nousi sisäinen vahvuus ja sellainen uskottavuus ja johtajuus, jota kenelläkään toisella aikamme poliitikolla ei ole, pääsihteeri Heikki Huttunen arvioi Seurakuntalaisen uutisissa 9.12.2013. ●

Menkää pois melkein kaikki

Viime aikoina on käyty vilkasta keskustelua seurakuntien tuesta lähetyjärjestöille. Keskusteltuaan **Johanna Korhosen** ja **Sari Roman-Lagerspetzin** kanssa kirkon ulkomaan osaston johtaja **Kimmo Kääräinen** kirjoitti *Kotimaa* 24:ssä 20.12.2013 asiasta mm. seuraavaa:

”Parisuhdelakia koskevassa selvityksessä piispainkokous ei ottanut erikseen periaatteellista teologista kantaa parisuhhteensa rekisteröineiden mahdollisuuksiin toimia kirkon työntekijänä, mutta totesi asian oikeudellisen nykytilan. Olemassa olevan lainsäädännön mukaan rekisteröidyn parisuhteen solmiminen ei ole este kirkon työlle. Tämä ei ollut ”kirkon ratkaisu”, vaan toteamus olemassa olevasta lainsäädännöstä. Sen mukaan kirkossa tulee luonnollisesti toimia.

Lähetyjärjestöt ovat yksityisoikeudellisia toimijoita eikä niiden kanssa solmitulla perussopimuksella puututa sopijajärjestön yksityisoikeudelliseen asemaan. Työntantajalla on oikeus valita tehtävään kelpoisuusehdot täyttävä sopiva henkilö. Syrjintäkielto sitoo työnantajaa kaikissa oloissa. Erityisesti kutsumenettelynä tapahtuvassa rekrytoinnissa syrjintää on kuitenkin vaikea osoittaa eikä kirkolla ole toimivaltaa ratkaista tuomioistuimelle kuuluvaa asiaa.

Rekrytoitaessa ulkomaisiin tehtäviin on otettava huomioon kohdemaan olosuhteet ja lainsäädäntö. Homoseksuaalisuus on edelleen kriminalisoitu valittavan monessa maassa – samoin kuin Suomessa aiemmin. Lisäksi on muistettava perustevaliokunnan esille nostama näkökulma: ”Tasaveroinen kumppanuus

Suomen teologinen instituutti

Luentoja videoina STI:n nettisivuilla

www.sti.fi

STI:n luentoja voi nyt seurata tietokoneen ruudulta. Kotisivullamme on sekä näkymä uusimmasta luennosta että videoiden lista. Näin eri puolella Suomea olevat teologit ja työmme ystävät voivat seurata juuri niitä luentoja, jotka kiinnostavat heitä. Olemme jo nyt saaneet myönteistä palautetta tästä palvelusta. Opetuksemme tavoittaa laajemman ystäväjoukon kuin vain paikan päällä opiskelevat nuoret.

Luentotallenteet löytyvät nettisivuilta www.sti.fi vasemmanpuoleisesta valikosta kohdasta Videot.

etelän kasvavien luterilaisten kirkkojen kanssa edellyttää niiden teologisen argumentaation huomioonottamista ja vastavuoroista kuuntelemista. Paikallinen kirkko ei yksinään edusta koko kristillisen uskon täyteyttä, vaan on riippuvainen toisista kirkoista.”

Kirkolliskokouksen lähetekeskustelussa (toukokuu 2010) vallitsi yksimielisyys siitä, että Raamatussa homoseksuaalisuus torjutaan. Käyty keskustelu samalla osoitti, että kirkossa vallitsee vastakkaisia Raamatun tulkintalinjoja. Perustevaliokunta totesi, että vaikka kirkossa vallitsee laaja yksimielisyys kristillisestä avioliittokäsityksestä sekä kaikkien ihmisten ihmisarvosta ja lähimmäisenrakkauden periaatteesta, rekisteröityihin parisuhteisiin suhtautumisesta on olemassa vastakkaisia teologisia tulkintoja. Samalla tavalla lähetysjärjestöjen suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen ja rekisteröityihin parisuhteisiin on erilaisia teologisia tulkintoja.

Kun kirkolliskokous hyväksyi naispappeuden vuonna 1986, päätöksen yhteydessä todettiin, ettei kumpikaan kanta naispappeuteen ole harhaoppinen. Muussa tapauksessahan olisi tuomittu kirkkomme koko aiempi historia harhaoppiseksi

ja tuomiolle olisivat joutuneet myös monet muut kirkot. Näin ollen käsitys virasta ei muuttunut.

Naispappeuspäätöksen yhteydessä hyväksyttiin ponsi, jonka mukaan ”eri tavoin ajattelevien tulee kunnioittaa toisiaan ja toimia yhteistyössä. – – Kun toimitaan ulkomailla, noudatetaan ulkomaisten kirkkojen virkaratkaisuja eikä lisätä jännitteitä.”

Tunnen kohtuullisen hyvin herätysliikkeitä ja myös niitä muutoksia, joita liikkeiden opetuksessa on vuosikymmenien aikana tapahtunut. Tämänkin vuoksi tutustun mielelläni siihen materiaaliin, jota nyt kutsutaan ”viralliseksi” ja joka on muokannut käsityksiä järjestöjen linjasta – ettei pääsisi tapahtumaan lisää samantaisia virheitä kuin Medialähetys Sanansaattajien osalta, jossa Roomalaiskirjettä koskeva opetusjakso tulkitaan järjestön ”viralliseksi” linjaksi.

Kiitän Johanna Korhosta ja Sari Roman-Lagespetziä työstä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden puolesta! Sävyksi toivoisin enemmän Tulkaa kaikki -liikkeen otetta: tulkaa kaikki! Eikä: menkää pois melkein kaikki!” ●

● Seuraavaksi kielletään Kristuksen ainutlaatuisuus

Jyrki Anttinen kertoi kuullessaan Ruotsissa käydessään, että siellä on lakattu keskustelemasta homoseksuaalisuudesta. Siihen on väsyttynyt, eikä enää ole aihetakaan puhua, kun kirkko on hyväksynyt sukupuolineutraalin avioliiton.

Nyt keskusteluun on nostettu islam. Media myllyttää viestiä, jonka mukaan

Jeesus ei ole ainoa tie Jumalan luo. On siis tultu siihen, että keskustelu koskettaa kristinuskon ydintä.

Ehkä pahinta ei olekaan kansankirkon jakaantuminen tai sortuminen vaan sen säilyminen ilman evankeliumia. ●

Nuorten ja
uskon puolesta
1964–2014

Osallistu OPKO:n 50v. juhlakeräykseen

Opiskelija- ja Koululaislähetys on perustamisestaan lähtien keskittynyt nuorten tavoittamiseen evankeliumilla. Missiomme on yhä sama. OPKO on olemassa, jotta nuoret voisivat tulla tuntemaan Jeesuksen.

Osallistumalla juhluvuoden keräykseemme, annat tukesi työllemme ja olet mahdollistamassa sen jatkumista. Kiitos lahjastasi!

Keräystili: FI26 8318 6710 0053 04
Viite: 5050

Osallistu keräykseen soittamalla:
0600 13 411 (hinta 20,45 e + pvm)
0600 14 606 (hinta 10,26 e + pvm)

Suomen Ev. lut. Opiskelija- ja Koululaislähetys ry:n juhlakeräyksen tuotto käytetään opiskelija-, nuoris- ja koululaistyöhömmemme sekä työtämme varten olevan leiri- ja kurssikeskus *Enä-Sepän* kehittämiseen.

www.opko.fi/juhlavuosi

Kirjat

Tässä numerossa esitellään seuraavat kirjat:

- 43 | Bo Giertz:** *Suuri valhe ja suuri totuus* (Arno Toivanen)
- 44 | Antti Kylliäinen & Wille Riekkinen:** *Epäuskon kintereillä*
(Anita Ojala)
- 45 | Seppo Häkkinen:** *Rohkeasti luterilainen* (Timo Junkkaala)
- 46 | Asko Sahlberg:** *Herodes* (Timo Junkkaala)
- 48 | Paavo Castrén:** *Pakinoita antiikin Roomasta: Horatiuksen satiirit* | **Paavo Castrén:** *Uusi antiikin historia* |
Paavo Castrén & Leena Pietilä-Castrén: *Antiikin käsikirja*
(Raimo Mäkelä)
- 50 | Hannah Arendt:** *Totalitarismin synty* (Olli-Pekka Vainio)
- 52 | Gerhard O. Forde:** *On Being a Theologian of the Cross: Reflections on Luther's Heidelberg Disputation, 1518* (Ville Kettunen)

● Teologisia ydinkysymyksiä ihmisten kielellä

Bo Giertz: *Suuri valhe ja suuri totuus.* Perussanoma 2013. 238 s. Alkuteos *Den stora lögnen och den stora sanningen*, 1945. Ensimmäinen suomenkielinen käännös 1946.

Göteborgin pitkäaikainen piispa **Bo Giertz** kirjoitti kirjan *Suuri valhe ja suuri totuus* muutamaa vuotta ennen piispaksi tuloaan. Tekstistä voi päätellä, että tuolloin toinen maailmansota ei ollut vielä loppunut. Vaikkakaan Giertz ei kommentoi kirjoitusajankohtaa, se muodostaa taustaa kirjan sanomalle. Nykylukijalle teos on mielenkiintoinen esimerkki tuon ajan parhaasta julistuksesta. Samalla kirjan sanoma on kuitenkin historiallisesta tilanteesta riippumatonta, ja siksi kirja sopii hyvin uudelleen julkaistavaksi nyt, lähes seitsemänkymmentä vuotta myöhemmin.

Pienet taustaa avaavat viitteet ovat mielenkiintoisia, näin esimerkiksi Hitlerin totalitarismi ja maailmansodan tilanne, joka ilmeisesti vaikutti kristillisissä piireissä ennustelua tilanteen kehittymisestä. Giertz suhtautui näihin ennusteluihin hyvin kriittisesti. Kirja ei viittaa suoraan Saksan kirkkostaisteluun ja siihen kysymyksenasetteluun, jota natsi-ideologiaa myötäilevän evankelisen kirkon ja tunnustuskirkon välinen konflikti ilmensi. Kuitenkin se lienee taustalla regimenttioppia käsittelevässä luvussa, jossa Giertz korostaa, että kirkon tulee ensimmäisenä nousta vastustamaan valtiota, joka irtautuu Jumalan sanan moraaliperustasta tai asettaa esteitä kirkon vapaalle toiminnalle.

Kirja ei otsikostaan huolimatta ole luonteeltaan varsinaisesti poleeminen. Se päinvastoin viitoittaa sitä perinteistä kristinuskon sisältöä, joka nousee Raamatusta ja joka on saanut kirkkaan ilmene-mismuotonsa luterilaisessa tunnustuk-

sessä. Se tekee tämän hyvin vakuuttavasti ja hengellistä elämää ohjaavalla ja rakentavalla tavalla. Raamattusitaattien käyttö on runsasta, mutta ne eivät jää irrallisiksi vaan jäsenyivät elimellisesti itse tekstiin. Kirkastaessaan oikeaa tietä se väistämättömästi torjuu niitä harhateitä, joita avautuu kahteen suuntaan, toisaalta laikihenkiseen tai hurmahenkiseen kristillisyyteen sekä tulkintaan, jota nyt voisi kutsua vaikka äärifundamentalismiksi, ja toisaalta liberaaliin Raamatun syrjäyttämiseen ja sen perustotuuksien ja moraaliovetuksen kieltämiseen.

Sisältörakenteeltaan Giertzin kirja on jonkinlainen kristinuskon kokonaisesitys, kuin laaja katekismus. Sen keskeisiä käsittelyyn otettuja kysymyksiä ovat luominen, synty, sovitus ja lunastus, ihmisen pelastuminen (se, mitä ihmiselle tapahtuu ja mitä ihmisessä tapahtuu), armonvälineet, oppi Jumalan maallisesta ja hengellisestä hallinnasta sekä lopullinen maailman uudeksi luominen ja ihmisen ylösnousemus.

Erityisen keskeisesti kirjassa paneudutaan siihen, mitä on parannuksen tekeminen ja mikä on sen suhde armonvälineisiin. Sana, kaste ja ehtoollinen ja niitä esillä pitävä kirkko ovat perustus, jonka varaan rakentuu niistä kiinni pitävä Kristukseen, sovitukseen ja anteeksiantamukseen kohdistuva usko.

Vaikka armonvälineitä korostetaan hyvin voimakkaasti, ei kuitenkaan ihmisen omaa tahdon pyrkimystä ja toimintaa syrjäytetä. Yhtä tasapainoisesti ja yksipuolisuuksia välttävällä tavalla on mielestäni ihmisen tahdon osuudesta pelastuksessa kirjoittanut **Osmo Tiililä** *Systemaattisessa teologiassaan*. Giertz ei pura paradokseja, vaan antaa niiden olla voimassa täydesti. Siksi kirjan äärellä joutuu Jumalan

puhutteluun, ikään kuin tilille vedettäväksi synneistä ja annettavan lahjan vastaanottajaksi sen sijaan, että vain näkisi tietopuolisesti, mikä on hänen näkemysensä. Kirja käsittelee syviä teologisia ydinkysymyksiä ihmisten kielellä, ei teologikiinaksi. Siksi teologisten ydinkysymysten perusteellinen käsittely ei tee kirjasta vaikeatajuista, vain teologisen

koulutuksen saaneille avautuvaa. Kokemukseni mukaan yli viisikymmentä vuotta näihin asioihin paneutuneena ja neljäkymmentä vuotta pappina toimineenakin kirjasta saa tuoretta, omaa uskonelämää ohjaavaa opetusta. Oma jumalasuhte voi saada uutta virikettä. ●

Arno Toivanen

● Epäuskon kintereillä

Antti Kylliäinen & Ville Riekkinen:
Epäuskon kintereillä. Art House 2013.
176 s.

Sain joululahjaksi **Antti Kylliäisen** ja **Ville Riekkisen** vuoropuhelukirjan *Uskon kintereillä*. Kylliäinen totesi saaneensa pappisvihkimyksessä piispalliselta taholta kehoituksen käyttää arvostelemisen armolahjaa. Se tuntuu olevan varsin yleinen armolahja. Itsellänikin se on, joten käytän siis sitä.

Kirjasta löytyy melkoista hybristä: ”Jeesus oli oman aikansa lapsi”, ”pääsiäisaamu osoitti Jeesuksen erehtyneen pahan kerran”. ”Saattaa olla, että (tuomiopäiväsaarnassani) päästän kaikki taivaaseen, sanoitte sinä tai Jeesus mitä tahansa. Uskoisin nimittäin Jumalankin kallistuvan lopulta sille kannalle.”

Kuinka kukaan oman aikamme lapsi voisi olla lopullisen totuuden löytäjä, joka näkee niin pitkäperjantain kuin pääsiäisenkin tapahtumat Jeesusta kirkaammin ja jonka kanssa Jumalakin päättyy lopulta yksimielisyyteen?

Kirjoittajat vaativat *sola scriptura* -periaatteesta luopumista: ”Jos kerran kaikki ihmismielen kuvat Jumalasta jäävät valovuosien päähän Jumalan perimmäisestä todellisuudesta, kuinka ihmisten kirjoittama Raamattu voisi päästä häntä yhtään lähemmäksi?”

Kun ei hyväksytä sitä, mitä Raamattu itse sanoo olevansa, eli ainoa todellisen Jumalan ilmoitus, päädytään lopulta siihen, että Jumalasta ei voida mitään ymmärtää. Siksi hänestä on ”syytä joko kokonaan vaieta tai sitten puhua jokainen sitä, mitä oma sydämemme sanoo. Inhimillisistä edellytyksistä käsin ei muuhun tulokseen voi tullakaan. Mutta Jeesus neuvoa paremman tien: ”Poikaa ei tunne kukaan muu kuin Isä eikä Isää kukaan muu kuin Poika ja se, jolle Poika tahtoo hänet ilmoittaa.”

Toinen seuraus Raamatun arvovalan hylkäämisestä on, ettei uskonnollisissa kysymyksissä ole yhtä totuutta, vaan kaikkea on pidettävä yhtä totena. Sisältääkö tämä vaatimus myös ääri-islamilaisuuden pyhän sodan ja hindujen kastilaitoksen? Kylliäinen perustelee väitettään sillä, että kristitytkään eivät tunnu löytävän yhteistä tulokintaa ilmoituksesta. Hän unohtaa, että onhan meillä apostolinen uskontunnustus, josta kaikki Raamattuun uskonsa perustavat kristityt ovat yhtä mieltä. Yhteinen tulokinta on kateissa vain nykyteologeilta.

Kylliäisen mukaan Jumalan pitäisi koota kaikki kansat uskontotunnille ja vääntää lopullinen totuus sellaiseen rautalankamalliin, että yksinkertaisinkin sen ymmärtää. Näinhän on tapahtunutkin, ja tulos on talletettu Raamattuun kaikkien

tutkittavaksi ja kaikille kerrottavaksi. Ongelma on vain siinä, ettei malli kelpaa nykyteologeille. ”Me soitimme huilua, mutta te ette karkeloineet, me veisasimme itkuvirsiä, mutta te ette itkeneet.”

Kirjoittajien rohdot uskon tervehtytämiseksi ovat hyvin tavanomaisia ja moineen kertaan vuosisatojen varrella kuul-tuja: ihmisen järki, eettinen ymmärrys ja viisaus yhdistettynä raamatullisuuden periaatteeseen ja ympäröivän maailman todesta ottamiseen. Niiden avulla ei enenkään ole pitkälle päästy. Ja mikä on raamatullisuuden periaate? Uskonnollinen fraasi, jonka merkitys ei kirjasta selviä.

Riekkisen mukaan Raamattu on kuitenkin ”paras työkalupakki” opettaa jotain Jumalasta. Millä ihmeen perusteella se olisi Koraania tai Veda-kirjoja parempi, jos sitä ei pidetä muuna kuin ihmismielen erehtyvänä tai peräti tietoisesti vääristel-tynä tuotteena?

Ihmettelen, että Kylliäinen yhä pysyttelee näin harhaisen kirkkolaitoksen palveluksessa. Ainoa mielekäs johtopäätös olisi etsiä uusi foorumi ajatuksilleen. Miksi valistuneet nykyteologit eivät perusta uutta uskontoa ja jätä tätä luutunutta kirkkolai-tosta konservatiivien käsiin, jotka kaikesta sydämestään ja ymmärryksestään yhtyvät sen uskontunnustukseen? Onhan

kirjassa jo uutta uskontoa varten muotoil-tu uskontunnustuskin: ”Jumala on suuri ja Jeesus on hänen profeettansa.”

Joissakin asioissa olen samaa mieltä. Oli kiinnostava ehdotus, että papit jat-kossa olisivat vain puolipäiväpappeja ja tekisivät puolet ajastaan jotain maallista työtä. Siinä tuntuisi olevan ideaa! Olen samaa mieltä myös siinä, että kirkossa olisi kiireesti tehtävä uudistuksia. Aikansa elänyt messukaava olisi laitettava uusiksi, jotta se kiinnostaisi muitakin kuin muu-tamaa aktiiviseurakuntalaista. Ja lopulta-kin olisi ryhdyttävä laatimaan ja toteutta-maan ideoita, miten sanomaa voitaisiin viedä kirkkosalien ulkopuolelle. Myös hal-linnossa lienee uudistettavaa, mutta sii-hen en ole perehtynyt.

Ehkä olisi hyvä lopuksi vilkaista, mitä ”paras työkalupakki” sisältää:

”Pitäkää varanne, ettei kukaan houkutele teitä harhaan tyhjillä ja pettävillä vii-sauden opeilla, jotka nojautuvat ihmisten perinnäisiin käsityksiin ja maailman al-kuvoimiin, eivätkä Kristukseen. Hänessä on jumaluus ruumiillistunut koko täyteydessään.” Kol. 2:8,9. ●

Anita Ojala

Eläkkeellä oleva luokanopettaja, free lancer -kuvittaja, -toimittaja ja -kirjailija, Kuhmoinen

● Rohkeasti piispana

Seppo Häkkinen: *Rohkeasti luterilai-nen.* Paimenkirje. Kirjapaja. Helsinki 2013. 175 s.

Mikkelin piispa on kirjoittanut hiippa-kunnalleen ns. paimenkirjeen. Se alkaa tärkeällä sisustusarkkitehtuuriin liittyvällä tiedolla. Keskiaikaiset puusepät halusivat ns. ovipeilien muodostavan ristiku-vion, joiden viesti oli: Jeesus on ovi (Joh.

10:9). Jeesusta ja ristiä haluaa piispakin työllään kirkastaa. Tälle piispalle Raamat-tu on Jumalan sanaa ja hengellisen elämän hoitaminen kaiken toiminnan perusta.

Tärkeät asiat otetaan kirjassa esiin hy-vien lainauksien saattelemana. Eikä piis-puus estä huumorinkaan käyttöä. Kun uuden uskonnon perustaneelta isännäl-tä kysyttiin, pääseekö taivaaseen muita kuin hän ja hänen kotiapulaisensa, isäntä

vastasi: ”Totta puhuakseni en ole ihan varma Maijasta.” Saarnasta kirjoittaessaan Häkkinen lainaa **Lauri Viitaa**: ”Mitä, puhui hän viittä kieltä? Entä oliko hänellä asiaa?” **Kalevi Lehtistä** lainaten kirjoittaja toteaa, että seurakunta on kuin jalkapallo-ottelu: on 22 pelaajaa, jotka kipeästi tarvitsevat lepoa, ja 50 000 katsojaa, jotka kipeästi kaipaavat liikuntaa.

Kirjassa on myös henkilökohtaisia muistoja. Omaa rippikouluuahan muistellessaan Häkkinen toteaa, että hänen suosikkilaulunaan oli Pro Fide -yhtyeen *Hän muutti kaiken*. Hän kertoo hankkineensa T-paidan, jossa tuo lause oli.

Kirkon jäsenyydestä väitöskirjansakin tehnyt Häkkinen toteaa, että kirkon suurin haaste ei ole kirkosta eroaminen eikä talouden heikkeneminen vaan luopumus Jumalasta ja välinpitämättömyys Jumalan sanaa kohtaan. Koko kirja kehottaa palaamaan Raamattuun, Jumalan sanaan, hengellisen uudistuksen lähteille.

Mieluista oli lukea piispan sanoja herätysliikkeistä. ”Ne ovat osa seurakuntaelämää.” Pääosa herätysliikkeiden kritiikistä on hänen mukaansa aiheetonta. Herätysliikkeiden arvostelu on kirkon arvostelemista. ”Kirkon ja herätysliikkeiden asettaminen vastakkain on tarpeetonta.” Hän lainaa piispa **Olavi Kareksen** aforismia: ”Samassa suhteessa kuin kirkon sisäisen, rakentavan opposition merkitys vähenee, kasvaa ulkomaan tulevan opposition iskuvoima.”

Kirkon vaikeista kysymyksistä Häkkinen sivuaa naispappeutta ja toteaa, että kirkossa tulisi olla tilaa virkakysymyksessä eri tavoin ajatteleville. Sen sijaan samaa sukupuolta olevien parisuhteista hän ei kirjoita. Se on vahinko, koska sillä alueella vallitsee nyt suuri epätietoisuus ja hämmennys, joka on suureksi osaksi piispojen aiheuttama.

Muutaman kysymysmerkin kirjaan laitoin. Kirkon jäsenyyden yhteydessä puhutaan välillä vain kasteesta. Mihin usko unohtui? Kirjassa toistetaan vanha väite herätysliikkeiden maallistumisesta edistävästä vaikutuksesta, mikä ei ainaakaan Suomessa näytä pitävän paikkaansa – kirkkoon kuulumisen prosentit ovat korkeimmat siellä, missä herätysliikkeillä on vahvin vaikutus, kuten professori **Jouko Talonen** on osoittanut. Myös kliseistä väitettä, jonka mukaan herätysliikkeet nostaisivat uskovaisen riman liian korkealle, olisi syytä tarkistaa. Kun Kristuksen sovitusyötä julistetaan, otetaan rimat pois kokonaan.

Seppo Häkkistä on syytä kiittää hyvästä paimenkirjasta. Jos tämä on kirkon ääni, hengellisellä uudistuksella on vielä mahdollisuutensa tässä kirkossa. Valitettavasti muutamista muista hiippakunnista kuuluvat epämääräiset soraäänit tahtovat peittää alleen tämän kirjan viestit. ●

Timo Junkkaala

● Johannes Kastaja ja Jeesus Herodeksen silmin

Asko Sahlberg: *Herodes*. WSOY. Helsinki 2013. s. 680.

Göteborgissa asuva suomalainen kirjailija **Asko Sahlberg** astui uudelle alueelle ottaessaan uusimman romaaninsa aiheeksi **Herodes Antipaan**. Antiikin aikaan

sijoittuva laaja kirja on vaatinut paljon taustatyötä. Hyvin käy ilmi, että Rooman historia ja Raamatun evankeliumitkin on tutkittu huolellisesti. Kirjailija ei peittele aikakauden kauheutta: Ihmishenki ei ole minkään arvoinen, ei myöskään avioliitto. Ja lapset jäivät heitteille. Moraalinen rap-

pio ulottuu jumalaksi julistautuneisiin Rooman keisareihin saakka, joita kuvataan tavalla, joka saa rakastamaan nykyä ja demokratiaa.

Päähenkilö, Herodes Suuren poika Herodes Antipas, tekee hänkin hirvyyksiä, mutta hänestä annetaan kuitenkin suhteellisen myönteinen kuva. Omastatunnosta on jotain jäljellä, mikä sitten aiheuttaaakin hänelle ongelmia. Kyse on siis siitä Herodeksesta, joka hallitsi Galileassa Johannes Kastajan ja Jeesuksen julkisen toiminnan aikana ja joka on jäänyt historiaan erityisesti siksi, että hän surmautti Johanneksen.

Sahlbergin kirjaa on verrattu **Mika Waltarin** klassikoihin eikä ihan syyttä. Vanheneva Herodes pohtii elämän tarkoitusta kuin *Sinuhe* ikään. Johannes Kastaja ja Jeesuskin oppilaineen tulevat kirjassa vastaan kuin *Valtakunnan salaisuudessa* tai *Ihmiskunnan vihollisissa*.

Päähenkilö, Galilean neljännesruhtinas, on kyllästynyt ”kaikkean tähän, josta me hamasta syntymästä hautakiven vieritykseen kilvoittelemme – tähän päivästä päivään jatkuvaan irvokkaaseen ilvehdintään, jota elämäksi kutsutaan”. ”Tässä on menetetty nuoruus ja kivulloinen vanhuus, vuosien säälimätön kuohu, ihmisen lakastuminen loppuaan kohti.” ”Olenko minä tosiaan saanut aikaiseksi jotakin? Minusta tuntuu nykyisin, että olen vain sattunut olemaan elämässäni läsnä. Se ei ole kenties rikos, mutta ei myöskään ansio.”

Teksti ei muistuta vain *Sinuhe*a vaan myös Vanhan testamentin Saarnaajaa. ”On sattunut, että kun kuuntelen kylin tarkkaavaisesti, kuulen hiljaisuudessa elämäni vapauttavan mitättömyyden. Mitään sen lohdullisempaa en tiedä, ja kaikki huolet siirrän huomiseen, sillä sitä varten huomina on.” ”Ihminen kuvittelee omistavansa kaikenlaista, vaikka hän ei itse asiassa omista mitään. Hän ei omista edes aikaansa.”

Sahlberg osaa kuvata ihmissuhteiden vaikeutta. ”Voisi luulla, että olemme kahden, mutta meidän seurassamme ovat kaikki meidän yhteiset vuotemme, niiden riemu ja vimma, niiden kiroukset, niiden hulluus.” ”Hän jäi minulle ikuiseksi arvoitukseksi, mutta mitäpä muutamaakaan ihmiset, jopa kaikkein lähimpinä pidetyt lopulta toisilleen ovat.”

Vaikka kirjailija on antanut mielikuviuksensa lentää ja Johannes Kastaja ja Jeesus saavat hekin osansa omalaatuisista tulkinnoista, on kristinuskon synty kuitenkin kuvattu pääosin uskottavasti. Jerusalemin papisto saa Herodekselta ja kirjailijalta kovaa kritiikkiä. ”En haluaisi kokea kuvotusta ylpeytensä sokaisemien ihmisten vuoksi, mutta minkäs teet.” Herodeksen palvelijat sen sijaan kuvataan varsin myönteisesti. ”Kaikki sinun murheesi ovat murheitani, ruhtinas. En kuitenkaan luopuisi niistä, sillä ilman niitä elämäni olisi tyhjää.”

Mutta varsinaiseksi Herodeksen kohtaloksi koitui siis Johannes Kastaja, ”poikkeuksellisen vakaumuksen karaisema mies”, jonka sisällä roihusi palo, jumalainen tuli. ”Hänen vankka uskonsa arvelutti minua, sillä se tuntui kaikkiin minun järkeilyihini nähden ylivoimaiselta”. Traagisten vaiheiden jälkeen kirjan suureksi kysymykseksi nousee: ”Jospa sinua kuitenkin soimaa jokin, ruhtinas.”

Myös Jeshua, kuten Sahlberg Jeesusta kutsuu, ja hänen seuraajansa on kuvattu varsin myönteisesti. Jeshua opettaa ja parantaa sairaita, mutta jää kirjassa Johanneksen varjoon. ”En halunnut sekaantua toista kertaa ympäriinsä vaeltavan saarnamiehen puuhiin. Minulle riitti, että Johannes kiusasi minua öisin.”

”Omantunnon tuskat voivat viedä ymmärryksen keneltä hyvänsä.” Mutta apuakin olisi olemassa. Jeshua saa sanoa Herodekselle: ”Minulle on annettu ihmisten syntien lunastamisen ja niiden vuoksi kuoleamisen taakka.” Ja hänen oppilaansa

sanoivat: ”Ihminen on kovin erehtyväinen, mutta meille on annettu mahdollisuus saada syntimme anteeksi.”

Aivan kaikki ei kirjassa minua miellyttänyt. Jotkin Sahlbergin heitot olivat asiattomia – ikään kuin Johannes Kastaja olisi voinut olla Salomen lapsen isä –, paikoin lukija ei ihan helposti pääse selville, mihin ajankohtaan mikin takauma vie, ja kirjassa olisi ollut tiivistämisen varaa.

Mutta kyllä *Herodes Finlandia*-ehdokkuuden ansaitsi. Kirjassa on kaunista kieltä, antiikin historiaa, huumoria ja elämäntapaista hyvinkin yhden romaanin verran. Johannesta ja Jeesusta lukija sai kyllä odottaa turhan kauan, ja vaikka heidän kuvauksensa ei ollut kaikin osin onnistunut, heidän sanomansa ja kohtalonsa kruunasivat kirjan. ●

Timo Junkkaala

● Antiikin aika elää

Paavo Castrén: *Pakinoita antiikin Roomasta: Horatiuksen satiirit*. Otava 2013. 241 s.

Paavo Castrén: *Uusi antiikin historia*. Otava 2011. 639 s.

Paavo Castrén & Leena Pietilä-Castrén: *Antiikin käsikirja*. Otava 2000. 644 s.

Viime vuosikymmeninä tapahtunutta Suomen vaurastumista heijastavat osaltaan antiikin aikaan ja keskiaikaan kohdistuvan tutkimuksen laajeneminen ja tuonaikaisen kirjallisuuden runsas julkaiseminen. Sitä suomennettiin aikaisemmin suhteellisen vähän toisin kuin englannin-, saksan- ja skandinaviankielisillä alueilla. Merkittävän panoksen tähän on antanut Helsingin yliopiston klassillisen filologian emeritusprofessori **Paavo Castrén**.

Tutkimusten lisäksi Castrén on esittänyt niiden tuloksia suurelle yleisölle kirjallisesti ja suullisesti. Etäisyys antiikin kirjoitusten ja meidän aikamme välillä on niin suuri, että niitä on kääntämisen lisäksi tulkittava. Voimme löytää niistä aikamme ihmisiä ja itseämmekin, jos haluamme. Olemme muuttuneet hyvin vähän tai emme lainkaan siinä, mikä meille on olennaista, vaikka meillä on nyt maailmasta ja ihmisestä vertaamattoman

paljon enemmän todellista ja tilapäistä tietoa, joka tosin muuttuu koko ajan. Ihmisen perusolemuksen samuus tekee antiikkisten tekstien kääntämisen ja tulkitsemisen mielekkääksi.

Castrén on papin poika, veli ja pojanpoika. Vanhojen tekstien tulkitseminen on hänelle tuttua lapsuudesta asti. Uusimman kirjan käännöksiä latinasta seuraa selitys vastauksena kysymykseen ”Mitä se on?” – katekismuksen tapaan, niin kuin hän itsekin toteaa. Hän ei nykyäikäistä vanhoja tekstejä, saati kirjoita niitä uudelleen, niin kuin nykyään tapahtuu teatterissa ja jonkin verran kirkossakin, vaan tekee ne niiden omassa kehyksessä mahdollisimman eläviksi. Juuri sellaisina ne puhuttelevat nykylukijaa.

Uusin teos on *Horatiuksen satiirit*, jolle on annettu selittävä pääotsikko *Pakinoita antiikin Roomasta*. **Yrjö Hosiaisuus** määrittelee *Kirjallisuuden sanakirjassaan satiiria* näin: ”Pilkka; kirjallisuudenlaji tai esitystapa, jonka kärki kohdistuu yksilön tai yhteiskunnan paheisiin, heikkouksiin ja narrimaisuuksiin. Siinä saatetaan kohde – henkilö, yhteiskuntaluokka, instituutio, kansakunta, jopa ihmiskunta – naurun alaiseksi, halveksituksi tai vihatuksi. Hyökkäävyydestään huolimatta useimmat satiirikot ovat tosiasiaa maailmanparantajia,

jotka vetoavat ihmisiin hyveellisyyden ja järkipärisen käyttäytymisen puolesta.”

Vapautetun orjan hyvin koulutettu poika **Quintus Horatius Flaccus** (65–68 eKr) on merkittävimpiä latinaksi kirjoittaneita runoilijoita. Hänen tuotteliain aikansa sijoittuu keisari **Augustuksen** kauden alkupuoliskolle. Tunnetuimpia teoksia ovat runot, joita on suomennettukin muutamaan otteeseen. Horatius julkaisi myös runokirjeitä, epodeja, jotka ovat lähinnä ajankohdaksiin tapahtumiin liittyviä pilkkarunoja, ja satiireja. Hän luonnehti niitä sanalla *sermo* ’keskustelu, pakina, puhe, kieli’.

Ahneudesta Horatius kirjoittaa: ”Anatko mitään arvoa maineelle, joka on ihmiskorvalle musiikkiakin mieluisampi? Suuret merianturat ja ylelliset ruokavadit tuottavat kalleutensa lisäksi myös paljon häpeää. Saat vielä päällesi tapojasi tarkkailevien sukulaisten ja naapurien vihat ja sen, että itsekin kadut etkä saa tehdyksi edes itsemurhaa, kun olet tuhlanut kolikonkin, jolla ostaisit hirttonuoran.” Nykyään ihmisen maine voidaan tahrata tehokkaammin ja nopeammin kuin koskaan aikaisemmin.

Saituudesta Horatius kertoo esimerkin: ”Hopeansa ja kultansa keskellä köyhänä elävä Opimius (’Rikas’) joutui niin ankaran uupumuksen valtaan, että hänen perillensä juoksenteli jo iloisena ja juhlamielellä hänen komeroittensa ja arkkujensa ympärillä. Hänen lääkärinsä käski tuoda paikalle pöydän, kaataa sille säkeitä rahaa ja komensi useita miehiä laskemaan kolikoita. Tällä hän sai potilaan taas jaloilleen ja lisäsi vielä: ’Ellet pidä huolta aarteistasi, ahnas perillisesi vie ne sinulta.’” Lääkäri vaati kuitenkin Opimiusta muuttamaan elintapojaan ja nauttimaan kallista terveysjuomaa. Tämä kauhisteli sen hintaa: jos hän käyttäisi sitä, hän kuolisi taudin sijasta köyhyyteen! Opimiuksen ilmeinen rinnakkaishahmo on Roope Ankka – ja moni todellinen nykyihminen.

Maalaiselämän ja kaupunkilaiselämän erilaisuutta Horatius kuvaa mukaillen **Aisopoksen** satua maalaishiirestä ja kaupunkilaishiirestä ja päättää sen maalaishiiren kauhistuneeseen toteamukseen ”ylellisen” kaupunkielämän vaaroista: ”En kaipaa tällaista elämää, jää siis hyvästi. Metsä ja turvallinen luolani korvaavat sen, että ateriani ovat niin vaatimattomia.” Meillä tarina on tullut tunnetuksi **Lauri Pohjanpään** runossa 1933.

Horatiuksen asenne seksuaalisuuteen oli varsin vapaamielinen. Hän ei ollut kiinnostunut seurustelusta naimattomien naisten kanssa vaan ainoastaan naimisissa olevien tai prostituoitujen kanssa. Hätätilassa hän saattoi tyydyttää sukupuolisen tarpeensa orjatyön tai orjapojan kanssa. Hänen luotto-orjansa arvosteli häntä hänen yhdessä satiirissaan suorasu-kaisesti siitä, että hän antoi seksikumppaniensa ja intohimonsa hallita itseään kuin orjaa. Hän ei siis ollut viisas eikä vapaa vaan kuin puunukke, jonka lankoja muut liikuttelivat. Nykyinen yleinen asenne seksuaalisuuteen on hyvin samantapainen kuin antiikin Roomassa.

Martti Luther ja Philipp Melancthon, kreikan kielen professori, olivat sillä tavoin renessanssi-ihmisiä, että he tunsivat antiikin kirjallisuutta hyvin ja käyttivät sitä hyväkseen. Esimerkki Lutherilta: jos kaikki saisivat heittää yhteen kasaan raskaat vaivansa ja heitä sitten käskettäisiin hakemaan siitä omansa, koska jokaisella on oltava joitakin vaivoja, kukin ottaisi kasasta – omat vaivansa! Tämä ajatus on Horatiuksella. Se on satiirinen mutta voi toimia myös sielunhoitona, joka helpottaa vaivojen kantamista.

Castrénin täysin omaa tuotantoa on *Uusi antiikin historia*. Se on ensimmäinen koskaan suomeksi kirjoitettu esitys koko kreikkalais-roomalaisesta antiikin historiasta ja etenee kronologisesti pronssikaudesta Kreikan kukoistukseen ja kertoo

myös, miten Italia ja Rooma kehittyivät alkeellisesta paimentolaisuudesta keisari-ajan loistoon ja valtakunnan tuhoon. Kirja on erittäin hyvin jaksoteltu ja otsikoitu, niin että siitä helposti löytää etsimänsä asian. Henkilöt esitellään keskitetysti ja laajuuden kannalta merkityksensä mukaisesti, monet keisarit esimerkiksi vain muutamalla rivillä, mutta se riittää. Kirkkoisät ja kristillis-pohjaiset harhaopit saavat tilaa suhteellisen paljon.

Yhdessä **Leena Pietilä-Castrénin** kanssa Paavo Castrén julkaisi *Antiikin käsikirjan*. Olen käyttänyt sitä aktiivisesti sen ilmestymisestä saakka joutumatta

juuri koskaan toteamaan, ettei etsimääni asiaa ole mainittu. *Uusi antiikin historia* ja *Antiikin käsikirja* ovat verraton väline noista ajoista kiinnostuneille ja noilla alueilla nyt turistina vierailevalle.

Antiikin ajan päättymistä on ymmärrettävästi mahdoton määrittää täsmällisesti. Mielenkiintoisesti yhdeksi rajaksi teoksissa esitetään vuosi 529. Silloin Itä-Rooman keisari **Justinianus I** sulki Ateenassa lähes 1000 vuotta toimineen **Platonin** Akatemian, ja **Benedictus Nursialainen** perusti Monte Cassinin luostarin. Keskiäika oli ”alkanut”. •

Raimo Mäkelä

● Totalitarismin synty

Hannah Arendt: *Totalitarismin synty*. Suom. **Matti Kinnunen**. Tampere: Vastapaino 2013. 730 s.

Juutalainen filosofi **Hannah Arendt** (1906–1975) kuului sukupolveen, joka sai lähietäisyydeltä todistaa hirviömaisten järjestelmien valtaannousun eri puolilla maailmaa. Ennen toista maailmansotaa hän opiskeli Saksassa aikansa akateemisten tähtien **Karl Jaspersin**, **Rudolf Bultmannin** ja **Martin Heideggerin** oppilaana. Hänellä oli rakkaussuhdekin Heideggeriin. Kansallissosialistien noustua valtaan 1933 hän valitsi nopeasti aktivismin ja joutui 1941 pakenemaan Yhdysvaltoihin.

Kylmän sodan vuosina Arendt kirjoitti kolmiosaisen tutkielman totalitarismista. Ensimmäinen osa käsittelee antisemitismia, toinen imperialismia, kolmas totalitaarista valtiota. Tuloksena on syvälinen, yllättävä, esteettisesti kaunis ja samalla sydäntä kylmävä mestariteos. Arendt ei tyydy vain listaamaan hirmutekoja, hän haluaa ymmärtää niitä. Tehtävä ei ole

helppo, mutta filosofin tarkkuudella hän purkaa osiin sen absurdin pahuuden, jonka moderni maailma on, vieläpä varsin lyhyessä ajassa, loihtinut esiin.

Suomennos on kerrassaan loistava. Teoksen saattaminen suomalaisten lukijoiden käsiin on kulttuuriteko vailla vertaa. Sisällöltään teos on edelleen järkyttävän ajankohtainen. Vaikka sitä leimaa kylmän sodan aiheuttama pelko uudesta maailmanpalosta, Arendtin analyysi modernin ihmisen patologisesta tilasta ei ole vanhentunut vähääkään.

Arendt lähtee analyysissään liikkeelle paradoksaalisesta tilanteesta, jossa hyvä ja paha ovat kietoutuneet toisiinsa. ”Edistys ja Tuho ovat saman mitalin kaksi puolta.” Modernilla ihmisellä on valta tehdä mitä tahtoo, mutta häneltä ”puuttuu kyky elää ja ymmärtää maailmaa, jonka he ovat omin voimin aikaansaaneet” (10–11). Totalitarismi pyrkii hyvään mutta saa aikaan vain absoluuttista paha. Se on absoluuttista, koska se ei enää ole johdettavissa mistään arkijärjellä selitettävistä motiiveista. Mikä siis voi selittää sen?

Arendtin mukaan 1930-luvun globaalia poliittista kriisiä edelsi hierarkioiden poistaminen. Eri puolilla tapahtuneita murtoja helpotti, että aristokraatit olivat menettäneet erityisasemansa. Sillä oli yhteiskuntaa stabiloiva vaikutus (383). Vaikka kyseessä oli jossain mielessä hyvä asia ja askel kohti tasa-arvoa, sillä oli varjopuolia: se oli askel kohti järjestelmää, jossa jokainen on se, joka on, yksilönä, ei osana jotakin hierarkiaa tai muuta yhteisöä.

Totalitaarisille järjestelmille tyyppillisenä piirteenä Arendt pitää juuri hierarkioiden, ryhmien ja identiteettien poistamista: jokainen on valtion edessä vain paljaana yksilönä. Näin ihmisiä on paljon on helpompi hallita. Kyseessä on kuitenkin erikoinen silmäkääntötempu, johon ihminen itse haluaa uskoa. Kun yksilö tulee ”vapaaksi” yksilöksi siinä mielessä kuin totalitarismi tahtoo, hän menettää kaikki olennaiset piirteensä ja minuutensa. Hänestä tulee pelkkä numero.

Äärimmäisen individualismin seurauksina ovat paradoksaalisesti kollektivismi ja absoluuttinen hierarkia – ja dualismi. Tästä seuraakin sitten mielivalta. Arendt erottaa diktatuurin/tyrannian ja totalitarismin siten, että diktaattori vainoaa vain vihollisiaan mutta jättää muut rauhaan. Totalitaarinen järjestelmä vainoaa kaikkia tasa-arvoisesti. Siksi Neuvostoliitossa leirille saattoi joutua kuka tahansa, myös ne, jotka itse toimeenpanivat puhdistuksia.

Totalitaarinen valtio perustui täydelliseen ihmisten välisten, luonnollisten reaktioiden purkamiseen. Ei ollut mitään väliä edes sillä, oliko sinulla suhde johonkin kiellettyyn asiaan tai ideaan vai ei. Sinun tuli tunnustaa olemattomat pahat tekosi siitä riippumatta, koska tämä tunnustusakti korjasi suhteesi valtioon, joka on ainut merkittävä tekijä.

Loisteliaassa jaksossa Arendt kartoittaa modernia ihmisoikeusdiskurssia ja siihen liittyviä omituisia piirteitä. Mihin

ihmeeseen ihmisoikeudet perustuvat sen jälkeen, kun transsendenssi on pyyhitty pois? Siinä totalitarismin ydin alkaa hyljälleen avautua. ”Ihmisoikeuksien menettämiseen liittyy paradoksi, että menetyks ajoittuu tarkalleen samaan hetkeen, kun yksilöstä tulee ylimalkaan ihminen – ilman ammattia, ilman kansalaisuutta, ilman mielipidettä, ilman toimintaa, johon samastua ja jolla määritellä itsensä – ja ylimalkaan olla erilainen, joka ei edusta muuta kuin omaa täysin ainutlaatuisista yksilöllisyyttään” (374).

1800-luvun lopun *fin de siècle* -mentaaliteetti yhdistettynä ensimmäisen maailmansodan kauhuihin sai aikaan naksahduksen eurooppalaisessa mielessä. Arendt huomauttaa, että tuolloin ei luettu **Darwinia** vaan Marksi **De Sadea**. Aikansa ihmisistä hän toteaa: ”He tyytyivät sokeaan uskollisuuteen mille tahansa minkä sovinnainen yhteiskunta oli kieltänyt, teoriasta tai sisällöstä riippumatta, ja he kohottivat julmuuden suureksi hyveeksi, koska se soti heidän ympäristönsä humanitaarista ja vapaamielistä tekopyhyyttä vastaan” (402). Omaan rooliinsa kyllästynyt eliitti katsoi kuin **Nero** Rooman paloa, kun ”roskaväki teki lopun säädyllysydestä”. Jos historiankirjoitus oli joka tapauksessa kuvitelmaa ja kontingenttia valtapeliä, miksi emme huvittuneena seuraisi vierestä, kun jo mielensä menettänyt absurdi yhteiskunta repii itsensä palasiksi? Jos historian lopulla mikään ei tasaa vaakoja, miksi vaivata itseään sellaisilla asioilla kuin oikea ja väärä?

Tällaisessa tilassa ihminen on altis nimenomaan totalitaariselle ideologialle. Normaali mieli ei kestä ajatusta, että maailma olisi sattuman ohjaama. Tätä vasten on helpompaa uskoa mihin tahansa ideaan, joka tuo järjestyksen, onpa se miten kauhea tahansa. ”Ihmismassojen kapina ’realismissa’, tervettä järkeä ja ’kaikkea tässä maailmassa uskottavaa’ – – vastaan johtuu niiden atomisoitumisesta, että ne

ovat menettäneet sosiaalisen asemansa ja samalla sen osan yhteisösuhteita, jossa terve järki voi toimia mielekkäästi”(424).

”Jatkuvasti muuttuvassa, käsittämättömässä maailmassa ihmismassat olivat tulleet pisteeseen, jossa ne voivat uskoa yhtä aikaa kaiken eivätkä mitään, ajatella, että kaikki on mahdollista eikä mikään ole totta” (451). Totalitarismi on puhdasta hulluutta. Siksi sitä ei voi järjellä ymmärtää. Se onkin ”järkevää” vain siellä, missä usko järkeen on muuttunut hulluudeksi.

Järjestelmän päämääränä ei ole tuottaa kiiluvasilmäistä, barrikadeilla lippua heiluttavaa idealistia vaan ihminen, jolle fakan ja fiktion suhde on lakannut olemasta ja jolle oikea ja väärä ovat vain hintalapuja. Tähän tilaan päästään ”yksinäisyyden”, suhteiden katkomisen, kautta. Kun ihminen on irrotettu lähiverkostoistaan, tehty juurettomaksi ja lopulta tarpeettomaksi, vapaaksi kaikesta, mikä voisi määrittää häntä jotenkin, hän on kypsä hedelmä Suuren Johtajan poimittavaksi.

”Voimme sanoa, että perimmäistä pahuutta syntyy järjestelmässä, jossa kaikista ihmisistä on tullut yhtä tarpeettomia.

Järjestelmän hyväksikäyttäjät uskovat omaan tarpeettomuuteensa yhtä vankasti kuin kaikkien muidenkin tarpeettomuuteen, ja totalitaariset murhaajat ovat vielä vaarallisempia, etenkin kun he eivät välitä, ovatko itse elossa vai kuolleet, ovatko he koskaan eläneet tai syntyneet.” (527.)

Arendtin mukaan maailma oli jo valmiiksi suurelta osin tässä tilassa 1900-luvun alkupuolella. **Stalinin ja Hitlerin** tarvitsi vain avittaa kehitystä pikkuisen. Pohjimmiltaan kriisi kulminoitui kysymykseen: ”Mikä on ihminen? Miksi ihminen on arvokas?” Tähän 1900-luku ei osannut vastata. Emme kaiketi osaa vieläkään. Siksi Arendtkin mukaan on ” – pelättävissä, että keskitysleirit ja kaasukammiot jäävät paitsi varoituksiksi myös esimerkeiksi. Totalitaariset ratkaisut voivat vielä totalitaaristen järjestelmien kivistuutaakin houkutella vahvasti aina kun poliittisen, sosiaalisen tai taloudellisen kurjuuden lievittäminen ihmisarvoisella tavalla näyttää mahdottomalta.” (528.) •

Olli-Pekka Vainio

TT, ekumeniikan dosentti Helsingin yliopistossa

● Tätä on ristin teologia

Gerhard O. Forde: On Being a Theologian of the Cross: Reflections on Luther's Heidelberg Disputation, 1518. Yhdysvallat 1997, Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 115 s.

Forden teos on jo 17 vuotta vanha, mutta sitä ei ole julkaistu suomeksi. Sen sanoma on edelleen täysin ajankohtainen. Kirja on vuonna 1518 pidetyn **Lutherin** Heidelbergin disputaation selitystä. Se tuo hyvin esille vähän aikaa sitten reformatorisen murroksen kokeneen Lutherin ristin teologian. Disputaatio järjestettiin, koska

Lutheria oli pyydytty puolustamaan ja sellittämään ”uutta teologiaansa”. Heidelbergin disputaatiosta on Forden mukaan saksankielisiä selitysteoksia, mutta englanniksi ei ole ollut tätä ennen aihetta sellittävää teosta, joka sopii myös tavalliselle lukijalle, ei vain ammattiteologeille. Suomenkielistä kirjallisuutta sekä Heidelbergin väittelystä että ristinteologiasta kyllä löytyy.

Kirjoittajan mukaan lain ja evankeliumin erottamisen kyky tekee teologiksi, ei niinkään kyvykyys asioiden teoreettiseen pyörittelyyn. Teologiaa on kahden-

laista: ristin teologiaa ja kunnian teologiaa. Ristin teologiassa Jumala ei ilmoita itseään kirkkaudessa ja kunniaassa, vaan vastakkaisuudessa: vähäpätöisessä ja halveksitussa – siinä mikä ei mitään ole – tehdäkseen tyhjäksi viisaiden viisauden (ks. 1. Kor. 1:28).

Usein on väitetty, että ristin teologia on ristiinnaulitsemisen teologiaa ja kunnian teologia ylösnousemuksen teologiaa, mutta ristin teologia on Forden mukaan sekä ristiinnaulitsemisen että ylösnousemuksen teologiaa. Teologi on ristin teologi, kunnian teologit eivät varsinaisesti ole teologeja, mutta heistä voidaan puhua teologeina ”kunnian” etuliitteenä.

Kirja johdattaa siihen, miten tullaan ristin teologeiksi. Jokaisen, joka kutsuu itseään teologiksi, tulisi antaa tämän kirjan haastaa itseään ja omaa ajatteluaan. Meissä kaikissa on taipumus olla kunnian teologeja, sitä vastaan on taisteltava. Emme ole nöyriä, vaan Jumala tekee meitä nöyriksi vieraan työnsä kautta.

Ristin teologia ja kunnian teologia ovat Forden mukaan jopa kaksi eri uskontoa. Kunnian teologia näkee pahan hyvänä ja hyvän pahana, mutta ristin teologia puhuu asioista niiden oikeilla nimillä. Hyvät teotkin voivat olla kuoleman syntejä, jos turvaamme omiin saavutuksiimme Jumalan edessä, vaikka luulisimme näiden tekojen olevan Jumalan armon avulla tehtyjä. Hyvät työt seuraavat uskoa ja nämä molemmat ovat Jumalan työ. Kaikki on jo tehty. Ristinteologiaa ei saa ymmärtää väärin antinomismiksi, vaan tulee ymmärtää että Kristuksen ristinkuolema ja ylösnousemus ovat lain loppu.

Forden mestariteos on tiivis paketti laista ja evankeliumista, uskonvanhurskaudesta sekä ristinteologiasta. Mielestäni tämä upea teos ansaitsisi tulla suomenetuksi, jotta sen vaikuttava sanoma olisi Suomen teologien ja maallikoiden ulottuvilla heidän omalla äidinkielellään. ●

Ville Kettunen

Teologinen linja 2014–2015

www.sro.fi/teologinenlinja

Tule opiskelemaan Raamattuopistolle teologiaa. Saat vahvan teologisen sivistyksen ja hengelliseen työhön tarvittavia valmiuksia – ja toki myös innostavan opiskeluympäristön hyvässä seurassa. Mahdollisuus perusopintojen ja kieliopintojen suorittamiseen avoimen yliopiston opintoina. Kolme tapaa opiskella: kansanopisto-, monimuoto- tai verkko-opinnot. Vastaava opettaja Veli-Matti Kujala. HAE NYT!

Suomen Raamattuopisto, Helsingintie 10, 02700 Kauniainen,
p. 09 5123 910, info@sro.fi, www.sro.fi

Sananselitystä

Sananselityksissä käsitellään kirkkovuoden kunkin pyhäpäivän yhtä evankeliumikirjan tekstiä. Selitykset on tarkoitettu sekä sanankuulijoille että sananjulistajien avuksi. Tämä jakso alkaa 1. paastonajan sunnuntaista ja päättyy palmusunnuntaihin.

Jeesus, kiusausten voittaja

MATT. 16: 21–23

1. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 9.3.

Suhteessa omiin opetuslapsiinsa Jeesuksella oli alkamassa uusi vaihe hänen täyttyessään tehtävänsä maan päällä. Yhdeksi taitekohdaksi muodostui hetki, jolloin Pietari tunnusti Jeesuksen Kristukseksi. Aikojen alusta oli odotettu Messiaan tuloa, koska koko ihmiskunta oli joutunut syntiinlankeemuksen tähden synnin ja kuoleman orjuuteen. Sen vakavin seuraus on ikuinen ero Jumalasta. Hän ei kuitenkaan halua yhdenkään ihmisen joutuvan kadotukseen. Siksi hän lupasi jo alussa ”vaimon jälkeläisen” pelastukseksi jokaiselle, joka häneen uskoo. Kun aika oli tullut, lähetti Jumala Poikansa. Tärkeässä tehtävässä Jeesuksen rinnalla olivat hänen opetuslapsensa, jotka vähitellen oppivat tuntemaan hänet entistä paremmin. Apostoleina he jättivät meille todistuksen Jeesuksesta, joka Jumalan lupaamana Messiaana kärsi, kuoli ja nousi ylös meidän pelastuksemme tähden.

Pietarin tunnustus antoi Jeesukselle mahdollisuuden viedä opetuslapsiaan yhä syvemmälle ymmärtämään Jumalan pelastusajatuksia. Messias ei tullut hankkimaan maallista kunniaa ja kirkkautta. ”Sen, mikä on hulluutta maailmalle, sen Jumala valitsi saattaaksensa viisaat häpeään, ja sen mikä on heikkoa maailmassa, sen Jumala valitsi saattaakseen sen, mikä väkevää on, häpeään, ja sen, mikä maailmassa on halpasukuista ja halveksittua, sen Jumala valitsi, sen joka ei mitään ole, tehdäkseen mitättömäksi sen, joka jotakin on, ettei mikään liha voisi kerskata Jumalan edessä.”(1. Kor. 1.) Jeesus ei käyttänyt maallista valtaa ja voimaa kukistaakseen kuoleman, vaan hän kärsi, kuoli ja nousi ylös haudasta voittaen kuoleman.

Jeesus valmisti opetuslapsiaan tulevan kuolemansa kohtaamiseen. Puhe oli sel-

keää ja avointa. Kaikkien, meidänkin, on tiedettävä totuus siitä, että synti on vakava asia. Kaikenlaiset toiveet ja luulottelut siitä, että me itse pystyisimme korjaamaan tilanteemme Jumalan edessä, on syytä heittää menemään. Jumalanpalveluksen synnintunnustusrukous sanoo asian suoraan: ”Tiedän, että syntini tähden olen ansainnut ikuisen kadotuksen, jos tuomitset minut pyhyytesi ja vanhurskautesi mukaan.”

Ainoa, joka voi meitä auttaa ja pelastaa, on Jumala itse. Hän tuli ihmiseksi. Messiaan, Kristuksen, tehtävänä oli kärsiä meidän puolestamme. Vaimon jälkeläinen, Jeesus, on ainoa maailmassa koskaan ollut synnitön ihminen. Hän oli kelvollinen Jumalan edessä synnittömyytensä tähden. Siksi hän saattoi voittaa kuoleman, vaikka joutuikin kärsimään kadotuksen vaivan, sen, mikä olisi muuten tullut meidän osaksemme. Kuolema ei saanut pitää häntä otteessaan. Sen todisti ylösnousemus. Samalla se todisti meidän syntiemme olevan sovitetut. Velkakirja, joka kaikkine määräyksineen rasitti meitä, on kumottu, sanoo Paavali (Kol. 2:14). Jokainen Jeesukseen uskova on vapaa tuomiosta ja saa kerran nousta Vapahtajansa tavoin iankaikkiseen kirkkauteen. He ovat siirtyneet kuolemasta elämään, sillä he ovat Kristuksessa, joka on ylösnousemus ja elämä.

Ollakseen pelastettu ihmisen tulee syntyä uudesti Jumalan lapseksi. Uusi testamentti puhuu Pyhän Hengen uudistavasta työstä. Siihen sisältyy sekä ulkonaisen elämän uudistuminen että ennen kaikkea mielenmuutos suhteessa Jumalaan, joka on kaiken uudistumisen alku. Uskovat ovat osallisia Jumalan Hengestä ja hänen luonnostaan. Kristityssä oleva uusi ihminen hyväksyy Jumalan toimintatavan ja uskoo, että vaikka hänen toiminnassaan on paljon arvoituksellista, se on kuitenkin aina oikein ja meidän parhaaksemme.

Hän rukoilee luottaen Jumalaan: ”Tapah-
tukoon sinun tahtosi.”

Tämän päivän evankeliumissa koh-
taamme kirvelevän tosiasian kaikista kris-
tityistä. Pietari edustaa meitä. Uudesti-
syntyminen ei vielä tässä ajassa johda
synnittömyyteen. Raamattu sanoo uu-
destisyntyneistä, että he ovat aluksi pie-
niä lapsia Kristuksessa. He horjuvat kuin
pienet lapset ja lankeavat. Siksi heitä täy-
tyy kehottaa osoittautumaan siksi, mitä
he todellisuudessa ovat, eli uusia ihmisiä.
Vanha ihminen on tosin jäljellä niin kauan
kuin uskova elää maan päällä, mutta van-
ha ihminen tulee kuolettaa samalla, kun
uuden ihmisen tulee kasvaa ja saavuttaa
kypsyyden Kristuksessa.

Kuultuaan Jeesuksen joutuvan kärsi-
mään Pietari vastasi siihen voimakkaasti:
”Sellaista ei saa tapahtua sinulle, Herra!”
Mies, jota juuri äsken oli sanottu autuaak-
si, joutui kuulemaan Jeesuksen sanat:
”Väisty tieltäni, Saatana!” Äsken vielä
Pietari sai kuulla olevansa kallio, koska
se, mitä hän tunnusti Jeesuksesta, oli Ju-
malasta. Nyt hänen ajatuksensa eivät ol-
leet Jumalasta vaan ihmisestä. Jumalan
ajatuksia ei voi vaihtaa toiseksi. Kaikkein
kauneinkaan ja hyvää tarkoittava ajatus ei
edistä hänen työtään, jos se ei ole Jumalas-
ta. Jeesus sanoi hätkähdyttävästi, että se
on hänen vastustajansa työtä. Se tulee nä-
kyviin juuri luonnollisen ihmisen tavas-
sa nähdä asioita. Riippumatta siitä kuinka
sivistys, kulttuuri tai vieläpä uskonto ke-
hittävät sielunelämää, vanha ihminen on
hengellisesti sokea ja suhtautuu Jumalan
tahtoon itsepäisesti ja niskuroiden, niin
kuin tunnustuskirjamme sanovat.

Lihallisen ja luonnollisen ihmisen vas-
takohta on hengellinen ihminen, puhdis-
tettu ja uudistettu ihminen, jonka Pyhä
Henki on johtanut hengelliseen elämään.
Sellaisena hän voi palvella Herraansa ja
kantaa Hengen hedelmiä, jotka liittyvät
kristityn elämään täällä. Pietarikin sai ot-

taa vastuulleen tärkeän tehtävän. Hän oli
yksi alkuseurakunnan keskeisistä opetta-
jista ja johtajista. Hän ei olisi ollut sitä, el-
lei Jumalan Henki olisi saanut viedä häntä
lankeemuksista ja heikkouksista huoli-
matta entistä syvempään Kristuksen tun-
temiseen. ●

Antti Herkkola

Kirkkoherra, Kalvolan seurakunta

Minkä lajin henkiä?

MARK. 9: 17–29

2. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 16.3.

Takana on kokemus kirkastusvuorelta. Jee-
sus on hetken jo lähellä taivasta ja itsen-
sä puolesta olisi ollut varmaan valmis läh-
temään kotiin. Mutta meidän tähtemme
hän jää vielä saattamaan tehtävänsä lop-
puun asti. Jeesus on selvästi turhautunut
epäuskoisiin ihmisiin. Hänellä on 30 vuot-
ta takana tässä langenneessa maailmassa.
Maistettuaan jälleen hetken kotoista kirk-
kautta, hän ei jaksaisi enää tätä maailmaa.
Aadamin valinnan jälkeen asiat ovat olleet
maailmassa huonolla tolalla. Saatanan ta-
voitteena oli vääristää Jumalan totuudet ja
tuhota se, minkä Jumala on luonut. Saata-
na tappaa siellä, missä Jumala luo elämää.
Saatana varastaa sen, mikä kuuluu Juma-
lalle. Jeesus katselee kaikkea tätä ja tun-
tee murhetta. Hän onkin ainoa, joka nä-
kee tilanteen kirkkaasti, sillä hänellä on
kokemus siitä, mitä on olla täydellisessä
sopuoinnussa Jumalan kanssa. Hän osaa
verrata ja näkee, miten epänormaalissa ti-
lassa tämä maailmamme on.

Jeesuksen tehtävänä oli käyttää lyhyt
aikansa opetuslasten kouluttamiseen ja
sitten kuolla ristillä meidän syntiemme
tähtien. Mutta näiden pätehtävien si-
vussa hän katseli tätä kärsivää maailmaa
ja tunsu sääliä ihmisiä kohtaan. Kun hän
kohtaa perheen, jossa on riivattu poi-
ka, hän pyytää, että poika tuodaan hänen

luokseen. Jeesus, joka muutoin oli hiljainen – se joka ”ei korota ääntään kaduilla” – ottaa nyt komennon käsiinsä.

Väkijoukko alkoi virrata paikalle. Ihmisjoukko vaistoaa, että nyt tapahtuu jotain jännittävää. Jeesus ei jää odottamaan maksimaalista yleisöä vaan nopeasti hoitaa tilanteen käsien riivaajahenkeä. Tarkoitus ei ole järjestää näytöstä vaan auttaa poikaa.

Oireet muistuttavat varmaankin epilepsiaa. Monet ovat arvelleet että siihen aikaan ihmiset tietämättömydessään luulivat epilepsiaa pahojen henkien aiheuttamaksi. Olisihan se ollut yhtä lailla hieno ihme, että Jeesus olisi parantanut epilepsian. Olisi kuitenkin kovin kummallista, että Jeesus olisi ollut niin oman aikansa lapsi, ettei olisi osannut erottaa fyysistä sairautta riivaustilasta. Tai että hän olisi antanut ihmisten luulla kyseessä olevan riivaajan vastoin omaa parempaa tietoaan. Jos hän on Jumalan Poika, on hänellä varmasti ollut parempi diagnoosi tämän pojan tilasta kuin meillä.

Jeesus ei ensinkään puhuttele poikaa, vaan hänessä asuvaa henkeä. Riivaajahenki puolestaan reagoi Jeesuksen läsnäoloon ja alkaa välittömästi riuhtoa poikaa. Tapahtuu henkien kohtaaminen ja henkien taistelu.

Jeesus kyselee isältä pojan tilasta. Näin Jeesus tutkii tarkemmin, miten syvästi poika on riivaajan kahleissa ja miten paljon vahinkoa on jo ehtinyt tapahtua. Poika on menettänyt kykynsä kommunikoida. Riivaajahenki on lisäksi ajanut poikaa itsetuhoiseen käyttäytymiseen. Näillä kysymyksillä Jeesus kartoittaa tilanteen. Sitten hän päättäväisesti käskee riivaajahenkeä lähtemään pojasta. Poika itse on melkein sivussa tapahtumasta. Poika on vain taistelutanner. Jeesus puhuttelee riivaajaa nimellä ”kuuro ja mykkä henki”. Käsky on tulla ulos, ja paluu on kielletty.

Suurin osa kristikunnasta elää luontevasti henkivaltojen todellisuuden kanssa.

Me tässä pienessä länsimaisessa nurkassa olemme vieraantuneet tästä todellisuuden osa-alueesta. Eräs afrikkalainen piispa kertoi minulle, että he ovat kyllä oppineet ajamaan omat riivaajansa ulos ihmisistä, mutta kun heidän seurakuntalaisensa ovat asuneet jonkin aikaa Euroopassa, heihin tarttuu sellaisia riivaajia, joita afrikkalaiset pastorit eivät osaa ajaa ulos. Piispa kyseli, olemmeko me oppineet ajamaan eurooppalaiset riivaajat ulos? Tässä on aika hyvä kysymys. Olemmeko edes tunnistaneet nämä riivaajat?

Opetuslapset eivät tunnistaneet eivätkä kyenneet ajamaan tätä riivaajaa ulos. Ehkä ei ole yllättävää, että meilläkin on heikkouksia tällä alueella. Meidän tulee siis kuulla Jeesuksen ohje rukoilla entistä vakavammin ja etsiä Herran viisautta ja voimaa näissä taisteluissa ajan henkeä vastaan.

Tärkeintä on kuitenkin se, mikä oli myös Jeesuksen päätehtävä; julistaa Jumalan sanaa ja seurata Jeesusta ristiä kantuen. ●

Timo Keskitalo

Herran palvelijatar

LUUK. 1: 39–45

MARIAN ILMESTYSPÄIVÄ 23.3.

Elämän punos rakentuu keskeisesti valinnoista, kohtaamisista ja tapahtumista. Valinnat muotoutuvat sisimmässämme ja tulevat näkyviin ulkonaisissa, kohtaamisissa ja tapahtumissa – vaikka luonnollisesti nämä ulkonaiset seikat vaikuttavat osaltaan sisimmän valintoihin. Kohtaamiset tapahtuvat välillämme, ihmisten kesken, ja vaikuttavat kumpaankin suuntaan, itseen ja toiseen. Tapahtumat ovat puolestaan kahtalaisia: sellaisia, joihin osallistumisellamme voimme vaikuttaa, ja niitä, joihin meillä ei ole ollut mahdollista aluksi vaikuttaa mutta joiden vaikutus voi

olla elämällemme käännteentekevä ja joihin elämämme siitä eteenpäin liittyy.

Käsillä olevassa Luukkaan evankeliumin katkelmassa ovat läsnä ja toisiinsa kietoutuneina kaikki nämä elämän punokset. Ja enemmänkin. Näissä todellisuuden, ihmisten valintojen, kohtaamisten ja tapahtumien yhteen liittävinä tekijöinä ovat pohjimmiltaan Jumalan olemassaolo, valinta, läsnäolo ja vaikutus.

Jumalallinen kohtaa inhimillisen ja vaikuttaa siinä. Ei syrjäyttämällä inhimillisen elämän puitteita vaan asettumalla niihin ja tuoden niihin sellaista, mikä ylittää inhimilliset edellytykset ja mahdollisuudet. Samalla tämä antaa elämälle keskeisimmän sisällön. Sen vaikutus on niin suuri, että se ei rajoitu vain näitä ihmisiä kohdanneiksi tapahtumiksi ja niiden seurauksiksi. Sen vaikutus ulottuu läpi aikakausien meihin saakka. Kyse on siitä, miten Jumala on meidän kanssamme toiminut, kenet ja miksi hän on valinnut, kenet hän on kohdannut tahtonsa mukaan, ja miten hän yhä toimii tässä maailmassa näiden tapahtumien, kohtaamisten ja valintojen pohjalta meidän ajalliseksi ja iankaikkiseksi parhaaksemme tässä rikkinaisessä ja katoavassa maailmassa. Kyse on siitä, että Jumala antaa pelastustekojensa tapahtua ja valmistaa meille pelastuksen tien. Pelastus saa sen sisällön ja muodon, joka muovautuu hänen valitsemassaan ja valmistamassaan muotissa historian, ajan ja ihmiselämän keskellä.

Kuinka voisimme ymmärtää ja vastaanottaa oikein tämän valtavan lahjan, että kaikkeuden luoja ja valtiias, herrojen Herra, haluaa kohdata meidät ja on tekemisissä kanssamme? Että hän toimii siinä hyväksemme? Ulkoapäin katsoen kaikki näyttää arkiselta ja inhimilliseltä, tutulta. Kaksi naista kantamassa sisällään uutta elämää, joista toisen raskaus jo näkyy, toisen vielä ei. Mutta samalla heidän elämässään täytyy ikaikainen suunnitel-

ma. Syntymättömistä lapsista toisen osana on panna piste vanhan liiton ajalle sen viimeisenä profeettana. Toisen osana on puolestaan täyttää tuon liiton vaatimukset, ennustukset, esikuvat ja lupaukset ja asettaa ja aloittaa uusi.

Näin Jumala toimii: ajassa ja paikassa, valitsemisissaan ja kutsumisissaan ihmisissä. Jumalan valinta oli kohdannut Marian yllättävästi ja hämmentävästi, kun enkeli ilmestyi hänelle ja ilmoitti sanomansa. Siihen kutsuun ja tehtävään hän oli vastannut myöntävästi. Uskon luottamuksessa Jumalan valinnasta – että Mariasta tulisi Israelin Messiaan, Jumalan Pojan ja maailman Vapahtajan äiti – oli tullut myös hänen valintansa. Hän oli suostunut Herran palvelijattareksi. Sen myötä elämä ei ollut enää entisensä. Tehtävä oli suuri, se tiesi monenlaisia ongelmia suhteessa ympäristöön ja huolia sisimpään. Mutta siihen sisältyi myös Jumalan johdatusta ja lohdutusta, joita Marialle välittivät toiset Jumalan valitsemat henkilöt.

Nuorelle Marialle avioliiton ulkopuolinen raskaus merkitsi suunnatonta sosiaalista painetta ja jopa kuoleman uhkaa. Kuinka raskasta olisikaan jäädä näiden tapahtumien ja ihmisten puristuksessa aivan yksin. Jumala ei jättänyt Mariaa siihen yksinäisyyteen. Kuinka helpottavaa ja huojentavaa oli saada tietää Jumalan suunnitelmien koskevan ja toteutuvan myös hänen sukulaisensa Elisabetin kohdalla – ja saada omaan tervehdykseen tuollainen vastaus: ”Siunattu olet sinä, naisista siunatuin, ja siunattu sinun kohdusi hedelmä!” Eihän Elisabet voinut tietää hänen raskaudestaan. Mutta Jumala tiesi ja vaikutti ymmärryksen Elisabetissa. Jumala oli läsnä naisten kohtaamisessa ja siunasi sen erityisellä tavalla kummallekin.

Jumalan läsnäolo ja tahto Marian ja Elisabetin elämässä loi heidän välilleen ainutlaatuisen yhdyssiteen. Heidän ta-

paamisensa ja yhdessä viettämänsä aika oli näin enemmän kuin vain kahden sukulaisnaisen mukavaa yhdessäoloa. Tämä tuli selväksi jo kohtaamisen ensivaiheessa. Jumalan Henki täytti Elisabetin odottaman Johanneksen, ja näin Jumalan lupaus tämän miehelle kävi toteen. Elisabet ja Maria saivat kokea olevansa keskellä ja osa Jumalan tekoja. Mekin saamme olla osalliset Jumalan teoista tänään ja elää osaltamme hänen palvelijoinaan. Marian Poika Jeesus on elämällään, opetuksillaan, teoillaan, sovituskuolemallaan, ylösnousemuksellaan tämän mahdollisuuden meille valmistanut sekä Pyhä Henki läsnäolollaan tehnyt mahdolliseksi. Jumala haluaa tänäänkin antaa meille sen kunnian, että hän tulee elämäämme ja on kanssamme. •

Ilkka Rytilahti

Pastori, SROS:n Uudenmaan aluejohtaja, Suomen Raamattuopisto

Elämän leipä

JOH. 6: 24–35

4. PAASTONAJAN SUNNUNTAI

30.3.2014

On kulunut noin vuosi Jeesuksen julkisen toiminnan ajasta. Tuohon noin kolmen vuoden ajanjaksoon sisältyi kolme pääsiäistä, joista tekstikohdassa eletään toisen aikoja. (Ensimmäisestä pääsiäisestä kerrotaan Joh. 2:13 ja kolmannesta Joh. 11:55.) Nyt toisen pääsiäisen aikaan suuri joukko galilealaisia on säästännyt Jerusalemin matkan ja lähtenytkin Jeesuksen perään. Pääsiäisen kynnyksellä luettiin synagogissa niitä tekstejä Mooseksen kirjoista, joissa Jumala ruokki erämaan vaeltavaa kansaa mannalla. Nyt ruokkii hän, johon Vanta testamentti viittaa. Siunaamalla erään pojan eväät Jeesus ruokki tuhansien joukon ja poistui paikalta. Mielialat olivat innostuneet ja kiihtyneet. Kun ihmiset ta-

voittavat Jeesuksen Kapernaumista, kohtaaminen antaa Jeesukselle tilaisuuden palata leipäihmeeseen. Johanneksen 6. luvussa on Jeesuksen neljäs peruskurssi: elämän leipä. Ensimmäinen peruskurssi on 3. luvun ”uudestisyntyminen”, toinen 4. luvun ”elämän vesi” ja kolmas peruskurssi uskosta, 5. luvun 38 vuotta sairastaneen parantaminen.

Ylösnousemuskertomusten ohella ruokkimisihme on kaikilla evankelistoilla. Se teki kaikkiin suuren vaikutuksen. Mutta ihmiset eivät ymmärtäneet ruokkimisihmeen merkitystä sydämellään vaan vatsallaan. Jeesuksesta tulisi hieno hallitsija, joka huolehtisi kansan terveydestä ja toimeentulosta. Kaanan häät (Joh 2) olivat osoittaneet, että juomapuolikin hoituu, ja parantumisihmeet lupasivat sairauksien hoitumista. Ajatelkaa, ei enää työtä eikä raatamista, janoa eikä nälkää vaan hyvinvointia ja ikuista terveyttä! Jeesus saa aiheen 4. peruskurssiinsa.

Hän ei tullut pelastamaan soluja maailmaan – nälkä ja sairaudet palaavat – vaan sieluja taivaaseen. Jokainen sairaus, jano ja nälkä muistuttavat ikuisesta elämästä. Jeesuksella tuntuu olevan koko ajan mielessään, kuinka saisi mahdollisimman monta ikuiseseen elämään (Joh. 6:27, 40, 68). Siellä, missä on tunnustekoja, ihmeitä ja kokemuksia, puuttuu usein sitä ruokaa, joka antaa ikuisen elämän, ja siellä, missä on ruokkivaa elämän leipää, puuttuvat usein ihmeet ja tunnusteot.

Jos nälkä, jano ja sairaus aina uudestaan palaavat ja siten muistuttavat ikuisesta elämästä, missä ei enää ole nälkä ja jano, kuinka sitten voi saada katoamatonta ruokaa, joka antaa ikuisen elämän? Juutalainen ymmärsi taivaallisen ruoan tarkoittavan Tooraa eli Jumalan lakia Mooseksen kirjoissa. Katoamattoman ruoan nauttimista oli Jumalan lain noudattaminen eli Jumalan tahtomien tekojen tekeminen. Etsimättä tulee kuulijoiden

mieleen: mitä meidän tulee tehdä, että tekomme olisivat Jumalan tekoja?

”Uskokaa häneen, jonka Jumala on lähettänyt. Se on Jumalan teko.” Mutta he eivät kuule tai kuuntele, sillä he ovat juutalaisia ja me heidän kaltaisiaan, yrittäjäkansaa uskossakin (Gal. 2:15). Syntyy ajatus siitä, että yksi teko, nimittäin usko Jeesukseen, korvaa kaikki muut teot. Ihminen yrittää tuottaa uskon suorituksen ja uskoo uskoonsa. Usko ei kuitenkaan ole ihmisen teko, valinta ja ratkaisu. Jeesus sanoo: ”Usko on Jumalan teko.”

Pitäisi siis olla usko Jeesukseen. Kuinka sellaisen saisi? Jospa nähtäisiin joku ihme! Kansa haluaa näytöksiä ja odotukset siirtyvät taas ihmeisiin, vaikka ruokkimisihme on juuri nähty. Mutta minkä ihmeen tänään saamme? Anna meille meidän jokapäiväinen ihmeemme. Ja kun ruoasta on puhe, he muistavat esi-isien mannan erämaassa. He elivät 40 vuotta joka päivä ihmeestä. Mutta siitä oli yli tuhat vuotta ja toistuessaan ihme lakkaa olemasta ihme. Autiomaassakin kansa unohti Jumalan huolenpidon. Heidän haju- ja makuaistin sa oli parempi kuin heidän muistinsa, vatsa herkempi kuin sydämensä.

Emme mekään pidä lounasta pöydälämme ihmeenä, ruoansulatuksen anatomisista hienouksista puhumattakaan. Sanomme, että tuoksuu, maistuu ja kuuluu hyvältä tulematta ajatelleeksi aisteja ja sitä, mihin hajuja, makuja ja musiikkia tarvitaan. Ihmisen erottaa eläimestä ruokarukous. Kenelle sanomme kiitos? Ihmeet eivät kuitenkaan synnytä ja pidä yllä sellaista uskoa, josta Jeesus puhuu. Vaikka Jeesus peruskursseillaan on toistuvasti opettanut siitä, kuinka usko syntyy, ihmiset haluavat uskon omilla ehdoillaan. Mitä me pelkäämme? Jumala asettaa pelastuksen ehdot, emme me. Jeesus kertoo jälleen nämä ehdot.

Ei Mooses vaan Jumala antoi ja antaa taivaan leivän, niin katoavan kuin katoa-

mattomankin. Jumala on antanut kaikille ja kaikiksi ajoiksi riittävän ikuisen elämän leivän. Elämän leipä on Jeesus Kristus. Samarian nainen sanoi: ”Anna minulle sitä vettä.” Nyt ihmiset pyytävät: ”Anna meille aina sitä leipää.” Rukouspyynnöstä on hyvä alkaa. Rukoilijaa koskee lupaus: ”Anova saa, etsivä löytää, kolkuttavalle avataan.”

Jeesus jatkaa: ”Joka tulee minun luokseni.” He tulivat, niin kuin mekin olemme tulleet kasteessa, sanan kuulossa, ehtoollisen vietossa. Miksi sitten kaikki eivät usko? Ne, jotka Jumala antaa Jeesukselle, tulevat. Ne uskovat, joille Jumala antaa uskon. Johanneksen evankeliumissa korostuu Jeesuksen opetus Jumalan yksinvaikuttavuudesta uskossa, ja silti jää tila ja kutsu ihmisen tulemiselle (Joh. 6:37). Hänelle, joka tulee, on vastaanotto aina lämmin. Jeesus ottaa täyden vastuun luokseen tulevan syntisen pelastuksesta. Näin saa uskossa heikko ja epävarmakin pelastusvarmuuden. Pois ei estetä lähtemästä, mutta pois ei ketään ajeta. ●

Keijo Rainerma

Rovasti, kirkkoherra,
Kankaanpään seurakunta

Kärsimyksen sunnuntai

LUUK. 13: 31–35

5. PAASTONAJAN SUNNUNTAI 6.4.

Mielikuva fariseusten ja Jeesuksen välisestä suhteesta on, että he olivat aina napit vastakkain. **Kaj Munkin** luonnehtimana heidän keskustelunsa olivat aina kääntymäisillään suukovusta käsikähmään. Kuitenkin evankeliumit kertovat Jeesuksen tulleen silloin tällöin kutsutuksi jonkun fariseuksen kotiin aterialle. Suhde ei voinut olla aina kyräilyä. Puhuvinkin tämän suuntaisista tapahtumista oli keskustelun lain suurimmasta käskystä.

Tässä tekstissä muuttamat heikäläiset halusivat huolehtia Jeesuksen turvallisuus-

desta. He tiesivät Galilean ja Peraan neljännesruhtinaan Herodes Antipaan suunnitelmasta surmata Jeesus.

Jeesuksen vastaus osoittaa suuruutta ja vapautta. Hän ei tunne pelkoa vaan halveksuntaa mitätöntä ja kieroluonteista Herodes Suuren poikaa kohtaan. Van-gitsemisensa jälkeen hänet vietiin myös Herodeksen eteen, joka halusi nähdä häneltä ihmeen, mutta Jeesus ei edes vastannut hänen kysymyksiinsä. Tämä osoitti täydellisen hylkäämisen. Herodes oli jo tehnyt ratkaisunsa, eikä muutokselle ollut enää sijaa. Jeesus oli myös tietoinen tulevasta kohtalostaan. Iva käyttäen hän huomauttaa, että vain Jerusalemissa on oikeus hänen vereensä. Hän on yläpuolella, ei alistuva tai pakeneva uhri. Hän kulkee eteenpäin valitsemaansa ja hänelle annettua tietä, jonka päämääränä on joka tapauksessa kuolema. Mutta se kuuluu Jumalan suunnitelmaan.

Päämääränä on maailman syntien sovitus ristillä, mutta myös ylösnousemus ja lopulta täyden vallan vastaanottaminen ja toteuttaminen niin maan päällä kuin taivaassa. Kuolemisen paikan tulee saada olla Jerusalem. Siellä myös useimmat vanhan liiton aikana surmatut profeetat olivat tavanneet kohtalonsa. Ja silloinkin, kun heidät oli surmattu muualla, oli käsky yleensä lähtenyt Jerusalemissa, joko kuninkaan tai ylimmäisen papin kantaessa tapahtumasta päivästä.

Tämä johti Jeesuksen myös lausumaan Jerusalemmille tuomion ja valituksen sen tulevasta kohtalosta. Sen toisinto tapahtui Jeesuksen kulkiessa Öljymäen rinteitä alaspäin mennäkseen temppeliin, jonka hän nyt ilmoittaa jäävän tuhottavaksi, koska Jerusalem ei tuntenut etsikkoikaansa. Tässä hän viittaa Jerusalemin osuuteen sekä kaikkien profeettojen että hänen itsensä surmaamiseen. Mutta hän viittaa myös siihen, että kerran Jerusalemin asukkaat tulevat rukoilemaan: ”Siun-

nattu olkoon hän, joka tulee Herran nimessä.” Tämä Psalmin rukous toteutui ennakoivasti jo Jeesuksen pian ratsastaessa temppelialueelle, mutta sen lopullinen toteutuminen tapahtuu hänen paluussaan lopun aikana. Vasta sitä edeltää pitkä jakso, jolloin kansa on karkotettu ja temppeli hajotettu.

Jeesus viittaa vielä syvemmälle tuomion syynä olevaan asiaan: ihmiset eivät tahtoneet vastata Jeesuksen kutsuun tulla Jumalan armahtavan rakkauden suojaan.

Tähän liittyy selkeä ihmisen vastuullisuuden korostus. **Lutherin Sidotun ratkaisuvallan** yksipuolisia tulkintoja vastaan Jeesus sanoo selkein sanoin, että Jumala tahtoo jotakin, mikä ei pääse toteutumaan siksi, että ihmiset eivät sitä tahdo. Ja se mitä Jumala tahtoo, mutta jonka ihmiset omalla ratkaisullaan ja vastuullisella päätöksellään voivat torjua, on usko, tuleminen Jeesuksen luo, pelastuminen.

Tästä pelastumiseen kuuluvasta vastuullisuudesta meidän tulisi saada kuulla selkeämpää julistusta kirkoissamme ja seurakunnissamme. ●

Arno Toivanen

Rovasti, Iisalmen seurakunnan emerituskirkkoherra

Kunnian kuninkaan alennustie

JOH. 12: 1–8

PALMUSUNNUNTAI 13.4.2014

Päivän evankeliumissa Jeesus on Betaniasa läheisten ystäviensä Martan, Marian ja Lasaruksen luona. Ystävät ovat yhteisellä aterialla, jolloin Maria ryhtyy voitelemaan kalliilla nardusöljyllä Jeesuksen jalkoja. Voideltuaan hän vielä kuivaa hiuksillaan Jeesuksen jalat. Tämän nähtyään Juudas Iskariot pahoittelee tätä sanoen: ”Miksei tuota voidetta myyty kolmestasadasta denaarista? Rahat olisi voitu antaa köyhille.”

Nuhdellessaan Mariaa kalliin nardusvoiteen käytöstä Juudas ei ajattele niinkään köyhiä, vaan hän himoitsee rahoja itselleen. Rahanhimo on tullut Juudakselle Jeesusta tärkeämmäksi. Juudaksen toiminta osoittaa, että synti ja pimeyden valta eivät rajoitukaan ulkopuolisiin, vaan ne ovat löytäneet tiensä Jeesuksen lähipiiriin ja apostolien joukkoon.

Synti ei ole seurakunnan ulkopuolella, vaan jokainen kristitty on samaan aikaan syntinen ja vanhurskas. Kuitenkaan synnin ei tule antaa hallita. Juudas Iskariot antoi periksi synnille ja kiusaajan houkutuksille. Hän lankesi rahanhimoon ja lopulta mitä julmimmalla tavalla kavalsi mestarinsa. Päinvastoin kuin myöhemmin Pietari, Juudas ei katunut syntejään, vaan jäi lankeemukseensa. Jumalan tahto on, että päivittäin käännyimme hänen puoleensa, pyydämme rikkomuksiamme anteeksi ja otamme Jeesuksen sovitustyön tähden vastaan Jumalan anteeksiannon.

Päivän evankeliumi varoittaa siitä, että seurakunnan vastuu- ja paimentehävissäkin olevat ihmiset voivat langeta mitä suurimpiin synteihin. Synti voi saada yliotteen seurakunnan keskuudessa ja tuhota seurakuntaa sisältä käsin mitä kauheimmalla tavalla. Tämä seurakunnan sisäinen vaara tulee tiedostaa, siitä tulee opettaa ja varoittaa. Seurakunnan vastuunkantajien langetessa heitä tulee nuhdella, ohjata parannukseen ja syntien anteeksiantamuksen omistamiseen. Lähetystyössä moni nuori seurakunta on tuhoutunut, kun seurakunnan johtaja on langennut syntiin eikä ole tunnustanut ja katunut syntejään. Samoin on tapahtunut valitettavasti monelle hengelliselle yhteisölle Suomessa. Synti on aina vakava asia. Sitä ei pidä väheksyä, eikä sen kanssa saa leikkiä.

Juudakselle raha tuli Jeesusta tärkeämmäksi. Meiltäkin kysytään: ”Rakastatko rahaa vai Jeesusta? Mikä on elämäsi tär-

kein asia?” Ihmisen todellinen Jumala on se, mikä on hänelle tärkeää ja mitä hän rakastaa. Valitettavasti monen ihmisen todellinen jumala on raha. Toisille taas kaikkein tärkeintä on menestys ja kunnia. Jumalan tahto on, että Jeesus olisi kaikki kaikessa. Raamattu todistaa, että pelastettuja ovat ne, jotka panevat perimmäisen toivonsa Jeesukseen. ”Sillä jokainen, joka huutaa avuksi Herran nimeä, pelastuu” (Room. 10:13).

Maria voiteli Jeesuksen kalliilla nardusöljyllä, joka maksoi 300 denaaria. Yksi denaari vastasi siihen aikaan työmiehen päivän palkkaa. Nykyrahassa arvioiden 300 denaaria on noin 50 000 euroa. Kyseessä ei ollut mikään pieni summa rahaa. Maria käytti valtavasti rahaa Jeesuksen voitelemiseen. Maria halusi omaisuudellaan tehdä hyvää Jeesukselle. Hän halusi näyttää, että Jeesus oli hänelle erittäin rakas. Jeesus arvosti suuresti Marian tekoa. Jeesus näki Marian sydämeen ja kertoi: ”Anna hänen toimittaa tämä minun hautaamispäivääni varten.” Maria jää voitelutapah- tumassa yksin. Kukaan muu ei tule häntä puolustamaan kuin Jeesus, jonka hän on juuri voidellut. Yhteisön tuen puutteesta huolimatta Maria voitelee Jeesuksen. Maria toimii Jumalan johdatuksessa, hän toimii Jumalan tahdon mukaan puhtaasta sydäimestä ja puhtaista motiiveista käsin.

Maria voiteli Jeesuksen jalat. Tämä viestittää palvelemista, nöyryymistä ja kunnioitusta. Yleensä vieraiden jalat pestiin vedellä, mutta Maria voiteli jalat kalliilla nardusvoiteella. Maria kunnioitti Jeesusta, joka oli tullut palvelemaan ihmisiä. ”Kuinka ihanat ovat vuorilla ilosanoman tuojan askelet! Hän ilmoittaa rauhan tulon, tuo suuren ilosanoman, hän tuo pelastuksen sanoman ja sanoo Siionille: Sinun Jumalasi on nyt kuningas!” (Jes. 52:7)

Jeesuksen voitelemisella voidaan nähdä useita eri merkityksiä. Israelissa oli tapana voidella ihminen kuoleman jälkeen.

Maria vihki Jeesuksen kuolemaan ja voiteli puhdistuen hänet etukäteen hautaamista varten (Joh. 12:7). Juutalaisilla oli tapana puhdistautua ennen pääsiäisjuhlia (Joh. 11:55), tässä Jeesus puhdistautuu kuolemaansa varten, joka oli Jumalan tarkoittaman todellisen pääsiäisen profeettallinen huipentuma. Juutalainen pääsiäisjuhla viittasi tähän Jeesuksen pääsiäisuhriin, jolla hän lopullisesti voitti synnin vallan ja vapautti ihmisen uhrillaan.

Marian toimitus voidaan nähdä myös Jeesuksen voitelemisena kuninkaan virkaan. Vanhassa testamentissa on joitakin kertomuksia kuninkaiden voiteluista. Esi-merkiksi pappi Sadok ja profeetta Natan

voitelivat Salomon kuninkaaksi (1. Kun. 1:34, 39). Voitelua seurasi riemullinen kulkue Jerusalemiin. Jeesuksenkin voitelua seuraa pian hänen ratsastamisensa juhliittuna sankarina Jerusalemiin. Salomon voitelu on yksi Vanhan testamentin esikuvista, jonka Jeesus tässä elämällään täyttää. Jeesus ei ollut maanpäällisen valtakunnan kuningas, vaan hänet voideltiin Jumalan valtakunnan Messias-kuninkaaksi. Lopullisesti kuolema ja ylösnousemus ylensivät Jeesuksen tähän virkaan (Hebr.2:9). ●

Pentti Marttila

Pastori, koulutuspäällikkö,
Lähetysyhdistys Kylväjä

TOTUUS JA VALHE
KIRKKOKANSAN RAAMATTUPÄIVÄ
1.3.2014
HELSINGIN KALLION KIRKKO

Totuus ja sen etsiminen kuuluvat elämän suurien kysymysten joukkoon. Ne koskettavat jokaista. Käsitös totuudesta sekä yhdistää että kipeällä tavalla erottaa myös saman kirkon jäseniä. Raamattupäivässä poraudutaan vaikeisiin, ajankohdaisiin teemoihin, mutta ennen kaikkea etsimme uskollamme vahvistusta Jumalan sanasta.

- 10.15 Totuus ja valhe kirkossa, **Timo Junkkaala**
11.00 Totuus ja valhe Jeesuksesta, **Leif Nummela**
13.00 Totuus ja valhe eettisissä kysymyksissä, **Ville Auvinen**
13.45 Totuus ja valhe lähetystyössä, **Pekka Mäkipää**
15.15 Totuus ja valhe mediassa, **Vuokko Vänskä**
16.00 Viisikielisen julkistamisjuhla
Mukana mm. **Anna-Mari Kaskinen**
ja **Pekka Simojoki**

Lapsille omaa ohjelmaa ja lastenhoito.
Kirjamyynti. Tapahtuma lähetetään
suorana lähetystenä Radio Deissä.

Järjestäjät ja lisätiedot: www.kylvaja.fi | www.sansa.fi | www.sekl.fi | www.opko.fi | www.sro.fi

Pohjalla

Äidin kohdussa oli kaksi vauvaa. Toinen kysyi toiselta: – Uskotko syntymän jälkeiseen elämään?

– Miten niin? Totta kai uskon. Syntymän jälkeen täytyy olla jotain. Ehkä me täällä valmistaudumme siihen.

– Tuo on ihan puppua, toinen vastasi. – Mitä se elämä syntymän jälkeen muka olisi?

– En minä tiedä, mutta ainakin siellä on enemmän valoa kuin täällä. Ehkä me kävelemme jaloillamme ja syömme suulamme.

Toinen sanoi: – Ihan hullua. Vai ”kävelemme” jaloillamme. Naurettava ajatus. Ja miksi käyttäisimme suuta syömiseen? Napanuora on sitä varten, että saamme ravintoa. Syntymän jälkeen elämä ei voi mitenkään jatkua, koska napanuora on liian lyhyt.

– Kyllä minä ajattelen, että syntymän jälkeen on jotakin, varmaan erilaista kuin täällä, toinen vastasi.

– Ei kukaan ole palannut tänne. Syntymä on elämän loppu, eikä syntymän jälkeen ole muuta kuin hetki pimeyttä ja tuskaa, jonka jälkeen ei ole mitään. Siinä kaikki.

– Enpä tiedä, toinen sanoo. – Kyllä me varmasti näemme äidin. Äiti huolehtii meistä.

– Äidin? Uskot äitiin? Missä hän muka nyt on?

– Hän ympäröi meitä. Me elämme hänen sisällään. Ilman häntä ei olisi koko tätä maailmaa, missä me nyt olemme.

– Minä en näe häntä. Loogisesti siitä seuraa, ettei häntä ole.

Tähän taas toinen vastasi: – Joskus kun olet ihan hiljaa, voit kuulla ja aistia hänet. Minä uskon, että syntymän jälkeen on muutakin ja me olemme täällä valmistautumassa sitä varten. ●

Perusta

Uskon ja ajattelun avuksi
41. vuosikerta
Ilmestyy kuudesti vuodessa.

Julkaisijat

Suomen Evankelisuterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry | OPKO
Suomen Raamattuopiston Säätiö | SROS
Suomen teologinen instituutti ry | STI

Vastaava päätoimittaja 2014–2016

Timo Junkkaala | timo.junkkaala@sro.fii
09 5123 9110, 050 545 8446

Toinen päätoimittaja 2014–2016

Timo Eskola | timo.eskola@sti.fi
09 668 9550

Toimitussihteeri ja taittaja

Paula Eskola | paula.eskola@sro.fii
050 361 4099

Ulkoasun suunnittelu

Teemu Junkkaala | teemu@gstj.fi

Toimitus 2014–2016

Soili Haverinen | soili.haverinen@opko.fi
Ville Kettunen | ville.kettunen@helsinki.fi
Markus Korri | markus.korri@opko.fi
Leif Nummela | leif.nummela@uusitie.com
Elina Rowland | elina.rowland@gmail.com
Arno Toivanen | arno.toivanen@meili.fi
Lauri Vartiainen | lauri.vartiainen@sro.fii

Neuvottelukunta 2014–2016

Keijo Rainerma (puheenjohtaja), Juha Auvinen, Ville Auvinen, Ruth Franzén, Markku Ihonen, Sammeli Juntunen, Lauri Melamies, Jussi Miettinen, Pekka Mäkipää, Olavi Peltola, Tapio Puolimatka, Erkki Ranta, Teuvo V. Riikonen, Niilo Räsänen, Matti Sartonen, Jouko Talonen, Mauri Tervonen, Lauri Thurén, Juha Vähäsarja

Toimituksen osoite

PL 15, 02701 Kauniainen

Kustantaja

Perussanoma Oy

Tilauspalvelu ja osoitteenmuutokset

Yap | tilaajapalvelu@yap.fi
0303 9778

Tilauhinnat 2013

Opiskelijatilaukset 15 €/vuosi, kestotilaukset 38 €/vuosi, määräaikaistilaukset 41 €/vuosi, irtonumerot 7 €.

Ilmoitushinnat

1/1 sivu: 130 mm (lev.) × 193 mm (kork.) 250 €,
1/2 sivu: vaaka 130 mm × 96,5 mm 140 €,
pysty 62,5 mm × 193 mm 140 €,
muut: 0,80 €/pmm, palstaleveys 62,5 mm.
Hintoihin lisätään alv. (23 %).

Ilmoitusten vastaanotto

aineistot.perusta@perussanoma.fi |
050 361 4099

Kirjapaino

Kirjapaino Uusimaa. Perusta-lehti painetaan ympäristöystävällisesti.

Aikakauslehtien liiton jäsen.
ISSN 0355-7111

